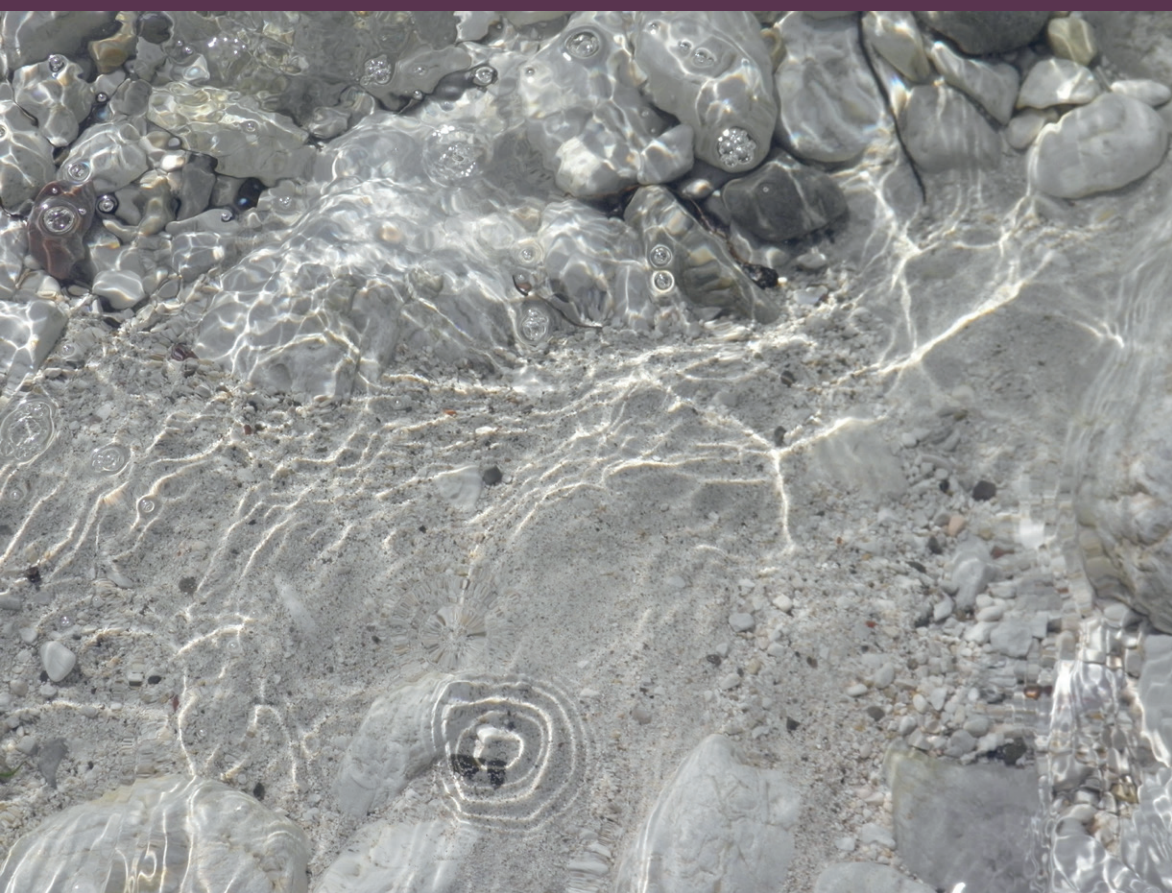

ur. Marko Hren

STAROVERSTVO SKOZ POGLED RAZISKOVALCEV

Zbornik prispevkov s simpozija

Kobarid, Dom Andreja Manfrede

1. oktober 2022

Dr. Gregor Lesjak (tretji z leve) na simpoziju o staroverstvu v Kobaridu 2019 – okrogla miza je bila tisto leto posvečena dr. Zmagu Šmitku (1949–2018).

V poklon enemu najbolj vestnih uradnikov, kar jih je imela Vlada RS od slovenske osamosvojitve dalje.

Dr. Gregor Lesjak, je bil v samostojni Sloveniji najmočnejši branik ustavnega načela laičnosti, oziroma ločenosti države od cerkve in svobode veroizpovedih. To je izražal skoz prakso svojega dolgoletnega delovanja, kot raziskovalec in kot osrednji visoki uradnik na upravnem področju svobode veroizpovedi. Deloval je z robustnim in pretanjenim upoštevanjem ustavnih načel človekovih pravic, enakopravnosti duhovnih opredelitev in nevtralnosti države v odnosu do verskih skupnosti kot temeljev za uveljavitev ustavnih pravic povezanih s svobodo veroizpovedi. S svojo dosledno nepristransko držo in iskrenim vrednotenjem vseh duhovnih šol in praktik, je bil dr. Lesjak zgled za to, kako bi morala ravnati glede verstev demokratična država. S svojim življenjskim delom je bil najmočnejši člen de-monopolizacije na duhovnem področju in s tem globinske dekolonizacije na slovenskih tleh.

Njegov življenjski opus je tako za vedno postavljen kot standard, po katerem bi se morala z vidika verstev zgledovati sodobna demokratična država.

Vidna članica DSS Metka Meh je dr. Gregorja Lesjaka kljub temu jedrnato opisala kot »človeka brez kančka vzvišenosti«. Njegova ponižnost je izhajala iz globokega spoštovanja do svetega in posebej do svetosti v naravi. Njegov ponos je izhajal iz globokega spoštovanja do sodobnih načel vladavine prava in posebej do korpusa človekovih pravic. Če je do duhovnosti gojil iskreno spoštovanje, potem je do ustavnih načel gojil ponosno podrejenost.

ur. Marko Hren

**STAROVERSTVO
SKOZ POGLED
RAZISKOVALCEV**

Zbornik prispevkov s simpozija

Vnanje Gorice, 2023

SIMPOZIJ STAROVERSTVO SKOZ POGLED RAZISKOVALCEV

Zbornik prispevkov

Uredil Marko Hren

KOBARID, DOM ANDREJA MANFREDE, 1 oktober 2022

POSVEČENO DR. GREGORJU LESJAKU (1965–2022)

Copyright © avtorji, 2023. Vse pravice pridržane.

e-izdaja (pdf) je pod pogoji licence Creative Commons 4.0 CC-BY-NC-SA dostopna v elektronski obliki (pdf) na www.dlib.si (Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani) in na spletnih straneh www.upasana.si.

Samozaložba, Marko Hren.

Elektronska izdaja.

UREDIL Marko Hren

JEZIKOVNI PREGLED Metka Meh

OBLIKOVAL Žiga Valetič

AVTOR UVODNIKA Marko Hren

AVTORJI FOTOGRAFIJ: Iztok Erjavec in arhiv Akademije Staroslavov Hram pri Svetovnonazorski kozmološki skupnosti UPASANA.

MOTIV NA NASLOVNICI: foto dr. Gregor Lesjak, iz arhiva družine z dovoljenjem Urške Tušar.

Vnanje Gorice, 2023

KONTAKT: prostost.duha@gmail.com

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 166221571

ISBN 978-961-92623-8-2 (PDF)

Vsebina

Od besed k inštrumentu za povezovanje v *DeH* – kabrci 9

POGLAVJE I

POKLON DR. GREGORJU LESJAKU 19

V spomin Gregorju Lesjaku na spletni strani Ministrstva
za kulturo 23

Gregorju na spletni strani www.staroverci.si 24

Gregorju na spletni strani Upasana – pismo starovercem 25

Pismo predsedniku vlade Robertu Golobu po simpoziju v
Kobaridu, oktobra 2022 27

Gregor Lesjak: Skica za razpravo o spremembah zakona
o verski svobodi 32

POGLAVJE II

**»DA BI NASTALA MOČNA RAZISKOVALNA SKUPNOST
ZA PODROČJE STAROVERSTVA«** 35

Predstavitev knjige Staroverstvo v Sloveniji med religijo
in znanostjo 36

Andrej Pleterski: Uvod 37

Rudi Čop: Vpliv monolitov na lokalno magnetno polje 38

*Katja Hrobat Virgolet: (Ne)pristnost verovanj in praks
v gradivu o »posoških starovercih« ter o primerljivosti
in o različnih pogledih na svet* 42

Matjaž Bizjak: Kolonizacija Srednjega Posočja 43

<i>Cirila Toplak: Družbeno-politični vidiki zahodnoslovenske naravoverske skupnosti</i>	44
<i>Lenart Škof: Elementi slovenske prvotne religije</i>	46
<i>Miha Mihelič: Trije Belini in njihovi sinkretizmi v ustnem izročilu zahodne Slovenije</i>	49
<i>Andrej Pleterski: Verovanje host v sklopu staroverstva na Slovenskem in verovanja starih Slovanov</i>	50
<i>Franc Šturm: Cerkev kot del staroverskega svetišča</i>	52
Publikacije v založbi Društva slovenskih starovercev in njegovih članov	55
<i>Zbornik III simpozija, Pozno pokristjanjevanje Slovenskega ozemlja (2020)</i>	55
<i>Ponatis knjige Franceta Bevka Umirajoči bog Triglav (2021)</i> ...	63
<i>Marko Hren: Podob©a kolonije ali podoba raja (Hren, 2022); Blejski otok kot ideogram duhovnega osamosvajanja</i>	66
<i>Najava publikacije Anton Hribar: Knez Ljudevit (2023)</i>	74
Publikacije v drugih založbah (člani DSS, vabljeni gostje)	76
<i>Marko Hren in Janez Kopač: Prirodoverje</i>	76
<i>Franc Šturm: Algoritmi posoških starovercev</i>	81
<i>Spomenka in Tine Hribar: Slovenski razkoli in Slovenska sprava</i>	83
<i>Spomenka Hribar: Odnos do svetega, dvogovor z bogovi in Bogom</i>	92
<i>Najava publikacije: Boris Čok, Iz temine senc</i>	95
<i>Najava publikacije: Daša Medvešček, Knjiga Pavla Medveščka Klančarja o vidonstvu, štrigoneriji in ljudskem zdravilstvu na Primorskem</i>	96

POGLAVJE III

OKROGLA MIZA: SINTEZA DOSEDANJIH OBJAV IN AKTUALNOST TEME STAROVERSTVA;

V spomin dr. Gregorju Lesjaku	99
Marko Hren in dr. Janez Kopač: Uvodno predavanje – Integracija in Stanje raziskav na primeru raziskovanja mističnih elementov v Plečnikovi Ljubljani	100
Povzetki in poudarki z okrogle mize posvečene dr. Lesjaku	114
Program simpozija Staroverstvo skoz pogled raziskovalcev – Kobarid 2022	122

POGLAVJE IV

PROTI EPK 2025 – OD ZVOKA BESED DO OZVOČENE TIŠINE ..

Simpozij 2023 – Kabrca – zvočna vez med tišino znotraj in tišino zunaj	124
O kabrci Iz nevidne strani neba	131
Kabrca, pripomoček za dialog z Veliko Zavestjo, bogato tišino skoz <i>DeH?</i>	134

POGLAVJE V

GREGOR (ZA) VEDNO Z NAMI

Pogovor z Gregorjem, julij 2023	159
---------------------------------------	-----

Od besed k inštrumentu za povezovanje v *DeH* - kabrc

Moderator simpozija Marko Hren

Ob uvodnih pozdravih udeležencem smo spomnili, da je Občina Kobarid in njene nevladne organizacije v sodelovanju z Društvom slovenski staroverci (v nadaljevanju DSS) s kobariškimi simpoziji o staroverstvu leta 2017 začela prav v dvorani doma Andreja Manfrede, v neposredni bližini zgodovinskega Mrzlega studenca v centru Kobarida. Posebna zahvala za podporo izvedbi programov gre zato Občini Kobarid, ki s tem odstira in neguje svojo globoko bogastvo kulturne dediščine in tradicij, ter Fundaciji Poti miru v Posočju, ki deluje kot partnerska organizacija pri izvedbi strokovnih simpozijev, s fundacijo pa razvijamo tudi program v sklopu Evropske prestolnice kulture EPK GO2025 v segmentu Sprava in poti miru.

Župan Kobarida Marko Matajuroc se je zaradi COVID moral opravičiti. Zaradi pojava okužb s COVID, je tudi tokrat prišlo do več opravičil. Pandemija COVID je namreč že v letu 2020 preprečila sosledje javnih strokovnih in kulturnih dogodkov na temo staroverstva in dogodki so v Kobaridu dve leti potekali v zasedbah brez širše javnosti. Prisotnost na simpoziju 2023 je odmev pandemije preprečil tudi družini Pavla Medveščka, nedavno preminulega avtorja temeljnih del na področju razkrievanja staroverske kulturne dediščine. Posebej smo pogrešali sina Vasjo in vnukinjo Dašo Medvešček, ki vlagata izjemne napore v ustrezno prezentacijo Medveščkovega opusa. Posebej smo pričakovali predstavitev ambicije družine Medvešček glede novih objav še neobdelane zapuščine o vedeževanju, a tudi ta publikacije bo izšla s časovnim zamikom v letu 2024.

Župan Marko Matajuroc je udeležencem prenesel sporočilo odločne podpore raziskovanju globoke kulturne dediščine v regiji, in zavezo, da Kobarid za dogodke uredi prizorišča.

Uvodni pozdravi so posebej naslovili Mašo Klavoro, v.d. županjo Tolmina in direktorico Fundacije poti miru, ki operativno pomaga občini Kobarid pri izvedbi simpozijev, in prisotne predstavnike staroverski

skupnosti, tako formalno registriranih, kot sta skupnost Otroci Triglava in UPASANA, kot neformalnih skupin, kot je na primer kobariška skupna Brtnarji, ter posamične staroverce.

S simpoziji ogrevamo zaledje za perspektivo programa Evropske prestolnice kulture EPK GO2025. Udeležba predstavnic EPK na simpoziju, gospe Nede Bric Rusjan in Anke Madon je bila znamenje povezanosti programske niti simpozijev z EPK GO2025, ki preko meja dediščino povezuje z naravo, in poslanstva organizatorjev usmerjenega k razkrivanju in promociji ostalin globoke staroverske kulturne dediščine na ozemlju Slovenije. Tematska osredotočenja na dosedanjih simpozijih, so vse od 2017 sistematično tlakovala perspektivo programa Evropske prestolnice kulture EPK GO 2025. Šlo je za evolucijo simpozijev, s katerimi smo najprej razprli zgodovinski kontekst, nato primerjali dobre prakse varovanja globoke duhovne kulturne dediščine staroselskih etničnih skupin po svetu in nazadnje vstopili v razpravo o globokem pomenu te dediščine za sodobne duhovne koncepte. V uvodu tretjega zbornika smo malce poetično povzeli prvi tročan simpozijev in zapisali, da smo se v treh letih postopno pomikali od trde – četudi hierofane – materije, prek tekoče in tako prišli do subtilnega, metafizičnega. Od materializiranega do duhovnega. Od zemlje k nebu, tako kot je zgrajen tudi staroverski trojak, ki je s svojo prisotnostjo na odru tretjega simpozija dodatno utrjeval željo po razpravi o bistvu.

Četrty simpozij pod naslovom Staroverstvo skoz pogled raziskovalcev s prvo javno predstavitvijo knjige »Staroverstvo med znanostjo in religijo, je **posvečen dr. Gregorju Lesjaku** in s prezentacijo recentnih raziskovalnih dosežkov povzema vso širino raziskovalnega dometa domačih raziskovalcev. Njihovo poglobljeno delo sidra staroverstvo kot celovito znanost in celostno duhovno življenje, kot avtohtono in avtentično kozmologijo.

Najavili smo tudi že **peti simpozij, ki bo posvečen kabrci**, staroverskemu inštrumentu za povezovanje v peti moči, kot so jo imenovali raziskovalci. Kabrca je nov pojav v Slovenski etnomuzikologiji in o njej vemo malo – kar pa vemo, bo obelodanjeno na naslednjem simpoziju. Pavlo Medvešček, ki je razkril zadnje sledi o tem inštrumentu, je od človeka, ki ga precej zanesljivo lahko brihtamo kot pričevalca o zadnjih neposrednih vezeh s posoškimi dehnarji, zadnjimi znanimi slovenskimi duhovnimi poglavarji, izvedel samo tole: »*Kabrco so lahko imeli le dehnarji. Z njo so,*

ko so si želeli, s piskanjem prišli v stik z Nikrmano in z duhci.« Inštrument kabrc je tako neposredno in neločljivo povezan z duhovnim življenjem prednikov in v sklepnem delu publikacije analiziramo nedavno objavljene hipoteze o vlogi vrhovne duhovne entitete Nikrmane, saj razumevanje pojma Nikrmana opredeljuje smoter inštrumenta kabrc.

Raziskovalci zbrani pod vodstvom ZRC SAZU so si torej postavljali vprašanje, ali gre pri staroverstvu za znanost ali religijo, ali pa zapolnjuje celoten prostor, ki ga nakazujeta ta pojma.

Religija je iz dualistične kulturne paradigme privzet pojem, ki ne predpostavlja (sicer v drugih, tradicijskih oz. prvotnih kulturah naravne duhovno pogojene) kognicije samodejno vpete v kompleksnost dojemanja celostnosti bivanja. Naš smoter je prav poglobljanje duhovnega življenja sodobnega človeka, pri čemer duhovnost pojmuje kot poglobljanje v dojemanje celostnosti bivanja. Posebej besedila pokojnega dr. Gregorja Lesjaka, Mirjane Borenovič, Marka Hrena in dr. Mire Omersel v zadnjem zborniku kobariških simpozijev (DSS, 2020), ko smo simpozij posvetili zapuščini in osebi pokojnega prof. dr. Zmaga Šmitka, so vzpostavila predpostavke za aktualni premislek o spregi znanosti in zaznavnosti, saj razkrivajo pomenljivosti korenov DH/DUH/DIH/DAH¹ za kleno slovansko duhovnost – ДЕН. Ali je staroverstvo sploh moč misliti (kartezijansko) na razponu med religijo in znanostjo, ali pa gre za avtentičen in avtohton, čez-disciplinaren, integralen (ki vsebuje vse vire znanja in uvidov) duhovni pristop, celosten kozmološki duhovni življenjski nazor? Če jemljemo staroverstvo kot življenjsko prakso/nazor, se ta s svojo vrojeno zaznavstveno (introspekcijsko) komponento izmika metodologijam klasičnih znanstvenih disciplin, ter s svojo naravo stalne vsebnosti duhovne narave staroverca v kulturi sobivanja s kompleksnostjo narave samodejno izničuje vsiljene dualistične in posebej antropocentrične mišljenjske in vedenjske vzorce. Naslonjenost duhovnosti na koren ДЕН predpostavlja središčno vlogo motrenja, introspekcije, zaznavnosti, kar staroverstvo skupaj z drugimi prvinskimi duhovnimi praksami odmika od ujetosti v premišljevanje o teologijah in o religioznosti abrahamovskih verstev v tako izdatni meri, da je po našem mnenju iskanje vzporednic nemogoče in nesmiselno. To trditev podrobneje razvijemo ob razpravi o Nikrmani v sklepnem delu zbornika.

1/ Avtor v dosedanjih delih (npr. Hren v zborniku prispevkov s Kobariškega simpozija 20219) podrobneje razloži kozmologijo diha in uvede izpis korena ДЕН.

Udeleženci simpozijev o staroverstvu tvorijo pester, barvit in raznolik raziskovalni zbor kjer ima vsak raziskovalec in vsaka raziskovalka svoje posebno in pomembno mesto, ne glede na to s katerega zornega kota je osredinjen njen ali njegov interes za kozmologijo stare vere. A tokrat so se organizatorji med osrednjimi raziskovalnimi akterji posebej veselili kolegov iz akademske sfere, avtorjev Ciljnega raziskovalnega projekta o zapuščini Pavla Medveščka pod vodstvom ddr. Andreja Pleterskega, in avtorjev dodatnih besedil v knjigi Staroverstvo v Sloveniji med religijo in znanostjo, ki je bila kot rezultat ciljnega raziskovalnega projekta prvič predstavljena na simpoziju.

Udeleženci so se seznanili z vizijo poteka dogodkov v letih 2023 in 2024, ko se bomo osredotočili na kulturno umetniško produkcijo in na izvedbo festivala v okviru EPK GO 2025. Zavedamo se namreč, da je za učinkovit prenos izsledkov raziskav v širšo domačo in mednarodno javnost smiselno uporabiti vse zvrsti komunikacije in prav posebej kulturno umetniško produkcijo, saj prav ta z inherentno dimenzijo introspekcije in ustvarjalnega navdiha nemara najbolje oženi mestoma presuhoparno (suha – para!?) družboslovno znanost in jo približa realnemu svetu čutenj, občutljivosti, vzdušja ... zduhcev.

Simpozij 2022 je bil **posvečen dr. Gregorju Lesjaku**, ki je sodeloval tako pri pripravi programa simpozija, kot pri pripravi programa EPK GO 2025 in pri pripravi publikacije na osnovi citiranega CRP, ki ga je na Ministrstvu za kulturo predlagal prav on. Dr. Lesjak bi moral na simpoziju voditi okroglo mizo, a dolgotrajna težka bolezen mu je to preprečila. Do zadnjega se ni vedelo, ali bo zmožel, njegova želja in volja sta bili neizmerni ... celo datum simpozija smo – ob odlašanju s tiskom publikacije Slovensko staroverstvo med religijo in znanostjo, kjer bi moral objaviti prispevek – premaknili z avgusta na oktober v upanju na uspešnost zdravljenja. A poleti je omagal in odšel onkraj. Zahvaljujemo se Urški Tušar za prijazno sodelovanje pri izboru avtorskih fotografij dr. Lesjaka; eno izmed njih smo uporabili na naslovnici.

Prisotni so se spomnili na Lesjakov trud in vizijo, da bi v Sloveniji nastala **močna raziskovalna skupnost** na temo staroverstva; vsakemu udeležencu posebej pa gre zahvala, da je že samó (ali scela) s svojo prisotnostjo prispeval k Lesjakovi veliki viziji. Ker gre za novo raziskovalno področje je toliko bolj pomembno, da se raziskovalci med seboj veliko pogovarjamo, kritično beremo, komplementarno sproti izmenjujemo izsledke in kjer je smiselno sodelujemo. Če le želimo najširši javnosti

učinkovito predstaviti **bogastvo in aktualnost** naše globoke kulturne dediščine moramo biti verodostojni. Zmotne dogme so velik del sveta že maltene v celoti, celoten svet pa maltene že povsem pokopale.

Na primeru raziskovanja kobariške hierofanije, svetega izvira in drevesa, na osnovi česar je France Bevk zgradil pripoved v romanu Umirajoči bog Triglav, je zgovorno prikazano, kako moramo biti pozorni in previdni, da ne vzpostavljamo staroverskih dogm. Na Mrzlem studencu je bilo drevo in ne sme nas zanesti, da bi vzpostavili staroversko dogmo, na primer, katero drevo je bilo ob studencu, pa četudi je Bevk v literarnem žanru nakazal, da bi bilo kot sveto drevo lahko uporabljena v tem primeru lipa. Na drugi strani pa je Bevk sam na zelo zanimiv in korekten način zapisal zgodbo o tem, kako se svečenik Gorazd, glavni junak povesti, sooči s prihajajočim neurjem s točo. Bevk zapiše, da je Gorazd dobro poznal sile narave, ki vplivajo na vreme in je namignil, da je svečenik dobro vedel, da bo neurje Kobaridu takrat prizaneslo, nikjer pa ne zapiše, da bi Gorazd sam vplival na vreme. Tako kot Bevk v sicer literarni interpretaciji, se morajo toliko bolj raziskovalci in drugi akterji, ki negujemo staroverske tradicije, ogniti mikavnim nagibom k všečnim, tendencioznim interpretacijam in vzpostavljanjem dogm. Na kobariških simpozijih smo vse doslej ravnali dosledno v duhu razprave usmerjene v verodostojnim razlagam razkritih fragmentov redkih a bogatih ostalin staroverske kulturne dediščine. Bevkovo sporočilo v Umirajočem bogu Triglavu je, da je staroverski svečenik dobro poznal sile narave, ki vplivajo na vreme, in ne, da je »delal vreme«, kot so že jeli Bevka razlagati navdušenci nad staroverskimi modrostmi. Aktualizacija Bevkovega sporočila o staroverstvu je, da moramo poznati sile narave in biti do njih ponižni in ne, da bi se človeštvo postavilo nad sile narave in poizkušalo sámo »delati« vreme. Če povzamemo misel Rudija Čopa iz njegovega prispevka: življenjski sistemi se sami spreminjajo, pri tem, ko težijo k ravnovesju.

Zato naši programi spodbujajo k čimbolj intenzivnim srečevanjem raziskovalcev iz najrazličnejših logov.

EPK 2025 se kaže kot prvorazredna priložnost, da izsledke dosedanjih raziskav predstavimo Evropski javnosti in tako intenziviramo izmenjavo z raziskovalci in ustvarjalci iz širšega evropskega prostora in širše, globalno. Pri tem želimo jasno sporočiti, da gre za potrebo po vseevropskem sodelovanju za dekolonizacijo celotnega evropskega kulturnega prostora in območij, ki so bila kolonizirana. Slovenija pri tem

ne zamuja bistveno za drugimi narodi. Z leti smo razvili močno stroko, s katero utemeljujemo trdno (ukoreninjeno) in verodostojno staroversko dediščino. Poleg prvinske duhovnosti, ta dediščina posebej obeta uporabnost na danes najbolj aktualnem področju prehoda v trajnostno naravnano in okoljsko ozaveščeno družbo.

Globoka kulturna dediščina s staroverskimi naravoverskimi znanji na ta način dobiva doslej neslutene razsežnosti. Govorci na tokratnem simpoziju so posamične razsežnosti utemeljili s svojimi najnovejšimi raziskovalnimi izsledki in knjižnimi izdajami.

Napori v smeri celovite in verodostojne obravnave fenomena pojava staroverstva so nujni tudi ob neizogibnem in kot kaže že zdaj silovitem trendu komercializacije ponudbe »staroverskih vsebin«. Komercializacija je praktično takoj po preboju staroverstva v javnost občutno zajela tudi skupnosti in akterje, ki se s staroverstvom tako ali drugače, v duhovnem, pričevalnem, raziskovalnem ali pedagoškem smislu ukvarjajo in storitve tudi zaračunavajo.

Ena od pomembnih razsežnosti uveljavljanja prvotnih pred-kolonialnih kozmologij je torej dekolonizacija kot odločilen globalen civilizacijski problem in projekt današnjega časa. Ne gre samo za vzpostavitev pravičnejšega reda po daljšem obdobju kolonialne nadvlade evropskih narodov nad koloniziranimi narodi po svetu. Gre za bistveno več kot pa le političen in ustavnopravni zaključek kolonialnega reda. Gre za potreben kvantni preskok človeštva iz kolonialne plenilske kulture v kulturo varčne, do narave spoštljive čezvrstne solidarnosti v spoju prvinskega spoštovanja (svetosti) biodiverzitete in sodobne osveščenosti o omejitvah planeta ter življenja na Zemlji, življenja razumljenega kot zavedanje v vsej kompleksnosti te besede; slednje bržkone obsega pomen Velike zavesti, Nikrmane, ki jo je prav tako kot kabrcu, po pripovedih posoških starovercev za rep ujel Pavlo Medvešček Klančar.

Trendi v svetu so odločni – prvi ministri staroselskih populacij so v minulih letih prevzeli položaje v Novi Zelandiji, v Avstraliji in Kanadi, proces je intenziven in ireverzibilen. Kanadski predsednik, je šele v letu 2022 dosegel, da se je (pomenljivo na 1. aprila) tamkajšnjim prvotnim prebivalcem prišel za zločine opravičiti poglavar Rimsko katoliške cerkve. Nemčija, Anglija, Nizozemska, Belgija in druga evropska okolja s kolonialno preteklostjo, kot nekdanji kolonizatorji nekdanjim kolonijam iz evropskih muzejev vračajo sakralne predmete.

Slovensko vlado pa že osem let zaman pozivamo, da z Vatikanom odpre vprašanje predmetov in dokumentov pokristjanjevanja. Tudi tovrstne neodzivnosti Vlade RS kažejo na stopnjo koloniziranosti slovenskega kulturnega prostora.

Za kvantni preskok v ozaveščenosti populacije pa je potreben kvantni preskok v razumevanju in praksah duhovnosti. Zato je razprava o interpretacijah starosvetnega pomena Nikrmane v sklepnem delu publikacije toliko bolj potrebna.

DEH

Duhovni utrip Oktober 2022²

Marko Hren za RTV Slovenija na vprašanje ali je staroverstvo religija. Staroverstvo ni religija in tudi ne more biti ne teoretično in ne v praksah; staroverstvo je svojstven in avtentičen duhovni koncept, kozmologija. In to kleno prvinsko avtohtono duhovnost želimo pripeljati nazaj domov. To je duhovnost, ki se je zakoreninila v besedah, katerih korenov pa žal danes večina populacije ne razume več. Vsako besedo je treba na novo udomačiti in jo pripeljati nazaj v dnevno rabo z njenim izvornim, pravim pomenom. Duhovnost se je ukoreninila skozi težko življenje naših prednikov prek hudih zgodovinskih etap, ki so bile še prav posebej neugodne na današnjem območju med Alpami, Jadranskim morjem, Dinarskim Gorstvom in Panonsko nižino. A klena avtohtona duhovnost se je ukoreninjala prav spričo svoje povezanosti z divjino, v divjini, ki je po svoji naravi in po svojem izvoru besede »dev« sveta kot je to slikovito in temeljito razložil v svojem, opusu pokojni dr. Zmago Šmitek. Gre za celovit koncept odnosa do narave, do bivanja, do sveta in svetega, za zaključen, celovit in s prostorskimi točkami moči usidran jezik.

Ta jezik divjine ima odmev tudi v prebojnih raziskavah. Na slovensko srečo smo šli z interdisciplinarnim in večplastnim raziskovanjem v veliko ambicijo. Vsa leta doslej v Kobarid pritegnemo in vključujemo vse plasti raziskovalcev, poleg akademske, tudi posameznike iz profesionalnih raziskovalnih logov kot je Rudi Čop, in nadobudne, neprofesionalne a z vidika prebojnosti in strokovnosti

revolucionarne raziskovalce, kot so Pavlo Medvešček, ki je prinesel revolucionarna odkritja glede prežitkov stare vere, Franc Šturm, in Boris Čok in številni člani Društva slovenski staroverci in drugi raziskovalno usmerjeni staroverci.

Tako raziskovalno konstelacijo v strokovnem žargonu imenujemo, quadruple hellix, saj vključuje štiri ravni raziskovalcev, na terenu – posamične državljanke, akademsko sfero, univerze, amaterske in nevladne skupine ter podjetnike. Raziskovalci staroverstva tako tvorimo vzorno in napredno raziskovalno skupnost, ki smo jo tokrat v Kobaridu videli v svoji najboljši možni postavi, kot reprezentanco, ki je evropskemu prostoru sposobna ponuditi smiselne, utemeljene, logične razlage o duhovnih koreninah slovenstva.

Šmitkova zadnja knjiga, *Šeest divjine – zeleno dno našega kozmosa*, ki je bila v središču pozornosti simpozija v Kobaridu 2019, po besedah avtorja, dr. Šmitka obravnava človekov odnos do biotopa (pokrajine, rastlin in živali), ki nikoli ni obstajal brez določenih religiozних, mitoloških in magičnih primesi. O trikotniku človek – imaginacija – narava pripoveduje v ekstremnem zgodovinskem (linearnem) časovnem razponu, od učlovečenja do polpreteklega časa, dobesedno »od paleolitika do Tita«. Tak pristop, ki ne more biti kaj drugega kot skrajno fragmentaren, vendarle pokriva nekatere nevralgične točke naše, evropske in na trenutke tudi svetovne zgodovine in kaže na njihovo prepletanje in kontinuiteto. Ker je v poglavitnem osredotočen na slovenski prostor in njegove lokalne posebnosti, bi lahko rekli, da prikazuje staro žitni eko-kozmos tukajšnjega človeka. V okvirih tega kozmosa prevladujeta dve kategoriji časa. Ciklični čas, ki je čas »večnega vračanja« in ponavljanja, predvidljiv in prilagojen kmečkemu ritmu življenja, ter »sanjski« ali »zamrznjeni« čas, znan že tudi lovskim družbam, ki je statičen, obrnjen v preteklost in zaobjet v ustnem izročilu.

Ddr. Andrej Pleterski za RTV Slovenija na vprašanje, zakaj je staroverstvo pomembno za akademika.

Staroverstvo je zanimivo iz neštetihih vidikov. Kot človek, ki se ukvarjam s preteklostjo, zlasti s preteklostjo starih Slovanov, v tem staroverskem izročilu, ki se je v Sloveniji ohranilo v neverjetno živi in izdelani obliki, vidim neko možnost vpogleda v preteklost v tistih vidikih, v katerih to staroverstvo nosi sporočila starejših časov. To odpira nove možnosti raziskav, in nova razumevanja preteklosti, nudi informacijske ključe za dešifriranje tistih informacij, ki jih imamo a jih doslej nismo znali niti pravilno gledati niti se o njih pravilno spraševati.

Zdaj te ključe imamo.

Zame je to pravi znanstveno raziskovalni eldorado.

Eno od občutenj je seveda to, ki ga ima vsakdo, ki živi v tem prostoru s svojimi predniki, da smo s tem izročilom našli korenine za katere se je že zdelo, da so izginile. Ampak jih imamo!

In ta občutek, da nismo neko spodrezano deblo, ki ga nosi veletok, temveč smo mogočno drevo, ki črpa sile iz zemlje, ta občutek je zelo dragocen.

In ta občutek nam staroverstvo daje.

Dr. Janez Kopač za RTV Slovenija na vprašanje, kako lahko staroverstvo uporabimo danes za poglobitev osamosvajanja in nove generacije sprave.

Slovenci smo razdeljeni kot številni drugi narodi in vse to izhaja iz načina življenja in kulturnih vplivov iz preteklosti. Življenje starovercev, ko so prišli na območja današnje Slovenije seveda ni bilo harmonično, tudi oni so se vojskovali, in bili v konfliktih. Pa vendar so svojim načinom življenja iskali uravnoteženost, spravljenost z naravo in okoljem okrog sebe.

Ves način življenja je bil temu prilagojen oziroma posvečen. To razumevanje, kako se spraviti med seboj in z naravo, bi lahko pomagalo Slovencem, da preidejo delitve iz preteklosti z novim razumevanjem, kako se da živeti v stalnem iskanju sožitja in kako so na ta način naši predniki že živeli.

Boris Čok za RTV Slovenija kot prenašalec izročila.

Staroverstvo so naše duhovne korenine. Že samo poimenovanje naše najvišje gore, ki je na nek način sveta gora in se je z vseh vidikov držimo, izvira iz starega boga Triglava, ki ima tri glave, ena gleda pod zemljo ena na zemljo in ena v nebo. Pomembno je, da se znanja o stari veri, naši rodni veri vnesejo v učbenike kot nekaj kar je za slovenstvo prepoznavno in pomembno.

Ponosen sem, da sem izhajal iz družine, v kateri se je staroverstvo ohranjalo. Treba je bilo ohranjati praznik. Še kot otrok sem prisostvoval pri svoji babici številnim obredom, priprošnjam, protiuročnim izrekom itd. To je treba gledati kot na spontane obrede, ki so se izvajali, ko so bili potrebni. Niso bili načrtovani kot pri religijah, prišli so z naravo.

DeH

Strokovne simpozije v Kobaridu in program EPK Go-2025 je v sklopu globoke kulturne dediščine pripravlja projektna skupina pri Društvu slovenski staroverci v sodelovanju s Fundacijo poti miru v Posočju in pisarno EPK. Moderator dogodkov in urednik zbornikov se želi posebej zahvaliti volonterski in zavzeti skupini DSS Barbari Dobrila, Metki Meh, Boži Hren, Mateji Hren, Klemnu Makovcu in Heleni Pucel Kranjc, Juretu Drobnjaku in Nejcju Petriču ter Iztoku Erjavcu in snemalcu Tomu Godničju, za vso pomoč pa partnerjem iz Posočja, posebej Nataliji Rot, Nedi Bric Rusjan in Anki Madon ter na strani Občin Kobarid in Tolmin Marku Matajurcu in Maši Klavora ter celotni ekipi Fundacije poti Miru v Posočju.

Marko Hren, 2023

POGLAVJE I

POKLON DR. GREGORJU LESJAKU

Dr. Gregor Lesjak, je bil v samostojni Sloveniji najmočnejši branik ustavnega načela laičnosti, oziroma ločenosti države od cerkve in svobode veroizpovedih. To je izražal skoz prakso svojega dolgoletnega delovanja, kot raziskovalec in kot osrednji visoki uradnik na upravnem področju svobode veroizpovedi. Deloval je z robustnim in pretanjenim upoštevanjem ustavnih načel človekovih pravic, enakopravnosti duhovnih opredelitev in nevtralnosti države v odnosu do verskih skupnosti kot temeljev za uveljavitev ustavnih pravic povezanih s svobodo veroizpovedi. S svojo dosledno nepristransko držo in iskrenim vrednotenjem vseh duhovnih šol in praktik, je bil dr. Lesjak zgled za to, kako bi morala ravnati glede verstev demokratična država. S svojim življenjskim delom je bil najmočnejši člen de-monopolizacije na duhovnem področju in s tem globinske dekolonizacije na slovenskih tleh.

Njegov življenjski opus je tako za vedno postavljen kot standard, po katerem bi se morala z vidika verstev zgledovati sodobna demokratična država.

Vidna članica DSS Metka Meh je dr. Gregorja Lesjaka kljub temu jedrnatopisala kot »človeka brez kančka vzvišenosti«. Njegova ponižnost je izhajala iz globokega spoštovanja do svetega in posebej do svetosti v naravi. Njegov ponos je izhajal iz globokega spoštovanja do sodobnih načel vladavine prava in posebej do korpusa človekovih pravic. Če je do duhovnosti gojil iskreno spoštovanje, potem je do ustavnih načel gojil ponosno podrejenost.

Prav iz njegovega iskrenega in v bogatem strokovnem zaledju podprtega interdisciplinarnega (v)pogleda v pokrajino verstev na slovenskih tleh in v svetu, je bržkone izšla njegova velika želja, ki jo je uredniku tega zbornika zaupal v zadnjih pogovorih v času priprav na kobariški dogodek *»da bi v Sloveniji nastala močna raziskovalna skupnost na področju staroverstva«*.

Spodnja fotografija s simpozija v Kobaridu 2020 ponazarja Gregorjeve sanje: skupnost raziskovalcev. Simpozij 2022 pa je – njemu v poklon in priznanje – s kvaliteto, globino, prepričljivostjo kot tudi s širino, pokazal realnost Lesjakove vizije.

Fotografija s simpozija v Kobaridu 2019 ponazarja sanje Gregorja Lesjaka: skupnost raziskovalcev iz vseh kategorij raziskovalcev, ki stojijo pred Lesjakom, ki na fotografiji stoji na sredini v ozadju.

Dr. Gregor Lesjak je pripravljal monografijo o Pavlu Medveščku Klančarju saj je verjel, da si Pavlo zasluži monumentalno delo. Ciljni raziskovalni projekt, ki ga je na Ministrstvu za kulturo izposloval in katerega rezultat je na tokratnem simpoziju predstavljana publikacija *Staroverstvo v Sloveniji* med znanostjo in religijo, je bila samo prvi korak – in kotira kot prva celovita sistemska poteza Republike Slovenije za raziskovanje globoke predkrščanske kulturne dediščine staroverstva.

Kako velik je bil Gregor smo spoznali šele po tem, ko ga ni bilo več in je za njim na upravnem področju verske svobode ostala velika vrzel. Kljub številnim pozivom vladi, v letu po Gregorjevi smrti ni bilo na zaposlitvi te vrzeli narejeno na razvoju upravnega področja verstev še nič. Neaktivnost za pluralizem in zaščito ustave pa utrjuje obstoječe monopole in prakso

pristranskosti države. Na ta način pasivnost državnega vrha neposredno prispeva k neustavnem stanju na področju verstev.

Pritiski monopolne cerkve so močno vplivali na Gregorja. Ni jih obešal na veliki zvon, je pa dal jasno vedeti, da imajo posledice na njegovo delo in zdravje. Na osnovi njegovih indicev, je avtor teh besed o pričevanjih sistematično povpraševal nekdanje ministrice in ministre pristojne za kulturo in versko svobodo z željo, da bi izvedel podrobnosti o konkretnih pritiskih RKC na kabinete in funkcionarje. Odzvali so se seveda različno. Marjutka Hafner je spregovorila podrobneje za publikacijo Podob@a kolonije ali podoba raja in njene besede so objavljene. Nekateri funkcionarji so ob izpovedi pričevanj želeli, da jih ne omenjamo poimensko, kot ilustrativno pa bomo zapisali konkretno izjavo enega od njih: » ... Nadškof me je po sestanku obeh delegacij prosil, če ostaneva še malo sama na štiri oči. Ko so se ostali člani delegacij umaknili, je dejal naravnost in brez ovinkarjenja: »direktorja urada za verske skupnosti je treba zamenjati, saj je delovanje Urada za vodstvo RKC moteče!«

Zelo podobno je situacijo orisal Zoran Poznič, vendar je pri tem poudarjal kompleksnost pritiskov, prepredenost organov vlade s kadri, ki so bili »odloženi« kot »špijoni ali vojaki« in tudi servilen odnos t.i. levih strank do Vatikana.

Več kot očitno je, da tako SD kot Levica in ostale satelitske muhe enodnevnic na t.i. levici, do Vatikana vzdržujejo odnos v smislu » ne vznemirjajmo zveri in pustimo drug drugemu svoje lovišče!«

Koncept in rituali sprave v Sloveniji so zastavljeni v tem duhu in v kontekstu medsebojnega »nevznemirjanja«, v podporo obstoječim loviščem. Novi politični akterji se vedno znova samo – na tej ali oni strani – pridružijo igri, ali pa jo ob strani opazujejo. Igro lahko poimenujemo »Plenjenje«.

Gregor Lesjak je bil v pokončnem nasprotovanju tej igri na koncu njena žrtev.

Sedanji koncept sprave tako na račun Ustave RS utrjuje že zdavnaj preživete monopole, ki se v resnici sesedajo sami vase in de facto izginjajo iz zgodovine. Nemara je podaljševanja agonije tega dualističnega so-vladja edini namen sedanjih »spravnih« ritualij. Neustaven odnos do petdeseterice ostalih registriranih skupnosti je samo kolateralna škoda kontraproduktivnega pristopa k »spravi« in ohranjanja plenilstva.

DeH

Simpozij je posvečen dr. Gregorju Lesjaku kot skromno priznanje njegovemu izjemnemu doprinosu k zaščiti Slovenske ustave in k aktivni promociji raznolikosti na področju duhovnosti in verstev.

DeH

Andrej Pleterski v duhovnem utripu RTV Slovenija

Prav dr. Gregor Lesjak je staroverstvo umestil v religiologijo med tradicionalne religije okolja.

Njegov delež je bil zanesljivo zelo pomemben zato, ker je pomagal, da se je zgodil preskok od ljubiteljskega in entuziastičnega raziskovanja tega raziskovalnega področja v nek profesionalno zastavljen raziskovalni projekt, ki ga je sam spodbudil, dal idejo za njega in ga spremljal. Zamišljeno je bilo, da bi v zborniku, ki ga danes predstavljamo, tudi Lesjak pripravil prispevek, v katerem bi staroverstvo umestil v širši kontekst starejših religijskih skupin, ki obstajajo v Sloveniji in po svetu. Besedilo je pripeljal že zelo daleč. Ko sva imela zadnji pogovor, je dejal, da mu do zaključka manjkajo še 3 tedni. A do tega na žalost ni več prišlo.

V spominu ga bom ohranil kot izjemno zagnanega, prizadevnega in simpatičnega človeka.

◇◇◇◇◇◇

Marko Hren v duhovnem utripu RTV Slovenija

Dr. Gregor Lesjak bi moral voditi okroglo mizo na tem simpoziju, saj je bila njegova velika želja, da bi se v Sloveniji oblikovala kredibilna, močna raziskovalna skupnost akademikov in raziskovalcev na terenu. Današnja udeležba, prisotnost odličnih raziskovalcev, je poklon Gregorju Lesjaku, saj so se vsi odzvali na vabilo. A odhod dr. Lesjaka ni samo izguba za nas, raziskovalce, največ je izgubila država kot taka, saj smo izgubili osrednjega strokovnjaka za upravno področje duhovnosti.

Dr. Lesjak je duhovnost razumel v vsej njeni barvitosti, pestrosti, razvejanosti, izmuzljivosti in raznolikosti. Zato je lahko bil tako velik borec za ustavne pravice na področju duhovnosti.

V spomin Gregorju Lesjaku na spletni strani Ministrstva za kulturo³

Poslovil se je dr. Gregor Lesjak (1965–2022), dolgoletni uslužbenec in zadnji direktor Urada za verske skupnosti. Urad za verske skupnosti je najprej deloval v kabinetu predsednika vlade, od leta 2012 in do njegove ukinitve leta 2020 pa v okviru Ministrstva za kulturo.

Dr. Gregor Lesjak |Avtor Jože Suhadolnik/Delo

Dr. Gregor Lesjak je diplomiral iz filozofije, magistriral in doktoriral pa iz sociologije religije pri profesorju Marku Kerševanu. Leta 2010 je bil imenovan za sodnega izvedenca za strokovno področje Religija, podpodročje Nova religijska gibanja.

Akademsko in uradniško se je ukvarjal predvsem z večplastno in kompleksno tematiko odnosov med slovensko državo in religijo, raziskovalno pa se je prav posebej osredotočal na manjšinske oblike religioznosti in duhovnosti. S svojo doktorsko disertacijo z naslovom Ameriška kontroverza

³/<https://www.gov.si/novice/2022-07-14-poslovil-se-je-nekdANJI-direktor-urada-za-verske-skupnosti-dr-gregor-lesjak-19652022/>

o sektantskem »pranju možganov« kot nereflktirano izhodišče (slovenske) sociologije novih religijskih gibanj je postavil enega od temeljev za resno preučevanje sodobnega religijskega dogajanja pri nas, zadnja leta pa je zelo intenzivno raziskoval sodobne oblike posoškega staroverstva.

Od njenega začetka (leta 2004) je bil nadvse dejaven član Religioške sekcije Slovenskega sociološkega društva. Svoja raziskovalna spoznanja je dolga leta delil s študenti v okviru seminarja na Fakulteti za družbene vede, večkrat jih je predstavljal tudi na mednarodnih konferencah Mednarodnega združenja za preučevanje religije v Srednji in Vzhodni Evropi (ISORECEA) ter Mednarodnega združenja za sociologijo religije (ISSR/SISR), objavljaj pa jih je predvsem v domači Teoriji in praksi, a tudi v prestižnih mednarodnih znanstvenih revijah, npr. v *Journal of State and Church in Sociology of Religion*.

Gregorju na spletni strani www.staroverci.si

Dr. Gregor Lesjak (1965–2022)

20. VELIKI SRPAN 2022

Poslovil se je dr. Gregor Lesjak (1965–2022), dolgoletni uslužbenec in zadnji direktor Urada za verske skupnosti.

Gregor Lesjak je diplomiral iz filozofije, magistriral in doktoriral pa iz sociologije religije pri profesorju Marku Kerševanu. Akademsko in uradniško se je ukvarjal predvsem z večplastno in kompleksno tematiko odnosov med slovensko državo in religijo, raziskovalno pa se je prav posebej osredotočal na manjšinske oblike religioznosti in duhovnosti. S svojo doktorsko disertacijo z naslovom *Ameriška kontroverza o sektantskem »pranju možganov« kot nereflktirano izhodišče (slovenske) sociologije novih religijskih gibanj* je postavil enega od temeljev za resno preučevanje sodobnega religijskega dogajanja pri nas, zadnja leta pa je zelo intenzivno raziskoval sodobne oblike posoškega staroverstva.

Lesjak je bil tudi naš prijatelj, reden obiskovalec simpozijev in drugih dogodkov. Na zadnjem simpoziju 2019 je predstavil svojo temo, ki je leta 2020 izšla v tretjem zborniku kobariških simpozijev pod naslovom *Pomen staroverstva za primerjalno religioogijo* (Pozno pokristjanjevanje slovenskega ozemlja III). V njegov spomin objavljamo članek tudi na spletni strani.

Staroverstvo ga je že leta zelo zanimalo, po Medveščkovih in Čokovih objavah pa je tudi sam obiskoval opisana mesta in jih raziskoval. Mislil je širše, kako razširiti raziskovanje in pripomoči k novim spoznanjem o stari veri. Prijavil je temo za raziskovalni projekt *Popis, analiza in ovrednotenje primarnih in sekundarnih virov slovenskih raziskovalcev o »Posoškem staroverstvu«*. Rezultat projekta je tudi pred kratkim izdana knjiga *Staroverstvo v Sloveniji med religijo in znanostjo* (ZRC SAZU, 2022).

Mnogi projekti so ostali nedokončani in sanje neuresničene. Hvala za vse, tvoje delo, spodbude in nasmeh.

Gregorju na spletni strani Upasana – pismo starovercem⁴

Dragi prijatelji, članice in člani

Pred jutrišnjo Večo društva sem vam želel poročati o dobrih novicah.

A na predvečer Veče vam moram sporočiti žalostno vest, da je odšel prijatelj, naš brat v duhu, velik mož slovenskega premisleka o verstvih in duhovnosti, Gregor Lesjak.

Jutri mu bomo posvetili častno Večo in po Veči za tiste, ki boste želeli, slovesni obred pod našo obredno lipo na trgu pred Slovenskim etnografskim muzejem.

Prosim, pridite in pospremimo Gregorja k velikim prednikom.

Naj vam zaupam, da je bil en od najinih zadnjih pogovorov te tedne pogovor, ki ga je odprl sam Gregor, ko se je veselil, da se bo morda – ob težavah s terapijami ob borbi s težko boleznijo – pridružil prednikom in z njimi rajal. Dejal je, da se na nek način veseli ponovnega srečanja s Pavlom Medveščkom, Zmagom Šmitkom in ostalimi, ki smo jih poznali in so odšli onkraj pred njim.

»Itak, da bomo na polno delali v vsakem primeru naprej!«, sva zaključila pogovor. Vem, da sva oba izrekla in ponovila isto misel. Kako točno so tekle besede se ne spominjam več.

Zadnje mesece sva morala veliko razpravljati o pripravah na simpozij 1. oktobra, saj je bilo vse bolj nejasno kako bo. Želel si je, da bi vodil

4/ Objavljeno v petek., 15. julija 2022 ob 20:26 <prostost.duha@gmail.com> na <http://www.upasana.si/novice.html>

okroglo mizo ... Zdaj pa mu jo bomo posvetili in se tudi v Kobaridu spomnili nanj in bil bo z nami.

Z nami bo, nasmejan, kot vedno. Tudi o smrti in prehodu sva se pogovarjala vedro in radostno.

Gregorjeva velika želja je bila, da se na tematikah staroverstva oblikuje močna raziskovalna skupnost. V tej smeri je želel, da usmerjamo napore ob Kobariških dogodkih. Naredili bomo vse, da njegovo veliko željo izpolnimo.

Te dni, ko je Gregor odhajal, mi je skrivni glas znova in znova šepetal:

»Predstavlaj si, da je življenje kot zvezdni utrinek.

Predstavlaj si, da je življenje kot zvezdni utrinek.

Predstavlaj si, da je življenje kot zvezdni utrinek.

Bliskovito kratko, izjemno intenzivno.

Kratka Sled v neskončnem brezčasnem vsemirju. Pojavi se in ugasne.

A predstavlaj si, da se utrinek lahko v vsakem trenutku odloči, ali bo sijal in dajal veselje tisti peščici ki ga je opazila, ali pa se bo usmeril nekam, kjer bo sejal razdejanje, žalost – kamorkoli bo oplazil s svojo udarno silo. Predstavlaj si, da se vsak hip lahko odločiš, ali siješ radost, ali seješ razdejanje.«

Gregor, bil si en tak škrat, ki se je na svojem trajektoriju odločil, da bo vsak hip sijal. Ob vsem, kar je hudega doživel, je sijal. In tisti, ki smo ga poznali vemo, da je bilo njegovo življenje vse prej kot lahko.

Gregor, veš kaj. Na nebu si zastal kot utrinek ujet v času in tisti, ki smo te opazili, smo veseli, da si bil ob nas, z nami. Metka mi je danes rekla, da v tebi ni bilo kančka vzvišenosti. Brez kančka vzvišenosti si bil in v tej izjemni lastnosti si se bratil s Pavlom.

To vaju je močno razlikovalo od marsikoga drugega.

Pavlo te čaka in vsi ostali veliki ponosni predniki. Jutri na slovesni Veči te bomo pospremili v zavezi, da naše skupno poslanstvo usmerjamo v tvojem dobrovoljnem vzduhu in raziskovalni vnemi ter skromni ponižnosti, ki te je naredila velikana.

Danes so se razvrstili oblaki v smeri od tvojega mesta službovanja na Ministrstvu za kulturo v Ljubljani proti tvojemu domu v liniji obrednega kota. Slovesni obredni kot za tvoj prehod? Če je bilo življenje težko, naj bo prehod radosten in vesel. Razbesnelo se je neurje, na zahodu so se oblaki združili v obliko tornada, kot sifon, nato se je ulilo kot iz škafa, tudi nekaj toče. A začelo se je z jasnimi, nežnimi vzporednim razvrščanjem pasov ...

nato se je vse odvijalo bliskovito, kot je bliskovito naše življenje. Današnje nebo je pokazalo, kako neurno in urno je življenje.

Vse je umito. Vse je čisto in jasni se.
Dragi Brat. Poklon za tvoje veliko delo.
Tvoj
Marko

Pismo predsedniku vlade Robertu Golobu po simpoziju v Kobaridu, oktobra 2022

Ministrstvo za kulturo in predsednika Vlade RS osebno je koalicija registriranih skupnosti registriranih po Zakonu o verski svobodi od julija do oktobra lani večkrat pisno spomnila na potrebo po sistemski (pre) ureditvi upravnega področja svobode verstev – ne le spričo odhoda dr. Gregorja Lesjaka kot ključnega eksperta ne tem področju, temveč tudi zato, ker se je s področjem duhovne svobode v minule desetletju v vseh sestavah vladnih koalicij tako nesrečno poigralo, da je bil rezultat vedno klavrno isti: več moči in več samovolje in več finančnega izplena za monopolno kolonialno cerkev.

Kljub številnim pozivom Vladi RS, do izdaje zbornika nismo prejeli nobene informacije o morebitnih konstruktivnih načrtih vlade za reševanje upravnega področja verstev. Stanje kakršno je, pa ustreza prav tujerodnim, abrahamovskim, kolonialnim religijskim sistemom na rovaš

rodnoverskih, naravoverskih prirodnih in novodobnih duhovnih sistemov in praktik.⁵

Zato smo registrirane skupnosti po Zakonu o verski svobodi Vladi RS naslovili naslednje pismo.

----- Izvorno sporočilo -----

Zadeva: poziv k reorganizaciji upravnega področja duhovnosti in verstev ob težko nadomestljivi izgubi dr. Gregorja Lesjaka, dolgoletnega direktorja Urada za verske skupnosti

Datum: 02.10.2022 20:55

Od: Marko Hren <marko.hren@guest.arnes.si>

Za: urad.predsednika@up-rs.si, Asta.vrecko@gov.si, marko.rusjan@gov.si, gp.mk@gov.si, gp@zagovornik-rs.si

Spoštovani

v nadaljevanju vam v vednost pošiljam dopis skupnosti registriranih po Zakonu o verski svobodi predsedniku vlade RS glede (ne)urejenosti področja duhovnosti in verstev in glede alarmantnega slabšanja razmer na tem upravnem področju minula leta in posebej po nastopu aktualne vlade. Neodzivnost ministrstva za kulturo in zaskrbljujoča inertnost ob zadevi »Blejski otok«, opuščanje dolžnosti zaščite javnega interesa na račun koristi ene od registriranih verskih skupnosti, ter s tem kolaboracija javnega sektorja pri utrjevanju sporno pridobljenega monopola iste verske skupnosti, nas navdajajo z najvišjo stopnjo zaskrbljenosti.

V priloženem dopisu predsedniku vlade zaskrbljenost posebej izražamo ob dejstvu, da je Ministrstvo za kulturo poleti ob tragični izgubi ostalo brez osrednjega eksperta na področju verske svobode, dolgoletnega direktorja nekdanjega Urada za verske skupnosti, dr. Gregorja Lesjaka, ki je na srečo zapustil kvalitetne predloge za reformo dotičnega upravnega področja. Ministrstvo za kulturo se ni odzvalo na naše pozive k resnemu pristopu do nastalega položaja.

Ob tem, ko so v letošnjem letu napredne Evropske države začrtale odločne simbolne poteze vračanja predkrščanske kulturne dediščine koloniziranim narodom, Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije in njegovi organi v sestavi, posebej pa Narodni muzej Slovenije, post kolonialni sindrom podpirajo!

Z dolžnim spoštovanjem, Marko Hren

5/ V smislu interpretacije konceptov duhovnosti, kot jo je zastavil v romanu Besi F. Dostojevski. Več o tem v Hren Marko, Duhovno vodstvo v Sloveniji nekoč in danes, Beletrina 2019. Lesjak v svojih delih in predlogih (objavljenih v nadaljevanju pod naslovom »Skica za razpravo o spremembah zakona o verski svobodi«) daje poudarek na pospeševanju verske raznolikosti in svobode v celotni populaciji.

----- Izvorno sporočilo -----

Zadeva: poziv k reorganizaciji upravnega področja duhovnosti in verstev ob težko nadomestljivi izgubi dr. Gregorja Lesjaka, dolgoletnega direktorja Urada za verske skupnosti

Datum: 02.10.2022 18:50

Od: Marko Hren <marko.hren@guest.arnes.si>

Za: Robert.golob@gov.si, petra.skofic@gov.si, maksimiljana.polak@gov.si, gp.kpv@gov.si

Kp: raeljan.mladen@gmail.com, boriscok.lokev@gmail.com, Igor.vintar@gmail.com, linija@kopac.si, bojan.miklus@gmail.com, prostost.duha@gmail.com

Spoštovani predsednik vlade in članice kabineta v priponki vam pošiljamo poziv skupnosti registriranih po Zakonu o verski svobodi k skrbni reorganizaciji upravnega področja duhovnosti in verstev ob težko nadomestljivi izgubi dr. Gregorja Lesjaka, dolgoletnega direktorja Urada za verske skupnosti.

Dr. Lesjak je zapustil kvalitetne predloge za ureditev področja. Vabimo vas, da se glede predlaganih rešitev pogovorimo.

S spoštovanjem,

Marko Hren, NVVZ GM, za Svetovno nazorsko kozmološko skupnost **UPASANA** – sanjava prostost duha, in **Akademijo staroverskih obrednih praks STAROSLA-VOV HRAM**, prostost.duha@gmail.com

Tara Tulku Drimed Drolkhar Rinpoche za **Buddha Dharma, Zveza Budistov v RS**, buddhadharma.obfinternational@gmail.com

Bojan Mikluš, Maja Kopač, Igor Vintar za **Lectorium Rosicrucianum**, Igor.vintar@gmail.com, linija@kopac.si, bojan.miklus@gmail.com

Mladen Knez, za **Raeljansko religijo v Sloveniji**, Raeljan.mladen@gmail.com

Boris Čok, za Slovensko rodnoversko skupnost **Otroci Triglava**, boriscok.lokev@gmail.com

Izvirnike podpisov prejmete po redni pošti

Vlada Republike Slovenije**Predsednik, dr. Robert Golob**

Kabinet predsednika Vlade Republike Slovenije,

Gregorčičeva ulica 25. 1000 Ljubljana

Robert.golob@gov.si, petra.skofic@gov.si, maksimiljana.polak@gov.si, gp.kpv@gov.si

Datum: 1. oktober 2022

Zadeva: poziv k skrbni reorganizaciji upravnega področja duhovnosti in verstev ob težko nadomestljivi izgubi dr. Gregorja Lesjaka, dolgoletnega direktorja Urada za verske skupnosti!

Spoštovani gospod predsednik vlade, dr. Robert Golob.

Poleti je Slovenija po njegovi težki bolezni izgubila dr. Gregorja Lesjaka, nenadomestljivega strokovnjaka, raziskovalca in aktivista v prizadevanjih za svobodo verskih in duhovnih praks, dolgoletnega ključnega eksperta in vodjo nekdanjega Urada Vlade RS pristojnega za versko svobodo in verske skupnosti. Ta urad je zadnje desetletje postopoma izgubljal samostojnost, dokler ga ni minister Vasko Simoniti povsem defragmentiral in dr. Lesjaku tudi vzel pristojnosti, kar je dr. Lesjaka ob njegovi težki in na koncu usodni bolezni tudi močno osebno prizadelo.

Pišemo vam kot predstojniki organizacij registriranih po Zakonu o verski svobodi ker želimo, da se zavedate dejstva, da bo nadomestitev dr. Lesjaka na ministrstvu, tačas pristojnem za versko svobodo, težka, če že ne celo (vsaj kratkoročno) nemogoča naloga.

Spoštovani predsednik. Ni svobode brez duhovne svobode – in dr. Lesjak je bil mogočen branik ustave na področju duhovne svobode.

Dr. Lesjaka se ne da nadomestiti s sistemizacijami, premestitvami in podobnimi administrativnimi ukrepi. Angažiran raziskovalec, uradnik, ekspert ter diplomat Lesjakovega kova, se kali in oblikuje z desetletji trdega dela.

Reforma zakonodaje na področju verstev je nujna - pokrajina identifikacij državljanov z duhovnimi šolami pa pluralna in vse bolj barvita, pri čemer zakonodaja ostaja pisana na kožo monolitnim, dualističnim, abrahamovskim religijam in ne verski svobodi in pluralnosti. Dr. Lesjak je imel s tem v zvezi času primerne zamisli.

Seznanjeni ste z našimi ocenami o diskriminatornem ravnanju države (posebej tudi ministrstva za kulturo) do verskih skupnosti, kar je v svojem pisnem mnenju že pred leti potrdila tudi nekdanja varuhinja človekovih pravic gospa Vlasta Nusdorfer.

Spoštovani predsednik vlade, Dr. Lesjak je bil kljub izrazito neugodnim konstelacijam v dosedanjih vodstvih Vlade RS in posebej na ministrstvu za kulturo (vse konstelacije so pristransko delovale v korist RKC) - mogočna varovalka proti še hujši diskriminaciji, neustavnosti in nezakovitosti delovanja javnega sektorja na področju verstev in duhovnih praks.

Dr. Gregor Lesjak je kompleksnost vprašanj verske in duhovne svobode v celoti razumel in se skoz desetletja iskreno trudil, da bi zakonodajo nadgrajevali, predvsem pa standarde človekovih pravic na tem področju upoštevali v praksi. Njegovo delo spremljamo od samega začetka, ko se je pridružil skupini na Uradu za verske skupnosti. Odlično smo sodelovala desetletja. Lahko zanesljivo zapišemo, da je bil prav **dr. Lesjak osebno zaslužen za doseženo raven verske svobode v državi**, kar je uspešno promoviral tudi kot priznan strokovnjak in raziskovalec v svetu.

Strokovnost, srčnost in nepopustljivost pri presojah ustave in korpusa zakonodaje povezane s človekovimi pravicami, se lahko oblikuje v ekspertu samo z dolgotrajnim študijem, delom in iskreno odprtostjo v razpravah z deležniki. Dr. Lesjak je imel vse potrebne vrline za velikega diplomata na spolzkem parketu verstev in v razsežnih obzorjih duhovnosti, in je kot diplomat aktivno posegal v medverski dialog.

Kot registrirane skupnosti po Zakonu o verski svobodi vas - v poklonu Gregorju Lesjaku - **pozivamo, da vprašanju organiziranosti Vlade RS oziroma Ministrstva za kulturo na področju verske svobode, po Gregorjevem odhodu posvetite primerno pozornost.**

Ob tem pozivu želimo, da se vsaj približno zavedate, kakšna velikanska vrzel je na pristojnostih Vlade RS za verstva in duhovnost nastala po Lesjakovem tragičnem in prezgodnjem odhodu.

Ministrstvo za kulturo se na naše nedavne komunikacije ne odziva, kar nas navdaja z nelagodnim občutkom, da ob odhodu Gregorja Lesjaka, na področju verstev in duhovnosti ne bo nič bolje kot pod skrajno in zmerno desnimi vladami, temveč nemara še slabše, torej, da se bodo inertnost, pasivnost, in degradacija področja verstev in duhovnosti ob izgubi osrednjega eksperta Vlade RS na tem področju, samo še nadaljevala.

Dr. Lesjak je zapustil kvalitetne nerealizirane predloge za reformo področja, o katerih bi se želeli z vami pogovoriti. Upamo, da boste Lesjakovemu življenjskemu delu v poklon in zahvalo, ter pluralnosti duhovnih šol na Slovenskem v čast, reorganizacijo področja verske svobode začeli izvajati z vso potrebno skrbnostjo, v enakopravnem dialogu z vsemi skupnostmi, ki delujemo na tem upravnem področju, in vedoč, da je bil dr. Gregor Lesjak v tem dialogu institucija sam po sebi.

S spoštovanjem

Marko Hren, NVVZ GM, za Svetovno nazorsko kozmološko skupnost **UPASANA** - sanjava prostost duha, in **Akademijo staroverskih obrednih praks STAROSLAVOV HRAM**, prostost.duha@gmail.com

Marko
Hren

Digitalni podpis Marko Hren
DN: cn=B, o=Slovenija, email=marko.hren@up.gov.si,
givenName=Marko, sn=Marko
Hren
serialNumber=1.3.36.1.5.2.1.1.1.1.1
Date: 2023.09.30 07:18:08
+0200

Tara Tulku Drimed Drolkhar Rinpoche za **Buddha Dharma, Zveza Budistov v RS**, buddhadharma.obfinternational@gmail.com

Bojan Mikluš, Maja Kopač, Igor Vintar za **Lectorium Rosicrucianum**,
Igor.vintar@gmail.com, linija@kopac.si, bojan.miklus@gmail.com

Mladen Knez, za **Raeljansko religijo v Sloveniji**, Raeljan.mladen@gmail.com

Boris Čok, za Slovensko rodnoversko skupnost **Otroci Triglava**,
boriscok.lokev@gmail.com

V vednost

Predsednik Republike Slovenije, Njegova ekscelenca Borut Pahor
urad.predsednika@up-rs.si,

Ministrstvo za kulturo, Asta.vrecko@gov.si, marko.rusjan@gov.si, gp.mk@gov.si
Zagovornik načela enakosti, g. Miha Lobnik, gp@zagovornik-rs.si

Gregor Lesjak: Skica za razpravo o spremembah zakona o verski svobodi

OSNUTEK SPREMEMB IN DOPLNITEV ZAKONA O VERSKI SVOBODI

1. ANALIZA STANJA

Lesjak, Gregor (2021): Država in verske skupnosti v samostojni Sloveniji.⁶

Lesjak, Gregor (2021): The dynamic of the formation of a legal position of religious communities and related administrative practices,⁷

*Zakon o spremembah zakona o državni upravi, Uradni list RS, št. 189/21.*⁸

Ta zakon je nerazumen in škodljiv, ker ukinja upravno področje verske svobode in določa, da bo skrb za to področje od Ministrstva za kulturo s 15. januarjem 2024 prevzel Urad za verske skupnosti v sestavi Kabineta predsednika Vlade.

2. NAČELA SPREMEMB

- a) odmakniti politiko od verske svobode,
- b) zagotoviti stabilnost veljavne ureditve (pripraviti minimalne spremembe ZVS),
- c) nadaljevati uveljavljene trende minulih 30 let
- d) in urediti upravno prakso.

3. UKREPI

– *Uredi se registracijo sestavnih delov verskih skupnosti (2d) in celoten postopek registracije prenese na sodišča (2a).*

OBRAZLOŽITEV: Sestavni deli verskih skupnosti se zdaj ne vpisujejo v register, zastopnika sestavnega dela se določa nas AJPESU in ne pri registracijskem organu (dvojne evidence). V zdajšnji ureditvi

6/ dostopno prek: https://www.youtube.com/watch?v=X1_ukbFWZhE&t=4126s

7/dostopno prek: <https://eurel.info/spip.php?rubrique1135>.

8/ dostopno prek: https://www.uradni-list.si/_pdf/2021/Ur/u2021189.pdf.

ministri posegajo v postopke registracije, kadar se jim zdi, da katera skupnost po njihovih kriterijih ni verska skupnost in posledično pogoji registracije za vse niso enaki.

- *Določi se pogoje za pridobitev sofinanciranja socialnega zavarovanja verskih uslužbencev (2d) in nadzor nad porabo teh sredstev ter prenese izvajanje te pravice na Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2a).*

OBRAZLOŽITEV: Strogo gledano, so vse izdane odločbe zaenkrat nezakonite, ker uradnik ne more preveriti enega izmed kriterijev za pridobitev pravice – stalnega prebivališča pripadnikov. Vsi, ki pravico imajo, se sklicujejo na število pripadnikov iz popisa prebivalstva (2002). Manjše verske skupnosti z upokojevanjem svojih duhovnikov izgubljajo pravico, ker ne morejo več zadostiti kriterijem (1 : 1.000). Člen je mogoče napisati tako, da bi bila pravica ob primerljivem proračunskem strošku širše dostopna. Državni organ, ki deli denar, po ZVS nima pristojnosti za preverjanje namenske porabe. Pravica s prenosom na MDDSZEM postane socialni transfer.

- *Določitev inšpekcijskega organa (2d),*

OBRAZLOŽITEV: Zakon o verski svobodi zaenkrat nima inšpekcijskega nadzora.

- *Odprava pristojnega organa (2a), varianta: oblikovanje novega (2a-c).*

OBRAZLOŽITEV:

- a) S prenosom vseh upravnih pristojnosti preneha potreba po pristojnem organu po ZVS (To vlogo je na podlagi pooblastil odslej upravljal Urad za verske skupnosti). Ker takega organa ni, politizacija z njim povezanih odločitev ni več mogoča.
- b) Morda ustanovljeni novi organ mora v svojem imenu nositi *versko svobodo* (in ne verskih skupnosti – o njihovih posebnih pravicah odločajo večina v Državnem zboru in na koncu sodišča) in biti pristojen za uresničevanje in pospeševanje te človekove pravice. Za uresničevanje tako, da izvaja nadzorno (konstanten monitoring, urejeno poročanje; izdajanje mnenj o skladnosti ravnanj državnih organov) in posvetovalno funkcijo (sodelovanje pri

pripravi predpisov, ki zadevajo versko svobodo, strokovna pomoč sodišču pri registraciji). Tak organ zelo podrobno pozna svoje področje, zato svoje znanje uporablja v sodelovanju z vsemi mednarodnimi organizacijami (tega ni malo). Pospeševanje pravice pomeni tudi izobraževanje verskih skupnosti in širše populacije. Tak organ politike ne bi zanimal. Morda bi bil to Zagovornik verske svobode, ustanovljen prav po ZVS?

POGLAVJE II

**»DA BI NASTALA MOČNA RAZISKOVALNA
SKUPNOST ZA PODROČJE
STAROVERSTVA«**

To veliko Gregorjevo željo, o kateri je posebej rad govoril ob zadnjih pogovorih, so na simpoziju 1. oktobra 2022 v Kobaridu navzoči raziskovalci s svojo prisotnostjo potrdili kot uresničljivo.

Koncept dogodka je bil rezultat skupnega premisleka v pripravah na enega od štirih programskih sklopov EPK GO25, v katerem smo si zamislili predstavitev najnovejših izsledkov o globoki kulturni dediščini starih naravoverskih modrosti na naših tleh. Ta sklop naj bi ob EPK vodil prav dr. Lesjak, na načrtovani konferenci pa smo želeli povabiti vidne globalne eksperte na obravnavanem področju. Zato je bil dogodek usmerjen v kreiranje raziskovalne skupnosti in v ta namen predvsem k medsebojni predstavitvi napredkov na posamičnih in skupinskih raziskavah, kar v praksi pomeni predstavitev publikacij, najavo publikacij tik pred izidom in razpravo o konvergenčnih točkah raziskovalnih naporov.

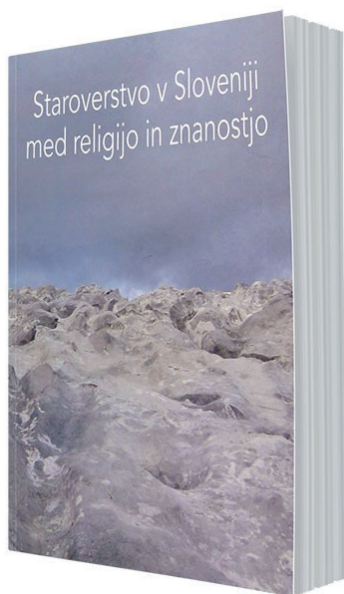
Nastopili so avtorji knjig, ki so na področju staroverstva izšle po zadnjem simpoziju, torej v letih 2020–2022. V središču pozornosti je bila premierna predstavitev knjige v založbi ZRC SAZU *Staroverstvo v Sloveniji med religijo in znanostjo*, ki je rezultat ciljnega raziskovalnega projekta o delu Pavla Medveščka Klančarja.

Predstavitev knjige ***Staroverstvo v Sloveniji*** ***med religijo in znanostjo***

Vsi povzetki v slovenskem in angleškem jeziku so iz izvirnika publikacije, ki je tik pred simpozijem, septembra 2022, izšla v založbi ZRC SAZU.

UREDNIKI: Andrej Pleterski, Saša Babič, Mateja Belak

AVTORJI: Andrej Pleterski, Katja Hrobat Virgolet, Matjaž Bizjak, Cirila Toplak, Lenart Škof, Rudi Čop, Franc Šturm

Knjiga je rezultat Ciljnega raziskovalnega projekta z naslovom 'Popis, analiza in ovrednotenje primarnih in sekundarnih virov slovenskih raziskovalcev o posoškem staroverstvu'.

Dr. Lesjak si je za cilj postavil in je pripravljaval monografsko publikacijo s celovitim prikazom življenja in dela Pavla Medveščka. O tem delu smo se veliko pogovarjali in zbirali redke posnetke razprav z Medveščkom. Žal smo posneli samo manjše število njegovih spontanih nastopov na turneji, ki jo je DSS organiziralo s Pavlom v letih 2015 – 2017. Dr. Gregor Lesjak se je kot sociolog religij dobro zavedal, da je treba Pavlov opus najprej opisati na način, ki bo omogočil kasnejšo metodološko vzdržno obravnavo. O načinu izvedbe načrtovanih raziskav smo se z dr. Lesjakom veliko pogovarjali in tudi operativno pripravljali projektne predloge, med drugim tudi za kandidacijo na razpise Obzorja 2020 iz evropskih sredstev. Prav zahtevno pletenje mednarodnega konzorcija ob poskusu prijave raziskovalnega projekta na razpis Obzorje 2020 je razkrilo šibkosti v mreži razpršenih raziskovalcev doma in v drugih članicah EU ter upravičenih državah sosedstva EU (Ukrajina, Srbija, Makedonija idr.). V trenutku, ko se je pojavil razpis Ciljni raziskovalni projekti – CRP na agenciji ARRS, pa smo Lesjaku predlagali, da temo za razpis predlaga prek Ministrstva za kulturo. Instrument CRP je namreč namenjen prav metodološki pripravi kasnejših politik na posameznih

področjih. In za področje staroverstva bo potrebno politike šele razviti – na Medveščkovem opusu pa se je kazala dobra priložnost, da se opredeli metodologijo, torej, primerne pristope za obravnavo korpusa zbranih zapisov upoštevajoč etnološke, antropološke, politološke, sociološke, religiozološke in druge vidike kompleksnega razsežja pojava staroverske tematike v našem raziskovalnem prostoru, ki ga omejujejo obstoječe vede, ki se s to tematiko soočajo prvič. Dr. Lesjaku je uspelo izposlovati temo in na razpisu CRP je projekt pridobil ZRC SAZU s partnerji.

Kot zanimivost pri tem razpisu velja za kroniko pojava staroverstva spomniti, da se je tudi pri tej akciji jasno pokazal pritisk monopolne skupnosti RKC. Ministrstvo za kulturo je namreč za ocenjevanje prijav na razpisano temo ob razpisu CRP 2019 izbralo nikogar drugega kot gospo Heleno Jaklitsch, ki je imela za dotično temo zagotovo navzkrižje interesov in bi se morala izločiti iz ocenjevalnega postopka sama – pa se ni. Gospa je bila tačas namreč ne več in ne manj kot predsednica Sveta katoliških laikov Slovenije. Na to mesto je bila izvoljena kot predstavnica društva Slovenskih katoliških izobražencev. Gospa je dotični predlog ZRC SAZU ocenila z nizkimi ocenami in bi projekt gotovo ne bil izbran, če bi bila na razpisano temo na razpis prispela še kaka (nemara po presoji Jaklitscheve bolj primerna) konkurenčna vloga. Gregor mi je pokazal⁹ ocene in iz besedila utemeljitve je bila pristranskost ocenjevalke v smislu negativnega navzkrižja interesov očitna, saj se je pejorativno izrekala o verodostojnosti Medveščkovega opusa.

Andrej Pleterski: Uvod

Dddr. Pleterski je povedal, da je knjiga rezultat prizadevanj Pavla Medveščka, ki je s knjigo *Iz nevidne strani neba* odprl novo raziskovalno in družbeno polje, in dr. Gregorja Lesjaka, ki je dosedanje entuziastično raziskovanje nadgradil z naročilom CRP posvečenemu raziskovanju posoškega staroverstva. Kar so avtorji vložili v projekt CRP so nadgradili s pričujočim zbornikom, kjer so za prispevke povabili tudi dodatne avtorje; Francija Šturma, Lenarta Škofa in Rudija Čopa. Knjiga je zato

9/ Dokumentacija o izboru projekta mora biti dostopna v arhivih Ministrstva za kulturo. Avtor kopije nima saj je gradivo dobil samo na vpogled.

posvečena Pavlu Medveščku Klančarju in dr. Gregorju Lesjaku. Lesjak je umrl tik predno je šla knjiga v tiskarno.

Naslov Staroverstvo v Sloveniji med Religijo in znanostjo tako kaže na tročan s staroverstvom. V času staroverstva med religijo in znanostjo ni bilo razlike temveč je šlo za celosten sistem in tako je treba tudi staroverstvo proučevati in obravnavati.

Želimo demistificirati staroverstvo, to ni vprašanje mistike temveč je – kot se zdaj kaže – način življenja, ki je bilo vpeto v prostor tako močno, da se je okrog tega spoja izgradil celovit sistem za boljše preživetje. O knjigi bodo spregovorili avtorji, urednici pa sta bili zadržani in sta se opravičili.

Rudi Čop: Vpliv monolitov na lokalno magnetno polje

*Rudi Čop, Zavod Terra Viva
Sv. Peter 115, SI-6333 Sečovlje
rudi@artal.si*

Izvleček

Z razpoložljivo merilno opremo na geomagnetnem observatoriju z mednarodno kodo PIA (Piran, Slovenija) sem v času enakonočja 2020, na samem začetku novega 25. solarnega cikla, meril vpliv treh monolitov na lokalno magnetno polje. Monolite, ki so sestavljali tročan, so postavili trije poznavalci monolitov po izročilu starovercev. Obravnaval sem ga kot pasivni element za stabilizacijo lokalnega magnetnega polja ob pojavu geomagnetne nevihte. Meritve so pokazale, da obstaja možnost te stabilizacije.

Ključne besede: tročan, geomagnetne nevihte, magnetni impulzi, stabilizacija.

Abstract

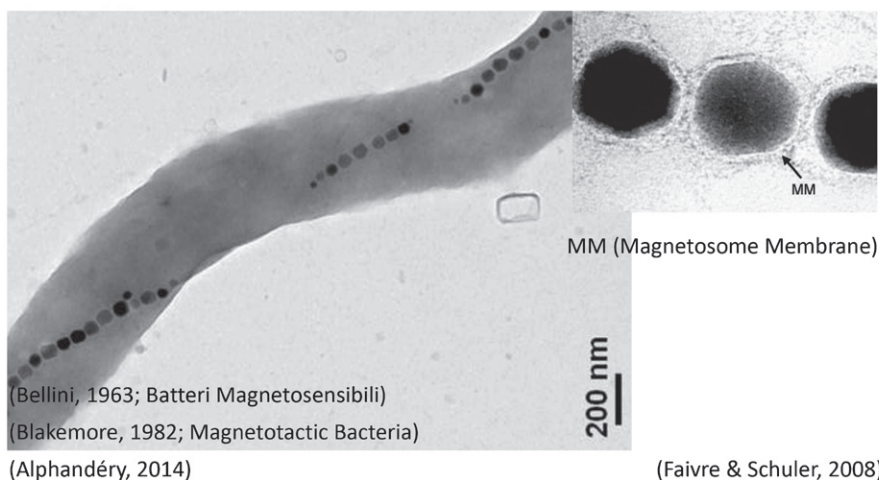
[Influence of monoliths on the local magnetic field] With the available measuring equipment at the geomagnetic observatory with the

international code PIA (Piran, Slovenia), I measured the influence of three monoliths on the local magnetic field during the equinox 2020, at the very beginning of the new 25th solar cycle. The monoliths, which made up the *tročan* (the structure of the three elements – water, earth and fire, often in the form of a triangle), were set up by three connoisseurs of monoliths according to the tradition of The Old Faith. I considered *tročan* as a passive element to stabilize the local magnetic field in the time of impact of a geomagnetic storm. Measurements have shown that there is a possibility of this stabilization.

Keywords: *tročan*, geomagnetic storms, magnetic pulses, stabilization.

V prvem delu je avtor predstavil naravo in položaj Geomagnetnega observatorija in njegove posebnosti v razmerju do ostalih observatorijev na Zemlji, ter fizikalne osnove za meritve, ki jih geomagnetni observatorij izvaja.

- **Življenje se na Zemlji odvija v geomagnetnem polju**, ki celotno biosfero ščiti pred kozmičnem sevanjem in preprečuje, da bi sončni veter odpihnil atmosfero v vesolje.
- **Življenje so sistemi, ki medsebojno delujejo**, eden na drugega vplivajo, se sami regulirajo in prilagajajo na spremembe ter težijo k ravnovesju tako, da spreminjajo sami sebe.

V drugem delu je podrobneje predstavil posamezne segmente meritev.

Pri tem je izpostavil, da napovedovanje potresov, čemur bi lahko raziskava doprinesla, danes v evropski civilizaciji očitno ni sprejeto, čeprav so to znanost očitno poznali in tudi na naših ozemljih uporabljali pred dolgimi stoletji.

Ptice, posebej na primer taščica – dokazujejo, kako magnetno polje lahko vpliva na življenje na primeru učinkovite magnetne navigacije.

Motivacija za raziskavo so bila tri vprašanja antropologov, ki so postopoma prihajala do skupine na observatoriju:

1. ali je kaka poveza med magnetnimi nevihtami in roji kresnic ob poletnem kresu; na poseben pomen kresnic kažejo sopomenke iz različnih slovenskih pokrajin, kjer najdemo svečkare, božje črveke ... ipd.
2. ali je bilo zdravljenje z naravnimi predmeti lahko tudi uspešno; samo stare civilizacije uporabljajo zdravljenje z magneti,
3. ali so monoliti postavljeni z namenom, da stabilizirajo lokalno magnetno polje in zmanjšajo vpliv sprememb, ki jih povzročča sonce ... oziroma ali kamni kakorkoli vplivajo na lokalno magnetno polje

Avtor je izpostavil naslednja dejstva.

Imamo štiri organe, v katerih so delci magnetita – možgani, srce, vrana in jetra. Zato smo občutljivi na spremembe magnetnega polja – v vsaki populaciji pa je približno 15 % ljudi, ki so posebej, oziroma izjemno občutljivi na take spremembe.

Raziskave na tem področju so novejšega izvora in tako je človeštvo na primer magnetno senzibilne bakterije odkrilo šele leta 1963.

Avtor s sodelavci raziskuje, ali lahko tročani, če so pravilno postavljeni, dejansko stabilizirajo vpliv sončnih neviht lahko in na primer, ali se ob sončnih nevihtah lahko zmanjša nervoza v populaciji.

Magnetni sistemi namreč med seboj sodelujejo in se tudi samodejno prilagajajo, torej, tudi sami sebe spreminjajo.

Življenje se na Zemlji odvija v geomagnetnem polju, ki celotno biosfero štiti pred kozmičnem sevanjem in preprečuje, da bi sončni veter odpihnil atmosfero v vesolje. Življenje so sistemi, ki medsebojno delujejo, eden na drugega vplivajo, se sami regulirajo in prilagajajo na spremembe ter težijo k ravnovesju tako, da spreminjajo sami sebe.

Predhodna raziskava vpliva **monolitov na lokalno magnetno polje** je nakazala možnost, da tročan zmanjšuje vpliv sprememb v lokalnem magnetnem polju, ki jih povzroča Sonce ob povečanju njegove aktivnosti. Tročan deluje kot pasivni element, ki omejuje spremembe lokalnega magnetnega polja na znosni nivo.

Za nadaljnje raziskave je treba zgraditi algoritme za obdelavo podatkov, uporabiti magnetometre primerne za cilje meritve, meritve pa je treba za verodostojne zaključke večkrat ponoviti.

Katja Hrobat Virloget: (Ne)pristnost verovanj in praks v gradivu o »posoških starovercih« ter o primerljivosti in o različnih pogledih na svet

Katja Hrobat Virloget

Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije

Titov trg 5, SI-6000 Koper

katja.hrobat@fhs.upr.si

Izvleček

Prvi del članka predstavlja odgovor na kritiko o nepristnosti Medveščkovih zapisov o posoškem staroverstvu, saj je etnološka stroka pri tem vprašanju povsem razdeljena, osredotoči pa se predvsem na verovanja in prakse. V nadaljevanju avtorica pokaže, da je prav ta razdeljenost, s čimer stroka širši javnosti ne ponudi sprejemljive razlage o tem, kako naj jemljemo Medveščkovo gradivo o starovercih, pripeljala do laičnega raziskovanja in s tem tudi stranpoti. V zadnjem delu poglavja avtorica primerja in s tem umesti v širši geografski in družbeni kontekst verovanja in prakse starovercev, pri čemer se zaustavi zlasti pri vprašanju trka različnih konceptualnih sistemov.

Ključne besede: staroversko gradivo, kritika, pristnost, verovanja.

Abstract

[(In)authenticity of beliefs and practices in the material on the »Old Faith Believers of Posočje«, as well as comparability and different views of the world]. The first part of the article is a response to the criticism that Medvešek's writings on the Old Faith of the Posočje (the Soča region) are not authentic, since the ethnological profession is completely divided on this issue, and focuses mainly on beliefs and practices. In the following, the author shows that it is precisely this division, whereby the profession does not offer the general public an acceptable explanation of how to take Medvešek's material on the Old Faith people, that has led to lay research and thus also to a side-track. In the last part of the article, the author compares and thus situates the beliefs and practices of the

Old Faith people in a broader geographical and social context, dwelling in particular on the question of the clash of different conceptual systems.

Keywords: Old Faith material, criticism, authenticity, beliefs.

Avtorica je povzela razpravo z delom stroke, ki problematizira verodostojnost Medveščkovih del. Pokazala je na številna okolja doma in v svetu, kjer se pojavljajo skupnosti podobne staroverstvu v Posočju. Ne gre za nobeno posebnost ali novost, kar očitajo kritiki. To je podrobneje utemeljila na primeru čaščenje babe, ki je v Evropi zelo pogosto.

Tudi strukturiranje prostora v tročanu je bilo dokazano predno smo spoznali izročilo o tročanih v Posočju. Tudi zdravilske prakse so v rešnici opisane tudi na drugih mestih, kot alternativne metode zdravljenja ..., da se to v staroverstvu imenujejo »moči« pa tudi ni nič novega, saj se »moči« pojavljajo tudi v drugih izročilih.

Nova odkritja predvsem doprinašajo k dodatnemu osmišljanju dosedanjih raziskav in jih ni moč označevati kot v raziskovalni prostor prineseno novost.

Matjaž Bizjak: Kolonizacija Srednjega Posočja

Matjaž Bizjak

ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa

Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana

matjaz.bizjak@zrc-sazu.si

Izvleček

Avtor obravnava poselitveno zgodovino Srednjega Posočja med Gorico in Tolminom. Poda pregled ugotovitev dosedanje historiografije, ki ga v celoti potrjuje tudi pretres doslej še neuporabljenih zgodovinskih virov. Starejšo slovansko poselitev je v obdobju po madžarskih vpadih pospeševal predvsem oglejski patriarhat, ki je na obravnavanem ozemlju izoblikoval dve večji zemljiški gospodstvi, goriško in tolminsko. Do konca 12. stoletja so bila večinoma poseljena območja Goriških Brd, doline Soče, južni del Banjske planote ter spodnji dolini Bače in Idrijce z južnim delom Šentviške planote. V poznem srednjem veku je bila kolonizacija usmerjena v

severni del Kambreškega hribovja in v gozdnata območja, ki so se proti vzhodu raztezala do meja freisinškega škofjeloškega gospodstva.

Ključne besede: Posočje, kolonizacija, poselitev, srednji vek, goriško gospodstvo, tolminsko gospodstvo.

Abstract

[Colonisation of the Middle Soča region] The author discusses the history of settlement of the Middle Soča region between Gorica/Gorizia and Tolmin. He gives an overview of the previous historiography, which is fully confirmed by the discussion of hitherto unused historical sources. In the period after the Hungarian invasions, the earlier Slavic settlement was promoted mainly by the Patriarchate of Aquileia, which formed two major estates in the territory in question, Gorica/ Gorizia and Tolmin. Until the end of the 12th century, the areas of Goriška brda, the Soča valley, the southern part of the Banjška plateau and the lower valleys of Bača and Idrijca with the southern part of the Šentviška plateau were mostly inhabited. In the late Middle Ages, colonization was directed to the northern part of the Kambreško hills and to forested areas that stretched eastwards to the borders of the Freising Škofja Loka estate.

Keywords: Soča region, colonization, settlement, Middle Ages, Gorica estate, Tolmin estate.

Cirila Toplak: Družbeno-politični vidiki zahodnoslovenske naravoverske skupnosti

*Cirila Toplak, Univerza v Ljubljani
Fakulteta za družbene vede, Center za politično teorijo
Kardeljeva ploščad 5, SI-1000 Ljubljana
cirila.toplak@fdv.uni-lj.si*

Izvleček

Avtorica v prispevku uvodoma poda argumentacijo za obravnavo etnografskega gradiva Pavla Medveščka - Klančarja kot verodostojnega vira o zahodnoslovenski naravoverski kontrakulturi.

Opredeli se do besedne zveze »posoško staroverstvo« oziroma »zahodnoslovensko naravoverstvo«. Zahodnoslovensko naravoversko skupnost nato teoretizira kot potencialno prvotno obliko družbenosti in foucaultovsko heterotopijo. V jedru prispevka analizira specifične teritorialne administracije in politične organiziranosti ter predstavi poglobilne ideološke prvine naravoverske kontrakture.

V sklepu naslovi pomen odnosa naravovercev do narave in naravoverskega sistema vodenja za sodobno (slovensko) družbo.

Ključne besede: naravoverstvo, zahodna Slovenija, družba, politika, zgodovina.

Abstract

[Socio-political aspects of western Slovenian nature worshippers' community] In the introduction, the author explains arguments in favour of considering Pavel Medvešček Klančar's ethnographic opus as an authentic source on Western Slovenian nature worshippers' counter-culture. She then argues for denomination »Western Slovenian Nature Worship« as opposed to »Old Believers from the Soča River region«. Next, she theorizes the Western Slovenian nature worshippers' community as potential primordial societal form and Foucauldian heterotopia. The Central focus of the text is on specifics of territorial administration of the nature worshippers' community, their political organisation as well as principal ideological elements of the nature worshippers' counter-culture. In the conclusion, the author discusses the importance of nature worshippers' attitude towards nature and their governance system for the contemporary (Slovenian) society.

Keywords: Nature Worship, Western Slovenia, society, politics, history.

Eno izmed vprašanj v znanstveni sferi je, kako so ljudje in njihove skupnosti vzdržali pod vsemi pritiski in preživeli kot kontrakultura in kako, da nihče tega ni opazil. Kompleksen kulturni pojav se je ohranil v tako veliki meri, da ga je v precejšnji kompleksnosti lahko Medvešček registriral. Prav skrivnostnost je odgovor na naslovno vprašanje. Kot zanimiv politološki vidik pa izstopa preživetvena strategija starovercev in posebej učinkovit izbor vodstva in tudi vodstvena strategija ter prikrit represivni aparat – naravoverska črna vahta. Za nadaljnje raziskovanje je pomembna

avtoričina sklepna ugotovitev: kritično se moramo postaviti do percepcije oddaljenih tradicionalnih skupnosti, posebej njihove organiziranosti, saj iz superiorne zahodne percepcije doslej tega nismo. V prispevku pa niza vrsto političnih teorij, ki so uporabne za raziskavo in demistifikacijo naravoverskih skupnosti predvsem pa za aktualizacijo – v smislu odnosa do narave in organizacije sodobnih skupnosti (demokracija).

Lenart Škof: Elementi slovenske prvotne religije

Lenart Škof

Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Inštitut za filozofske študije

Garibaldijeva 1, SI-6000 Koper

lenart.skof@zrs-kp.si

Izvleček

Prispevek je filozofsko-teološka interpretacija elementov slovenskega predkrščanskega verskega izročila, imenovanega »staroverstvo«. Esej temelji na nedavni knjigi Pavla Medveščka - Klančarja *Iz nevidne strani neba* in najprej analizira slovensko predkrščansko verovanje, kot se je do konca 20. stoletja ohranilo v Soški dolini in kot je dokumentirano v tej

knjigi. Medveščkovo poročilo in interpretacijo tega verskega izročila tu primerja s sodobnimi teorijami domorodnih religij sveta.

Drugi del obravnava teorijo monoteizma Jana Assmanna in teorijo prvotnega monoteizma Wilhelma Schmidta. Trdimo, da so bile prav s Schmidtovo teorijo domorodne religije prvič v zgodovini teologije sprejete kot partnerice v dialogu. Na podlagi tega predstavljamo specifično versko okolje slovenske avtohtone religije, imenovane »staroverstvo«, kot elementarno religijo in teologijo narave.

V tretjem delu predstavljamo svojo izvirno filozofsko-teološko interpretacijo elementov tega izročila v luči sodobnih teorij procesne filozofije, kvantnega mišljenja v teologiji (tj. prepletenosti) in horizontalne transcendence v naravni religiji.

V zadnjem delu obravnavamo možnost prihodnje postkrščanske in postreligiozne dobe, kot temelji na nauku »tretjega veka« Amalrika iz Bene in okoljsko utemeljenih nauk slovenskega izročila »staroverstva«.

Ključne besede: slovensko staroverstvo, slovanski bogovi, naravna religija, teologija narave, slovenska prvotna religija, elementarna filozofska teologija, Pavel Medvešček - Klančar, Wilhelm Schmidt, Jan Assmann.

Abstract

[Elements of Slovenian Indigenous Religion] This essay is a philosophico-theological interpretation of the elements of Slovenian pre-Christian religious tradition, called »staroverstvo« (The old faith). This essay is based on Pavel Medvešček - Klančar's recent book *Iz nevidne strani neba (From the Invisible Side of the Heaven)* and first analyses Slovenian pre-Christian religion as preserved in Posočje valley until the late 20th century and as documented in this book. Medvešček - Klančar's report and interpretation of this religious tradition is here compared to the contemporary theories of Indigenous religions of the world. The second part deals with Jan Assmann's theory of monotheism and with Wilhelm Schmidt's theory of original monotheism. We argue that it was with Schmidt's theory that for the first time in the history of theology Indigenous religions were taken as partners in dialogue. Based on this, we present a specific religious setting of Slovenian indigenous religion, called »staroverstvo« as an elemental religion and theology of nature. In the third part, we present our original philosophico-theological interpretation of the elements

of this tradition in the light of contemporary theories of process philosophy, quantum thinking in theology (i.e., entanglement) and horizontal transcendence within natural religion. The final part deals with the possibility of the future post-Christian and post-religious era, as based on the »Third Age« teaching of Amalric of Bene and environmentally informed teachings of Slovenian tradition of »*staroverstvo*«.

Keywords: pre-Christian religion of Slovenia, natural religion, Slavic gods, theology of nature, Slovenian indigenous religion, elemental philosophical theology, Pavel Medvešček - Klančar, Wilhelm Schmidt, Jan Assmann.

Kot filozof in religiolog in teolog se avtor ukvarja s trendi kot je vrnitev elementarne filozofije, filozofije elementov, posebej diha, drugi trend je trend vrnitve feminilnega in tretji trend je okoljsko kvantna zavest, kjer se okoljska humanistika dotika dognanj sodobne fizike, in dokazuje, da so v nasprotju z dosedanjimi prepričanji, zakonitosti sodobne fizike poznali že v davni preteklosti. Zato je hvaležen kolegom soavtorjem zbornika za spodbude in dodatne informacije. Imamo pomembno tradicijo, ki jo je potrebno interpretirati z vidika sodobne teologije.

Teologija je bila skoz tisočletja dominirana s strani ene zgodbe, ki se je zabetonirala na zgodnjih krščanskih koncilijih, pod vplivom Platona in grških dihotomij, kar avtor povzame v štirih značilnostih. Kreacija ex-nichile – bog je svet ustvaril iz nič, svet je nastal iz nič, materialno in duhovno sta ločeni, moško in žensko sta ločeni in žensko je podrejeno. Četrta značilnost pa je pozaba elementov, ki niso več pomembni temveč eksploatirani, ogenj je spremenjen v energijo, voda je zlorabljen v napajalnik za energijo, zrak je onesnažen in ne služi življenju. Staroverstvo avtor nadalje pojasnjuje v liniji s krščanskim monoteizmom. Staroverstvo v vsem bogastvu elementarnega, kamnov in materije, elementarno. Zato imenuje staroverstvo kot prvotno slovensko religijo, ki ima kontinuiteto, ima razmerje do slovanske tradicije, ima pa razmerje tudi do starejših neolitskih plasti, tudi do elementarnih plasti in tudi do plasti ki so vsem religijam podobne ali celo enake – verjamejo v višjo moč, kar se kaže kot pramonoteizem.

Miha Mihelič: Trije Belini in njihovi sinkretizmi v ustnem izročilu zahodne Slovenije

Miha Mihelič

*Zavod za varstvo kulturne dediščine, Center za preventivno arheologijo
Poljanska cesta 40, SI-1000 Ljubljana
miha.mihelic@zvks.si*

Izvleček

Na območju zahodne Slovenije in širše je bilo verovanje v boga Belina in magično moč ključa sv. Belina živo vsaj še v začetku 20. stoletja. Belina so tu kontinuirano častili od prazgodovine oz. od železne in morda celo bronaste dobe, v srednjem ali novem veku pa so njegovo sposobnost zdravljenja (oči) povezali s ključem sv. Belina, potem, ko se je čaščenje slednjega iz Polesine razširilo na vzhod na območje današnje zahodne Slovenije. Enako kot sv. Belina lahko tudi sv. Albina, ki so ga ljudsko imenovali Belin, povežemo z zdravilstvom, saj je bil priprošnjik pri otroških in očesnih boleznih. Ker je sv. Albin umrl 1. marca, je tega dne njegov god in po izročilu tudi začetek Belinovega leta in pomladi. Njegovo leto ter poljedelske letne čase so merili s kmečkim koledarjem, ki so ga sestavljali hrast in štirje kamni v polkrogu.

V primeru boga Belina, zdravnega ključa sv. Belina in začetka Belinovega leta na 1. marec, ki je hkrati tudi dan smrti sv. Albina, gre torej za srednjeveško-novoveški sinkretizem krščanskih elementov s staroverskimi elementi, ki izvirajo iz prazgodovine. Zdravljenja, povezana z njimi, je treba razumeti predvsem simbolično, saj je bil Belin tudi bog sonca in svetlobe ter vode in zdravilstva in je zdravil (ter premagoval) slepoto (oz. temo). Zato tudi ne preseneča, da je bil njegov praznik 1. marca oz. spomladi, ko se temnejša polovica leta preveša v svetlejšo.

Ključne besede: Belin, Belen, sv. Belin, sv. Albin, sinkretizem, ustno izročilo, koledar, zahodna Slovenija.

Abstract

[The Three Belins and their syncretisms in the oral tradition of Western Slovenia] In Western Slovenia and beyond, the belief in the god Belin

and the magical power of the key of St Belin was still alive at least at the beginning of the 20th century. Belin has been continuously worshipped here since prehistoric times (since the Iron Age or even in the Bronze Age). In the Middle Ages till the Modern Age his healing power (the eyes) was linked to the key of St Belin. The worship spread eastwards from Polesina to the area of today's Western Slovenia.

Like St Belin, St Albinus, in folk denomination known as Belin, can also be linked to healing, as he was an intercessor for childhood and eye diseases. As St Albin died on 1 March, this is the day of his feast and, according to tradition, the beginning of the »Year of Belin and Spring«. His year and the agricultural seasons were measured by a peasant calendar consisting of an oak tree and four stones in a semicircle.

In the case of the god Belin, the healing key of St Belin and the beginning of the year of Belin on 1 March, which is also the day of the death of St Albinus, there is therefore a medieval-post-medieval syncretism of Christian elements with Old Faith elements dating from prehistoric times. The healings associated with them should be understood primarily symbolically, since Belin was also the god of the sun, light and healing, and healed (and overcame) blindness (or darkness). It is therefore not surprising that his feast day was celebrated on 1 March, or in the spring, when the darker half of the year turns into the lighter half.

Keywords: Belin, Belen, St Belin, St Albin, syncretism, oral tradition, calendar, Western Slovenia.

Andrej Pleterski: Verovanje host v sklopu staroverstva na Slovenskem in verovanja starih Slovanov

Andrej Pleterski

ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo

Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana

pleterski@zrc-sazu.si

Izvleček

Avtor rekonstruira verovanjski sistem starih Slovanov, ki je vseboval mitično zgodbo o kozmičnem paru, ki spreminja svoje obnašanje v teku

letnih časov, ter kompleksno božjo entiteto, ki so jo sestavljale delne entitete. Te so bile povezane s posameznimi stvarnimi in nesnovnimi vidiki življenja. Ugotavlja povezanost stare vere, ki se je v Sloveniji ohranila do 20. stoletja, z verovanjskim sistemom starih Slovanov. Podrobneje obravnava novodobno češčenje Triglava v zahodni Sloveniji in v tem kontekstu interpretira nenavadni pustni lik, ki ga v Cerknem imenujejo Pust.

Najbolj znana skupina starovercev v Sloveniji je bila teritorialno organizirana v enotah z imenom hoste. V Posočje so prišli najverjetneje na začetku 16. st. iz Dolenjske ali iz spodnjega Posavja. Tako postanejo povedna tudi strukturna ujemanja med reliefom s Svetih gor nad Bistrico pri Sotli, ki ga avtor razlaga kot upodobitev Dajboga, in reliefoma iz Posočja, ki sta povezana z imenom Nikrmana.

Ključne besede: Slovani, religija, mitologija, Triglav, Dajbog, Svetovit, Slovenija, upodobitve, enotnost boga.

Abstract

[The belief of »hoste« in the context of The Old Belief in Slovenia and the belief of the ancient Slavs]

The author reconstructs the belief system of the ancient Slavs, which included a mythical story about a cosmic couple that changes its behaviour during the seasons and a complex divine being composed of partial beings. These were associated with both certain material and immaterial aspects of life. He establishes the connection between the ancient religion, which survived in Slovenia into the 20th century, and the belief system of the ancient Slavs. The author goes into more detail about the modern worship of Triglav in Western Slovenia, and in this context interprets the unusual carnival figure called Pust in Cerkno.

The best known group of The Old Believers in Slovenia was territorially organised in units called »hosta« (= forest). They probably came to Posočje at the beginning of the 16th century, either from Dolenjska or from the lower Posavje region. Therefore, the structural similarities between the relief from Svete gore above Bistrica pri Sotli, which the author interprets as a representation of the Dajbog, and the two reliefs from Posočje, which are connected with the name Nikrmana, are also revealing.

Keywords: Slavs, religion, mythology, Triglav, Dajbog, Svetovit, Slovenia, depictions, unity of god.

D e H

Franc Šturm: Cerkev kot del staroverskega svetišča

Franc Šturm

Ulica Tolminskega punta 2, SI-5220 Tolmin

info@radiestezija-sturm.si

Izvleček

Duhovni *naravni sistemi* posoških starovercev, so duhovna pravila narave, ki jo oblikujejo, tako kot snovno naravo oblikujejo njene fizikalne zakonitosti. Ta duhovna pravila lahko opišemo z *algoritmi narave*.

Posoški staroverci so jih prebrali, razumeli so njihov pomen za življenje in se jih naučili uporabiti za oblikovanje duhovne moči v krajini, kjer so živeli. Osnovni namen za gradnjo *naravnega sistema* pa je bil in je še vedno zaščita življenja. Ljudem in živalim v njegovem polju zagotavlja moč in krepi njihovo splošno odpornost ali bolj preprosto, če živijo v tročanu, postanejo tudi oni močnejši.

Duhovna moč okolice počasi preide v človeka.

Vas Volarje in njeno širše območje obdaja *naravni sistem*, ki je povezan s kačjimi črtami in ohranja duhovno stanje *pete moči*. Ognjena kačja črta, ki poteka med Skalco, kota 596 m, ter sotočjem potoka Volarija in reke Soče, na svoji poti preveč oslabi. Da bi jo okrepili, so naši predniki zgradili svetišče. Spodaj na ravnini ob vznožju hriba so postavili ognjeni tročan. Oblikovali so ga z dvema obrednima kotoma. Njegov vitalni del pa je petdeset metrov dolg zid, zgrajen iz skal, postavljenih v ravno vrsto. Med 12. in 13. stoletjem je bila na lokaciji nekdanjega staroverskega svetišča zgrajena cerkev sv. Brikcija, da bi okrepila njegovo moč, in ne da bi ga uničila.

Ključne besede: duhovni naravni sistem, algoritmi narave, kačje črte, tročan, ognjeni tročan, cerkev sv. Brikcija, resonatorji, staroversko svetišče, vas Volarje, svetovid, Pavel Medvešek.

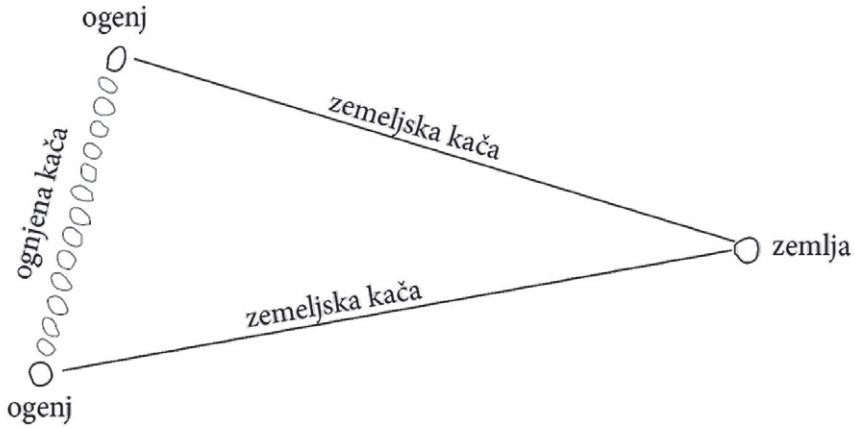
Abstract

[Influence of monoliths on the local magnetic field] The spiritual natural systems of the Old Faith people of Posčje are the spiritual rules of the nature that shapes it, just as material nature is shaped by its physical laws. These spiritual rules can be described by the algorithms of nature. The Old Faith people read them, understood their significance for life and learned to use them to create spiritual power in the landscape where they lived. The basic purpose for the construction of the *natural system* was and still is the protection of life. It provides strength to people and animals in its field and reinforces their overall resistance, or more simply, if they live in a *tročan* (an energy triangle), they become stronger, too. Spiritual power of the environment slowly passes into a human.

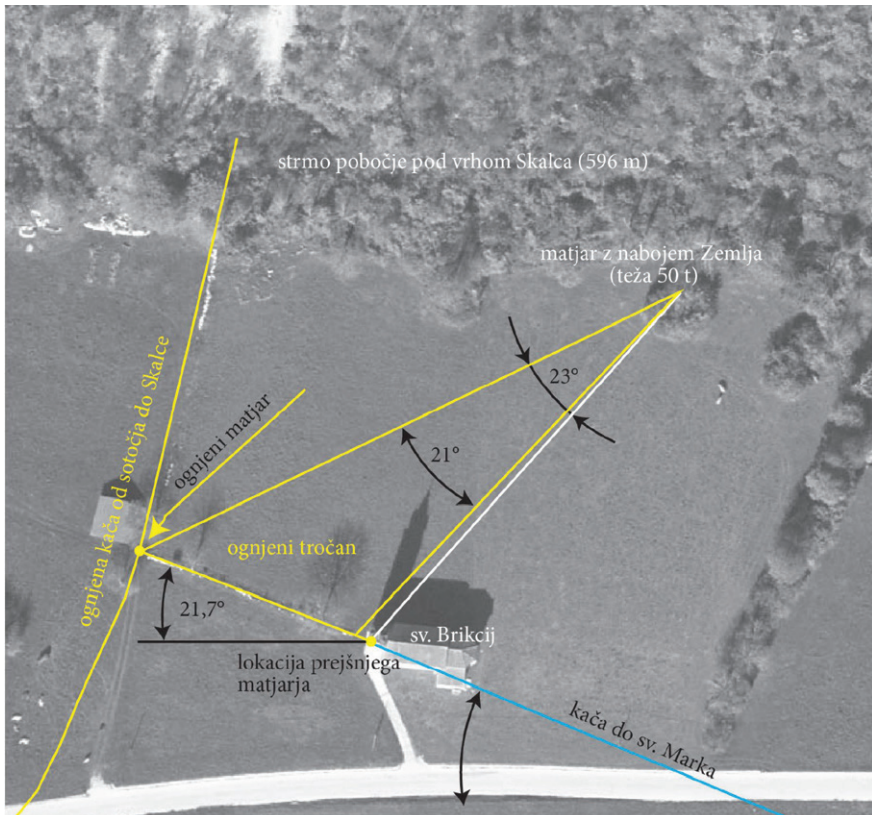
The village of Volarje and its wider area is surrounded by a *natural system* that preserves the spiritual condition of the *fifth power*. The natural system is connected by dragon lines with various potentials of power. The fiery dragon line, running between Skalca and the confluence of the Volari stream and the Soča river, weakens too much on its way. To strengthen it, our ancestors built a place of worship. Down on the plain at the foot of the hill they set up a fiery *tročan*, a masterpiece of knowledge that we can only admire today. It was designed with two ritual angles. Its vital part is a fifty-meter-long wall built of rocks set in a straight line. Between the 12th and 13th centuries, the church of St. Brice was built on the site of the former ancient religious sanctuary to strengthen its power, and not to destroy it.

Keywords: spiritual natural system, algorithms of nature, dragon lines, energy triangle, fiery energy triangle, church of St. Brice, resonators, old religious sanctuary, Volarje village, Svetovid, Pavel Medvešček.

Šturm je predstavil Duhovno polje, kot so z geometrijo postavljene elemente v naravi razumeli predniki ter utemeljil vplive duhovnih moči na imunski sistem.

Sl. 1: Ognjeni tročan. Nastanek ognjene kače črte omogočimo s skalami, ki jih postavimo v ravno vrsto. Vsaka skala v nizu mora imeti drugačen naboj od skale pred njo.

Publikacije v založbi Društva slovenskih starovercev in njegovih članov;

- Zbornik III simpozija, **Pozno pokristjanjevanje Slovenskega ozemlja** (2020); Ponatis knjige Franceta Bevka **Umirajoči bog Triglav** (2021)
- Marko Hren **Podoba raja ali podoba kolonije; Blejski otok kot ideogram duhovnega osamosvajanja**
- Najava publikacije **Anton Hribar: Knez Ljudevit (2022)**

Zbornik III simpozija, *Pozno pokristjanjevanje Slovenskega ozemlja* (2020);

Društvo slovenski staroverci, 2020

UREDNIK: Marko Hren

AVTORJI PRISPEVKOV: dr. Gregor Lesjak, dr. Thomas Daffern, Mirjana Borenovič, dr. Katja Hrobat Virloget, Marko Hren, dr. Mira Omerzel Mirit, Vilma Purkart, Jože Munič, Edi Raspet, Peter Mignozzi, Igor Kernel.

Simpozij 2017

Prostor – zemlja – drevo

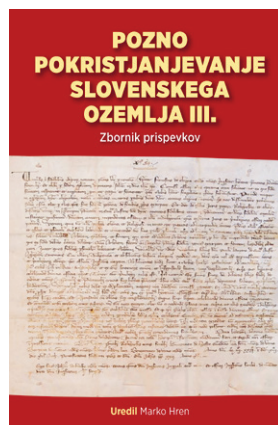
Simpozij 2018

Voda in tok – izvir

Simpozij 2019

Zrak in ogenj – vir

Summary

The three consequent Symposia on late Christianisation of Slovene territory (held in 2017, 2018 and 2019 in historical town Kobarid, Western Slovenia) in organisation of the Association of Slovene ethnic faith (Slovenski staroverci) and the local Kobarid Turist association and The Foundation Walk for Peace, elaborated the consequences of Christianisation and contextualised the re-appearance of Slovene ethnic faith. Kobarid is a small town in the border area between Slovenia and Italy; inquisition against natural faith followers, ordered by Catholic hierarchy in August 1331 left sufficient evidence in primary documents as well as in literature.

All three Symposia are documented on line on www.staroverci.si and www.upasana.si. The proceedings were published in three consequent volumes.

The three symposia followed the logic of triple Slavic cosmology – earth-water-air/fire/ether. The first symposia had a focus on revealing the historical context of christianisation and Old Nature Centered Faith survival, thus focusing on »Earthly« matters, the second symposia focused on establishing the stream of research in deep spiritual heritage of Slovenija and the third symposia elaborated the old slavic cosmology as spiritual concept as such. Consequently, the cover images of the three volumes of proceedings illustrate the sequence of ritual tree at Kobarid hierophany (Earth), ritual spring source in Kobarid (Water), and the copy of archive document concerning the inquisitions ordered by bishops against pagan followers of old faith (Air).

This reflects well the etymology of three levels of air in Slovene language.

Old Slavic .duxъ or sapa' amd 'duševnost',hrv.,srb.dùh,rus. Dúx duh, dih, sapa, zrak',češ. duch'duh'. Pslovan. dūxъ čoterraročy meant a »breath«, 'izdihniti' – to die.

Duh and Dev; Zmago Šmitek¹⁰ indicates transitions of spirituality concepts across generations referring to diverse cognitions related to wildhood (divjina). Šmitek etymologically connects the root 'div' from indoeuropean diuo , praslavic divъ, meaning something shiny, radiating, celestial, (comparing to latin deus, sanskrt deva and avesta daeva). Šmitek offers two conclusions; first, that the «nature was secred by itself«, or second, »the nature was sacred since it was created by celestial entity«.

10/ Šmitek, 2019.

The concept of *DeH* and the threefold structure of the air determines subtle and gross breath. This structures the threefold communication and thus represent a basic »infrastructure« of spirituality. *DeH* is omnipresent, is characterised by here and now and as such a fundamental system of connectivity amongst all created. *DeH* is an enabler to raise awareness and consciousness, it is a pre-condition for life. *DeH* is transcendental due to its connectivity function across three levels of air.

‘Zrak’ is the earthly air, containing physical radiation of objects and beings. ‘Zrak’ is deriving from the Slovene word for radiation ‘žarčiti’ while in Croat and Serbian the connection is still today even more visible – the word for radiation is ‘zraka’. Radiating air is physically measurable (radiating heat, electromagnetic waving, radioactive waves etc.).

‘Vzduh’ as atmospheric air contains entities not measurable with conventional instruments mentioned above. The Slovene meaning of ‘vzdušje’, applies to the quality of relationships ‘in the air’, as created amongst the beings inhabiting the biosphere, the layer between the Earth surface and the atmosphere. ‘Vzdušje’ would therefore literarily mean ‘atmosphere’ (in the sense of emotios) created by certain beings in defined space. The conversational use of the word today means »atmosphere« also in emotional sense. Its root meaning derives from the old Slavic ‘vzduh’ stcslovan.вѣздухъ, zrak, vāzdūh – still today in diverse Slavic languages meaning ‘air’. It is interesting, that the meaning of ‘vzduh’ in Slovene language (‘vzdušje’) is still today authentic, relating to atmosphere in terms of emotional and energy conditions in the domain of heart and feelings. This level of the air is the air of the earthly devas, the beings responsible for communications between the creatures of the world. In the natural faith tradition of western Slovenia, as recorded by Medvešček, these devas are called ‘zduhci’ confirming the hypothesis of cosmological position of the second level of air – ‘v(a)zduh’. In Croatian and Serbian ‘vazduh’ is the first translated option for ‘air’ still today.

‘Ether’ is the domain of the air on the level of solar system. It contains celestial mana, the prana, the prime energy and prime information on the spiritual level itself. Slovene language treasures the word ‘v-eter’ as the highest level of the air, the air that travels and moves fast, normally

arriving 'from above', the wind. The wind, the 'v-eter' has been used in Slovene to describe radio waving - what radio stations send into 'air', is called 'sending to ether'. Ether, is therefore understood clearly as a carrier of information. Ęter, from'lat.aether, gr. aithĕr, 'brightness, sky, light, upper level of the solar air - where the gods dwell'

Slovene scholar dr. Gregor Lesjak¹¹, to whom the symposia 2022 was dedicated, presented his paper at the symposia in which he - for the first time in history - categorises Slovene Ethnic faith in a framework of religious landscape. For this purpose, dr. Lesjak develops a methodology and presents the typology.

Lesjak in his paper presents the opus of Pavel Medvešček and defines the terms of old faith, stara vera as a nature centered faith applied on the territories of Western Slovenians - therefore localised Slovene communities. His reference to localisation of natural faith spirituality is meaningful, since it brings-in the attribute of territorial aspect which supports perfectly the earlier reference to Dostoevsky and his visionary definitions of the religion that make sense. This way Dr. Lesjak expands so called pagan studies, defines »old faith« in Slovenia in relation to newly imposed Christian religion and provides for »acceptable typology for Slovene religious organisations«. It is important to observe, that dr. Lesjak insist on framing Old faith in Slovenia as »traditional« and even more, under the category of »old faith« he includes »not only the historic continuity of old faith carriers but also contemporary followers, both, eclectics and revivals. This supports my proposal to see spirituality concept evolution in view of transition from one generation to the other while each inherits selected characteristics form all previous. The contribution of dr. Lesjak is ground breaking since he unbasted the myth of Rome Catholicism as »traditional Slovene faith«, the myth, that was for long years objected by Natural Faith Elders of Slovenia, that claim of course, that Catholicism cannot be promoted as traditional faith for Slovenians while the ethnic pre-christian faith survived in a contiguous and continuous manner in terms of knowledge holder's succession, survival of practices and

11/ Dr. Lesjak Gregor (1965-2022) was a sociologist and director of the Governmental office for religious freedom of Slovene government. Key Slovene expert for Constitutional rights related to freedom of faith. The symposia 2022 was dedicated in his tribute.

maintenance of sacred spaces. The term 'traditional' shall be carefully reserved for truth worthy tradition embedded in cultural genome. Institution or concept, that systematically damaged or reverted the original meaning of language or spatial codes, cannot be treated as 'traditional' since it played a role of 'counter-traditional' stream.

The attribute of locality and the territorial approach consequently gears the debate on spirituality towards pluralism of spiritual concepts, and – of course – away from pretentions to promote any spiritual concept as applicable universally – in a geographic or/and ethnic sense.

DeH

Lahko bi malce poetično zapisali, da smo se v treh letih strokovnih izmenjav v Kobaridu postopno pomikali od trde – četudi hierofane – materije, prek tekoče in tako prišli do subtilnega. Od snovnega do duhovnega. Od zemlje k nebu, tako kot je zgrajen tudi staroverski trojak, ki je s svojo prisotnostjo na odru simpozija dodatno utrjeval željo po razpravi o bistvu, kvint-esenci ... metafizičnosti.

Ker smo z večjim delom prispevkov v pričujočem zborniku hkrati v znanstvenem in v izkustvenem dojemaju, ker smo v snovi, ki jo preučujemo, tako z osredotočenostjo misli kot s poglobljenostjo duha, smo avtorjem tudi tokrat puščali več spontanosti. En od ciljev naših strokovnih posvetov je, da k raziskovanju pritegnemo čim širšo srenjo, tako akademsko, kot samostojne raziskovalce najrazličnejših interesov, kar nam ob skrbi za raziskovalno odličnost narekuje tudi posebno skrb za ohranjanje avtentičnega izraza avtorjev. Tudi zato prispevki niso standardizirani, nekateri avtorji niso pripravili pisnih prispevkov in njihova predavanja predstavljamo po zvočnih posnetkih v obliki uredniških povzetkov v takem sosledju kot so bila predstavljena na simpoziju. V pričujočem zborniku vsi avtorji (vsak na svoj način) sodijo v kategorijo 'opazovalcev z udeležbo', pasti in prednosti takega raziskovanja pa v svojih prispevkih posebej razčlenjujeta dr. Katja Hrobat in dr. Gregor Lesjak.

Prvi trije simpoziji o poznem pokristjanjevanju slovenskega ozemlja so širši javnosti celovito približali temo pokristjanjevanja in vztrajanja nosilcev stare vere v Sloveniji. Potekali so v koprodukciji Turističnega društva Kobarid in DSS. Vsi trije simpoziji so bili zasnovani v dveh

sklopih: prvi sklop je bil tematski, drugi sklop pa je vključeval pričevanja, poljudna raziskovanja in druge avtorske prispevke.

Prostor – zemlja

Turistično društvo Kobarid je v triletnem obdobju ob izvedbi simpozijev in spremnih kulturnih programov uredilo **prostor** ob Mrzlem studentu, ki se nahaja ob vznožju vzpona k sakralnemu objektu kostnice ob robu osrednjega kobariškega trga v prvorazredno prizorišče za družabne dogodke in sprostitve. Kobaridcem gre vsakoletna zahvala za predanost in trud ob prenovi okolice Mrzlega studenta, ki ga sami pogosto obiskujejo kot točko posebnega pomena, postopoma pa postaja tudi prvorazredno prizorišče za javne dogodke. V letu 2017, so Kobaridci pri izviru ponovno zasadili drevo – lipo in njen motiv krasi naslovnico prvega zbornika prispevkov. V tematskem sklopu smo razprli zgodovinski kontekst pokristjanjevanja in vztrajanja Slovencev pri stari veri, kar so tudi skozi pregled literarnih virov v svojih prispevkih sistematično obravnavali Cirila Toplak, Mirjana Borenović, Marko Hren, Pavle Medvešček in Zoran Božič. V pričevalnem delu pa so Nejc Petrič, Timotej Avlin, Federico Fregni, Domen Češarek, Boris Čok, Jože Munih in Jože Guardijančič ter Ljoba Jenče predstavili izsledke svojih raziskovanj o posameznih vidikih predkrščanskih izročil.

Voda in tok

V letu 2018 je Turistično društvo Kobarid temeljito preuredilo dostop do svetega mesta in prenovilo izvir, ki se je nato znašel na naslovnici prispevkov z drugega simpozija, ko smo razpravljali o zaščiti svetih mest v prirodi. S tako zasnovano razpravo smo vzpostavili trajen **tok** razmisleka in aktivnosti za ponovno zaščito svetih mest v prirodi. Na drugem simpoziju smo v tematskem sklopu obravnavali dobre prakse ohranjanja predkrščanske (snovne in nesnovne) kulturne dediščine. V svojih prispevkih so Cirila Toplak, Goran Živec in Marko Hren prikazali številne dobre prakse ohranjanja kulturne dediščine pri nas in v svetu. V pričevalnem delu pa so avtorji Jože Guardijančič, Boris Čok, Alja Žorž, Saša Čaval in Igor Kernel nadaljevali predstavitev izsledkov svojih raziskovanj predkrščanske dediščine.

Zrak in ogenj

Po tem, ko sta prva simpozija vzpostavila kontekst (zemlja s simbolno grafiko drevesa na naslovnici zbornika) in tok (voda s simbolno izbiro izvira za naslovnico) smo na tretjem simpoziju prešli na stvar samo, na srž, kvintesenco, na domeno duhovnosti, na zrak in v-eter. V področje vesti v najžlahtnejšem pomenu te besede, ki v slovenskem jeziku v pomenu vest – novica, nakazuje pomen verodostojne, 'vest'-ne informacije, informacije, ki jih je preizprašala notranja vest. Zato naslovnico zbornika prispevkov na tretjem simpoziju ne krasi izvir, temveč **vir**, dokaz, ki omenja križarski pohod nad Kobaridce leta 1331 in vsebuje ukaz, da je treba svetišče z izvirom in drevesom, ki so ju domačini častili kot sveta, uničiti. O tem smo podrobneje pisali že v prvem zborniku, ob drugem simpoziju (2018) pa smo ponatisnili in s spremnimi besedili Lenke Razpet in urednikov opremili tudi roman Franceta Bevka Umirajoči bog Triglav, ki dotične dogodke v Kobaridu ovekoveči na avtorski način. Podrobneje o viru na naslovnici v zborniku tokrat dodatno spregovori še Igor Kernel v sklepnem prispevku pod naslovom »*Križarska vojska*« *proti* »*starovercem*« *v Kobaridu 1331* in s tem likovno podobo zbornika podkrepi z razmislekom o enem od redkih preživelih virov o uničenju predkrščanskih svetih mest. Družina Bojanijev je v Čedadskem arhivu skrbno hranila družinsko dokumentacijo. Družini Bojanigre zahvala za hrambo izjemnega vira in za pomen, ki ga na osnovi vira igra Kobariška hierofanija s studentem in gajem ob vznožju kostnice. Dr. Katja Hrobat se v svojem prispevku tokrat kritično ozira na pravila in prakso etnološke in antropološke stroke, ter se pri tem opira na svoje lastne izkušnje pri raziskovanju staroverske materije in na vire posoškega staroverstva. Na primeru pogostega pojava bab in trikotniškega urejanje prostorov v širšem evropskem kontekstu, avtorica dokazuje primerljivost staroverskih prvin. Dr. Gregor Lesjak je s svojim prispevkom tradicijsko duhovnost in staroverstvo prvič v novejši zgodovini tipološko umestil v slovensko pokrajino religij. Staroverstvo kot družino umesti med 'tradicionalne religije okolja' in vzpostavi razmejitev do pojma 'poganstvo'. V nadaljevanju se nato osredotoči na posoško staroverje in raziskovalno metodo Pavla Medveščka ter pri tem odgovori na vprašanje dvoma o pristnosti virov. »Namen pričujočega besedila je v pripravi razprave, ki bi omogočala prehod iz apriornega v utemeljeni dvom pri

presoji raziskovalne metode Pavla Medveščka in vprašanja verifikacije virov o posoškem staroverstvu«, je zapisal dr. Gregor Lesjak. Vedel je o čem govori – apriorni dvom še danes obvladuje tudi javne institucije. . Aktualna pričevanja nizamo ob predstavitvi knjige Podob@a kolonije ali podoba raja, Blejski otok kot ideogram duhovnega osamosvajanja Slovenije.

Besedila pokojnega dr. Gregorja Lesjaka, Mirjane Borenovič, Marka Hrena in dr. Mire Omersel, so vzpostavila predpostavke za aktualni premislek o spregi znanosti in zaznavnosti, saj razkrivajo pomenljivosti korenov DH/DUH/DIH za kleno slovansko duhovnost. Izraz duhovnost se v slovenskem jeziku oslanja na koren DIH (BREATH). Simpozij smo posvetili zapuščini in osebi pokojnega prof. dr. Zmaga Šmitka, opusu njegovega raziskovanja mitoloških in duhovnih korenin slovenstva smo posvetili okroglo mizo, na kateri smo posebej razpravljali o Šmitkovem prispevku za premislek o odnosu človeka do divjine (divjina po Šmitku iz korena *dev*, svet).

Drugi del zbornika vsebuje neposredna terenska pričevanja raziskovalcev na območju Kobarida in okolice. Vilma Purkart je zapisala interpretacije pustnih izročil, Jože Munih interpretacijo postavitev megalitov na več lokacijah v bližini Kobarida, Edi Raspet je v izvirnem zapisu obeležil spomin na enega od likov iz Medveščkove Iz nevidne Strani neba – Tunščega Frenca in Peter Mignozzi je predstavil interpretacijo rabe trojaka in brtina ter unikatno izdelane primerke teh staroverskih predmetov iz zbirke Pavla Medveščka.

Ponatis knjige Franceta Bevka *Umirajoči bog Triglav* (2021)

ZALOŽNIK IN IZDAJATELJ: Društvo slovenski staroverci, 2021.

UREDNIKA: Mirjana Borenovič. Drugi ponatis

S tem gajem je bil Kobaridec povezan že dolgo, dolgo, morda še iz jasnih dni svobode. Takrat so se ljudje čutili eno z drevesi, bila so jim kot živa bitja. Človek jih je gledal in jim prisluškoval. Videl in slišal je več kot vidi in sliši današnji človek, ker je bil še povezan z naravo; razumel je šepetanje listja in vejà. Zavedal se je, da je del narave. Drevo mu je bilo sveto. Če ga je kdo zasekal, se mu je smililo kot žival. Kadar je govoril z besi in bogovi, je bilo njegov posrednik drevo.

Ta odnos do narave je bil prešel ljudem v meso in kri. Le stežka so se ločili od gajev in stopili v tesne cerkve, z bolečino so se odtrgali od zelenih vejà in se stisnili med mračne stene ... Skrivnostna predstava velikega in nevidnega boga se je skrčila v viden les, ki ga niso mogli razumeti, ker so ga jim oznanjevalci odtrgali od narave. Četudi so se privadili novemu božanstvu, so se vendar v najslajših urah in v hipih, ko je narava govorila svoj skrivnostni jezik, zatekali v gaje, pod drevesa, kakor da se je kri dedov nenadoma prebudila v njih.

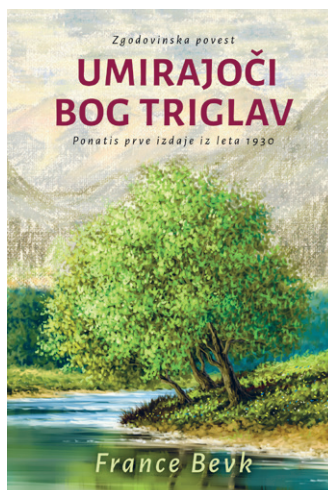
DSS 2017

Ponatis verzije drugega natisa (1960)
ki je izšla v nakladi 22.300;

DSS 2022

Ponatis izvirne Bevkove
verzije iz leta 1930.

Društvo se je odločilo ponatisniti Bevkov roman *Umirajoči bog Triglav* ob prvem simpoziju, ko se je več avtorjev sklicevalo prav na to literarno delo. Prvi ponatis je izšel skupaj z zbornikom prispevkov iz posveta, julija 2018.

France Bevk je delo prvič objavil leta 1930 (v nakladi nekaj tisoč izvodov). Nato pa je leta 1960 pripravil ponatis (v nakladi 22.300), kar kaže na ambicijo, da bi se knjiga razširila v najširši krog bralcev, Ob primerjavi verzij je očitno, da se je avtor odločil za temeljito prenovu in posodobitev besedila. S tem pa je besedilo po naši oceni postalo bolj posvetno in nekoliko manj ezoterično, nemara bolj primerno za obvezno učno čtivo kot prvotna izdaja. Zelo verjetno je šlo za skupinsko delo, saj prenova vključuje tako jezikovno posodobitev (z novejšimi besedami so nadomeščene marsikaterne besede stare slovenščine kot na primer »marsikaka«, poglavja niso več opisana z vsebinskimi, kozmološkimi oznakami (*Kresni večer*), temveč numerično »Prvo poglavje), krščanski bog ni več pisan z veliko začetnico temveč z malo, Bevk pa se je odločil tudi za nekatere spremembe, ki pa posegajo v samo kozmološko-etimološko vrednost besedila, na primer, v verziji 1930 uporablja besedo *priroda*, v verziji 1960 pa *narava*. Odločili smo se da pri prvem ponatisu upoštevamo avtorjevo zadnjo voljo. Avtor je delu očitno pripisoval poseben pomen, saj je besedilo temeljito prenovil bržkone prav z namenom, da bi bilo delo sprejemljivo za široko polje bralcev, ki naj jih ne zmotijo ne arhaizmi in ne preveč očitna naklonjenost obrednemu značaju dela. Namesto ostrine besed je na nekaterih mestih ezoterično in obredno plat opisno poglobil – ne skoz ostrino terminov, temveč skoz bogatejši jezik v opisu (na primer opis transa v plesu ob kresu). Upamo si trditi, da je Bevk – ob pripravi izdaje 1960 – *Umirajočega boga* pripravljaj za potrebe šolskih kurikulumov.

Odkritje močne staroverske vsebine in očitno tudi identitete pri Bevku je samo znanilec občega pojava, ki ga je potrebno v slovenski literaturi šele raziskati. Kdaj se bo na primer našel nekdo, ki bo z vidika obravnave staroverskih in drugih starejših mitoloških vsebin sistematično pregledal vsa dela in nešteta pisma Tarasa Kermaunerja in drugih mojstrov besede. Nadaljevati pa bo seveda treba tudi z analizami drugih literarnih del Franceta Bevka, posebej tistih, ki so nastala v istem pisateljevem obdobju, npr. *Kresna noč*, 1927 in še dva romana v trilogiji z *Umirajočim bogom Triglavom*: *Znamenja na nebu* (1927–1929) in *Vihar* (1928).

Gorazd je slišal udarce sekire. Odgrnil je zelenje in pogledal nizdol. Videl je, da sekajo njegovo sveto drevo. Zakričal bi bil, a mu je Volkica položila dlan na usta. Slednji udarec ga je zadel v dušo, kakor da se mu ostrina zadira v telo. Gledal je v vrh drevesa. Ta se je tresel bolj in bolj, kot da lipa umira v krčevitem drhtenju. Slednjič se je vrh zazibal, se zamajal, nekaj težkega je s treskom padlo na tla. Če bi veje ne bile hrestnile, bi bil Clugia slišal Gorazdov bolesteni vzklík...

Volkica je tiho zajokala.

Skozi vas je šel od ust do ust šepet: drevo je padlo. Nekateri vaščani so topo sprejeli novico, drugim je pretresla srce. Clugia je stopil z eno nogo na deblo in gledal vojake, ki so mašili studenec. Drevo raste in pade, studenec pa je večer in ima svojo pot, ki si jo izbira po svoji volji. Voda je sikala izpod kamenja in izpod lesa, vsahniti ni hotela. Brizgala je in grgrala, bojevala se za svoje večne zakone, usahniti ni mogla. Zakopavali so jo, grmadili na njo les, kamenje in prst. Prenehala je žuboreti, ugasnil je njen čisti blesk. Le skozi travo in prst se je še vsepovsod solzila, kakor da joče zemlja.

(odlomek)

Summary

France Bevk (September 17, 1890 – September 17, 1970) is a renowned Slovene dramatist and novelist, poet and translator belonging to post World War II. revolutionary elite of influential intellectuals. He was the oldest of eight children born to the tenant farmer and shoemaker Ivan Bevk and his wife Katarina. Later, he was frequently prosecuted by Italian Fascist authorities and interned for his activities. In April 1941, he was imprisoned by the Italian occupation authorities due to his public anti-fascist stance. In 1943, he escaped from prison and joined the Slovene Partisans. He received the Prešeren Award, the most prestigious award for artistic achievements in Slovenia, twice, in 1949 and in 1954. He died in Ljubljana on his 80th birthday. Bevk devoted himself largely to children's literature. He was a very prolific author: when a complete bibliography was made on the occasion of his 70th birthday, it was determined that Bevk had written over 100 books. Amongst most important, but not that visible works stands the novel *Dying God Triglav*. Bevk lays narrative for *The Dying God Triglav* straight into the times of

inquisitions against native-centered faith followers in Kobarid in 1331. He stages the former Sheppard Gorazd as nature faith spiritual leader of the Kobarid community that worshipped the sacred tree at the source of spring water. The historical context regarding the christianisation and Kobarid events in 1331 were researched and presented into details during the first symposia in Kobarid in 2017. Brief summary concerned the mentioned events is given in English in this volume under the presentation of Proceedings from the previous Kobarid symposia.

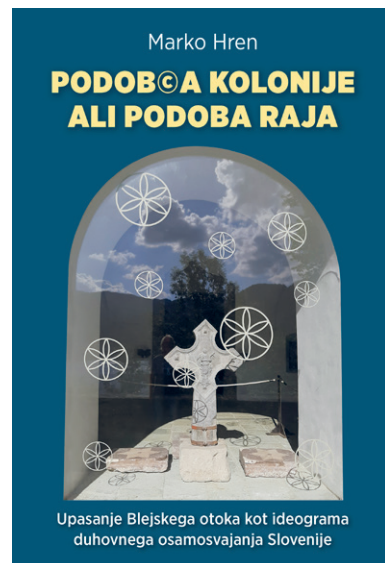

Marko Hren *Podob@a kolonije ali podoba raja* (Hren, 2022); Blejski otok kot ideogram duhovnega osamosvajanja¹²

ZALOŽNIK IN IZDAJATELJ: Društvo slovenski staroverci v koprodukciji z Akademijo Staroslavov hram pri Svetovnonazorski kozmološki skupnosti UPASANA, registrirani po Zakonu o verski svobodi. 2022.

Povzetek

Podob@a kolonije ali podoba raja? Upasanje Blejskega otoka kot ideograma duhovnega osamosvajanja Slovenije je kronika nastajanja muzeja posebnega pomena z dokumenti in simboli slovenstva od poselitve do osamosvojitve, ki bi moral nastati v stavbi Proštija na Blejskem otoku, pa ga zaradi post-kolonialnih refleksov in pritiskov RKC Slovenija še vedno nima. Narodni muzej Slovenije je namreč tik po izidu knjige, oktobra 2022, v stavbi Proštija postavil

12/ <https://www.rtvsl.si/rtv365/arhiv/174916367?s=tv>

versko povsem pristransko, diskriminatorno in za RKC promocijsko postavitev! Kronika razkriva zgodbo o ujetosti države v post-kolonialne lobije in je pripoved o pristranskem, neustavnem delovanju države, ko gre za verstva, pri čemer posebej obravnava prezir do predkrščanske duhovne in kulturne dediščine. Izpostavlja skrite predkrščanske obredne hierofanije na Blejskem otoku, povzema ključna neodgovorjena vprašanja ob denacionalizacijskem postopku in boj za otok, ki bi moral ostati javno dobro in ne služiti kot še ena posest za pridobivane dobička zasebne globalne organizacije kot je RKC.

Knjiga obenem zaokroža dolgoletna prizadevanja Društva slovenskih starovercev in UPASANE za temeljito reformo sedanje zasnove in izvedbe procesa t.i. »Narodne sprave«. Projekt vzpostavitve muzejske zbirke na Blejskem otoku razumemo tudi kot osrednji in izhodiščni projekt – svetilnik – novega pristopa k spravi, zato prinaša niz uporabnih predlogov za državni vrh.

Summary: The Image of Paradise – or an Image of a Colony;
The tailoring of the Bled Island as an ideogram of Slovenia's
spiritual liberation

This is a Story about (de)colonisation of the Bled Island in Slovenia through the tail describing the formation of a (to-be) Museum of Slovene Symbols and Documents from the times of arrival of Slovenes to the Present Home-Land (first millennia) till the Independence (1991).

This ground-research based paper is a chronicle of a Republic being locked into post-colonial reflexes and pressures of Roman Catholic Church. This substantially hits democracy and constitution even when it comes to programing and financing of an eminent public program – such as a national museum of special historic meaning in the presented case. The chronicle displays proofs of a biased, non-constitutional, illegal actions of the Government of Slovenia, the State President and the public servants involved, including the experts and management of the National Museum of Slovenia.

The story is being told by participant-observer of the civil-society led campaign aiming at democratic, participatory, inclusive, transparent, non-biased, non-ideological and – in terms of history – truthful, neutral and balanced design of a collection of documents and representative artefacts/ symbols of Slovenia, its traditions and cultures.

The paper is calling for European internal processes of Decolonisation as a step towards spiritual liberation and true sovereignty. The revival of deep roots and spiritual traditions of our European ancestors shall become a priority of European Cultural Policies, since this heritage represents the foundations for viable Sustainable Development Policies.

The author serves as a co-founder and a head of the UPASANA Cosmological Society, www.upasana.si, registered under the Religious Freedom Law in Slovenia, and co-Founder, former chair of Association of Slovenski Staroverci (Slovene Nature Centered Faith Association) www.staroverci.si. Both organisations were instrumental in the campaign and the research presented. The paper presents the state of the art of archaeological, ethnological and history research on wider region of Bled, concluding, that the Isle of Bled served as a place of worship long before the Christianisation, and was continuously used as such. It is revealed, that the sacred geometry of the ancient shrine was preserved even in the epoch of first Christian churches being erected on the isle, while later architecture has covered the hierophany to a substantial degree. The paper continues with arguments regarding the unjustified and unmoral claim of the Catholic Church over the property of all buildings on the island, and presents in detail the – decade long – civil struggle for the implementation of an agreement sealed between the Government and the Rome Catholic Church regarding the public collection of Slovene Symbols and Documents under the auspice of National Museum.

The paper ends with a description of the potential of such collection for national Reconciliation and Peaceful Coexistence. This shall be based on acknowledgment and (legal as well as cultural) rehabilitation of pre-Christian spiritual traditions of heathen/pagan Slavs. This heritage of Slovenes has been neglected and oppressed over centuries while the contemporary Slovene Nature Centered Faith organisations – in solidarity with global de-colonisation campaigns of indigenous peoples around the world – struggle for the respect of constitution and equal treatment of all spiritual organisations.

The book is dedicated to all brave indigenous campaigners for spiritual liberation and factual decolonisation on the planet.

Iz predstavitve knjige

Par mesecev po izidu knjige in točno na predvečer kobariškega simpozija, je NMS mimo oči javnosti v stavbi Proštija na Blejskem otoku pripravil interno otvoritev sporne zbirke, ki ne sledi poslanstvu, načrtanemu v državnem sporazumu med Republiko Slovenijo in RKC. Zato smo na spletni strani www.upasana.si 8. oktobra 2022 objavili vmesni epilog, saj je šlo tudi pri otvoritvi za prikrievanje javnosti in manipulacije ali, kot smo proces naslovili kratko in jedrnato kot lumparije.

Ko smo torej že skoraj verjeli, da smo ustavili načrtovano postavitve protiustavne muzejske zbirke dokumentov in simbolov slovenstva od poselitve do osamosvojitve v stavbi Proštija na Blejskem otoku, ki se je minula leta načrtovala pod desno vlado za odprtje v času predsedovanja Slovenije Evropskemu Svetu, se je t.i. leva vlada, ironično, pod vodstvom stranke Svobode in z ministrico za kulturo, ki naj bi pripadala t.i. Levici, takoj po izvolitvi pomujala in priklonila volji monopolistične verske skupnosti v RS in v nekaj mesecih podrla brambo pred kolonialno diskriminatornostjo, s katero smo zdržali več kot desetletje.

Vsi ključni odločevalci in inštitucije, ki bi morale braniti Ustavo in pravno državo, so to knjigo prejeli v pdf obliki sredi junija 2022, ob izidu tiskane verzije pa so bili obveščeni v začetku julija. V knjigi smo objavili tudi kompendij predlogov za nove politike in naša pričakovanja, kako zagotoviti verodostojnost načrtovane zbirke, ter verodostojno dolgoročno upravljanje z izjemno predkrščansko kulturno dediščino na otoku.

Ko gre za verstva in ideale enakosti so vse politične stranke enake – podležejo pritisku bogatejšega in močnejšega. Post kolonialni sindrom, o katerem smo v preteklosti veliko pisali, se je tokrat pokazal na najbolj flagranten, pobalinski in do globoke kulturne dediščine prezirljiv način.

Na naše prošnje za zaščito javnega interesa se ni v preteklosti odzval ne predsednik države, ne nova predsednica državnega zbora, ne kabinet

Medtem, ko na pisma staroverskih organizacij ne predsednik vlade in ne ministrica za kulturo ne uspejo niti dogovoriti, uspejo ministrirati pri obredjih RKC. Pa taka Levica in taka Svoboda. Kako le smo si drznili za hipec pomisliti, da bosta Levica in Svoboda vendarle skrbela za nediskriminatornost in za ustavno načelo nevtralnosti in enakopravnosti? Kako le smo si za hipec upali verjeti, da je Ustava v rokah svobodnjakov kaj varnejša kot v rokah desničarjev?

aktualnega predsednika vlade, še najmanj pa tista, ki je za zadevo prva pristojna – ministrica za kulturo, ki je eksplicitno pisno izjavila, da ne ona in ne državni sekretar za zadevo Proštija nimata in ne bosta imela časa.

Za lumparij polno polomijo in kontraustavni škandal, ki se zdaj nahaja v Proštiji, nosijo odgovornost vsi, ki so po načelu dolžnega ukrepanja dolžni ukrepati takoj, ko za sume o nepravilnostih izvedo. Torej celoten slovenski politični vrh.

A zazrimo se raje v dobro, svetlo plat te mračne postkolonialne zgodbe.

Dobra plat te zgodbe je, da zdaj brez sence dvoma, natančno in jasno vemo, pri čem smo in kako stojijo razmerja sil v KOLONIJI SLOVENIJI. Iz te dovolj jasne percepcije se lahko postavimo v vlogo kronistov.

Po predmetnih sporazumih med Vlado RS in Rimsko katoliško cerkvijo, o čemer izčrpno poročamo v dosedanjih zapisih in pregledno in analitično v knjigi **Podobca kolonije ali podoba raja (UPASANA – Staroslavov Hram, 2022)**, mora (bi moral) za predmetno muzejsko zbirko skrbeti **Narodni muzej Slovenije (NMS)**, ki je kot javna inštitucija zavezan k varovanju javnega interesa in splošnega družbenega dobrega. In mora, kot je zapisala **Varuhinja človekovih pravic** v svojem pisnem mnenju, delovati po Ustavi in po načelu *ex-iure-imperii*, kar predpostavlja, da mora v prvi vrsti ščititi javni interes in korpus človekovih pravic in ne izključno ali strogo vzeto Obligacijski zakonik in interese zakupnice otoka.

NMS, ki deluje v pristojnosti Ministrstva za kulturo, in Ministrstvo za kulturo sólo, so se odrekli javnemu interesu in namerno, z naklepom, polno zavedajoč se diskriminatornosti in nezakonnosti ter protiustavnosti dosedanjega procesa priprave predmetne zbirke, saj so bili na to vedno znova in nazadnje večkrat z naše strani tekom letošnjega poletja eksplicitno opozorjeni, pobalinsko in prihuljeno – brez udeležbe javnosti – dopustili postavitev diskriminatorne, versko evidentno pristranske zbirke v stavbi Proštija, ki je bila odprta za javnost prav v tednu pred simpozijem v Kobaridu na tak način, da so zainteresiranim deležnikom prikrivali otvoritev, jo izvedli brez prisotnosti medijev, brez **da bi NMS o tem poročal na spletnih straneh in torej z jasno namero prikriti evidentno sporno postavitev.**

NMS; ki bi moral – v zakonski podrejenosti javnemu interesu – skrbeti za vse vidike zbirke (vsebina, vključevanje zainteresirane in strokovne javnosti, prostor, promocija, upravljanje) se je flagrantno **odrekel**

prevladi javnega interesa in se uklonil zasebnemu interesu posebejnem v RKC – Župnija Bled.

Narodni muzej Slovenije je tako dopustil scela sporno postavitve v vseh segmentih, ki smo jih v minulih desetih letih dokumentirali in povzeli v predstavljeni publikaciji:

1. **Naslov zbirke in vsebina postavitve.** NMS in MK sta odstopili od cilja muzejske postavitve, ki je določen v predmetnem Sporazumu in Protokolu sklenjenima med RKC in državo. Kar vidimo v stavbi Proštija danes, ni na noben način blizu določenemu cilju postavitve »*zbirke posebnega pomena z dokumenti in simboli slovenstva od poselitve do osamosvojitve*«. Zbirka se omejuje večidel na dediščino Blejskega otoka in krščansko dediščino oziroma dediščino pokristjanjevanja. Nobenega simbola ali dokumenta ni, ki bi pričal o spornosti pokristjanjevanja, odporu zoper pokristjanjevanje, nasilju nad staro vero naših prednikov, (spomnim, da ta zapis pišem pod vtisom dogodkov v Kobaridu, ki jih simbolno izvajamo v mestu, ki se ponaša z viri o nasilnem pokristjanjevanju in uničevanju predkrščanskih svetišč, kar bi moralo biti vključeno v predmetno zbirko) kaj šele, da bi bili v zbirko vključeni sakralni predmeti, hierofanije ali celoviti opisi predkrščanske duhovne kulturne dediščine. Celo evidentni simboli predkrščanskega slovenstva in duhovnosti slovenstva pred nasilnim pokristjanjevanjem, kot je sveta gora Triglav, so omenjeni z evidentnim očiščenjem vsega, kar bi lahko spominjalo na predkrščansko sakralnost. **Triglav** je celo upodobljen obglavljen, samo z enim vrhom, s tem pa je v simbolnem pomenu prikrita tročanska narava gore, zaradi katere so jo častili in jo nekatere verske skupnosti še danes častimo kot sveto. V citirani naslovni publikaciji smo celotno prvo poglavje namenili opisu predkrščanske hierofanije in svete geometrije na otoku – tudi če bi se zbirka smela omejiti ali bistveno osredotočiti na Blejski otok, bi morala sorazmerno prikazati svetosti prvotnih in kasnejših svetišč.

Topogledno pristranskost izraženo v vsebini zbirke, jemljemo kot prvorazredno provokacijo in izraz verske nestrpnosti, saj smo prav na te vidike pristojne jasno opozarjali.

Izseki iz pesmi Franceta Prešerna so iztrgani iz konteksta tako, da slavijo izključno krščanske ikone. Sobane Proštije so napolnjene

s krščansko simboliko in očiščene vsakršnega vizuelnega vtisa o večni, poganski, predkrščanski slovanski simboliki ali pluralnosti verstev na slovenskih tleh.

Tudi to dejstvo jemljemo kot namerno provokacijo in izraz verske nestrpnosti avtorjev postavitve.

Bežno, v nekaj vrsticah se na panojih v skopih zapisih sicer omeinja svetišča pred postavitvijo prvih cerkva na otoku, a vse to v kontekstu poganstva in ne v jasnem kontekstu slovanske duhovnosti pred pokristjanjevanjem. Poročilo o izkopavanjih na Blejskem otoku je povzeto minimalistično in brez da bi dajalo resen pomen sakralnosti in kozmološke premišljenosti ter s tem večnostne vrednosti prvotnih svetišč.

Na ta način obiskovalci dobijo pristransko, diskriminatorno, ustavno nevzdržno informacijo o slovenski pokrajini duhovnosti. To je za verske in duhovne skupnosti, ki gojimo znanje, modrost in sakralnost predkrščanskih slovanskih prednikov, žaljivo, zaradi zmotne informiranosti obiskovalcev pa je našim skupnostim povzročena tako moralna kot materialna škoda. Minimalistično obdelana arheološka izkopavanja na Blejskem otoku so v muzejski predstavitvi tendenciozno prikazana z jasnim izogibanjem prikazu predkrščanskim kozmologijam, kot je ta sicer celovito prikazana v poročilu o izkopavanjih na Blejskem otoku (Štular, 2021).

Pistranskost postavitve ne moremo razumeti drugače kot zavestno, naklepno ravnanje v prid zasebnemu interesu.

2. **Prostor za muzejsko postavitve;** kot smo analizirali v knjigi, sta NMS in MK podlegli interesom RKC in za muzejsko postavitve pristali zgolj na del stavbe Proštija, četudi zadevni Sporazum in Protokol določata, da se muzejski postavitvi nameni celotna stavba Proštije. Ostali deli so v komercialni rabi RKC. S tem je subvertiran javni interes na rovaš interesa zasebnika, ki na ta rovaš pridobiva materialne koristi, kar je pregonljivo po Kazenskem zakoniku.
3. **Upravljanje muzejske postavitve;** NMS ni vidno omenjen nikjer v muzejski postavitvi, v stavbi Proštija obiskovalec ne zazna, da bi imela javna inštitucija, Narodni muzej Slovenije, pri postavitvi kako vlogo, kaj šele da bi imel vodilno vlogo, kot sicer predvidevata predmetni Sporazum in Protokol! Prav tako nismo mogli pridobiti nobene informacije o tem, da bi NMS kakorkoli verificiral

ali strokovno potrdil vsebino zbirke. Na ta način se več kot očitno tako NMS kot MK poizkušata ekskulpirati od odgovornosti za postavljeno pristransko diskriminatorno vsebino, saj formalno ni za vsebino odgovorna nobena oseba v javnem sektorju. De iure pa nosita objektivno odgovornost ministrica pristojna za kulturo in direktorica NMS. NMS nam je posredoval dokument po ZDIJZ v katerem brez zadržkov zatrdi, da dokumentov glede strokovnega izbora ali potrditve vsebine zbirke nimajo, oziroma, da ne obstajajo. Prav tako nimata ne NMS in ne MK na svojih spletnih straneh med novicami ali kje drugje, nobene objave o otvoritvi zbirke, kar priča, da so se pristojne inštitucije države popolnoma odrekle svoji vlogi predvideni v predmetnih sporazumih. **Posel, ki je eminentna javna zadeva, kot to potrjuje tudi stališče Varuha človekovih pravic, so naše javne institucije v celoti prepustile monopolni verski skupnosti, s tem pa so se ne le odrekli zašiti interesa javnosti temveč so aktivno podprli versko pristranskost, negirali ustavno načelo nevtralnosti javnega sektorja ter s tem subvertirali Ustavo RS.**

Iz povedanega sklepamo, da sta Narodni muzej Slovenije in Ministrstvo za kulturo brez soglasja Vlade RS in brez vednosti javnosti, **de-facto odstopila od podpisanega Sporazuma in Protokola glede rabe Blejskega otoka.**

Ministrstvo za kulturo in predstavniki NMS so bili po naših informacijah na konspirativni otvoritvi prisotni. O tem nihče od teh ni poročal na svojih spletnih medijih, saj je razumljivo, saj gre za izrazito sporno zadevo.

Nova izdaja knjige bo izšla kmalu – v teku so postopki pred pristojnimi organi. Nova izdaja bo nosila bolj jasen in enoznačen naslov: Slovenija – Podoba kolonije.

Medtem, ko progresivne evropske države na področju kulturne dediščine vlečejo pogumne poteze dekolonizacije in vračajo kulturno dediščino (prednostno sakralno dediščino) koloniziranim narodom, se Slovenija prostovoljno in skrivajoč se pred očmi javnosti, absurdno, pod vodstvom deklariranih strank svobode in levice, še globlje kot doslej potaplja v versko in politično koloniziranost.

A vzpostavljeni tok vrnitve starih modrosti je tako pri nas kot drugod po svetu, neustavljiv. Znanja ne morejo ustaviti ne lumparije z desne in ne lumparije z leve. Znanje kot hudournik dere konvolutivno iz vseh smeri.

V novi izdaji knjige, predvidoma v 2024, bomo analizirali vse novejšje trditve in aktivnosti Narodnega muzeja Slovenije, oziroma, njihovega zastopnika, odvetniške pisarne Razdrih, in vlade RS. Že v tem trenutku pa lahko ocenimo, da je NMS v svojih izjavljanjih presegal svoje pristojnosti, se do staroverske dediščine sistematično izjavljal s prezirom ter dajal izjave, ki so prezirljive do skupnosti in društev, ki negujemo staroversko kulturno dediščino in zato smo Ministrstvo za kulturo večkrat pozvali, da uvede notranjo preiskavo zaradi samodržnega in nestrokovnega ravnanja NMS glede zadevne postavitve muzejske zbirke v stavbi Proštija, posebej z vidika naših ponavljajočih se očitkov in dokazov, da NMS v zadevi deluje pristransko in diskriminatorno, torej protizakonito. Ministrstvu smo ponovno in večkrat predlagali, da zagotovi nadzor nad navzkrižjem interesov v svojih organih v sestavi za vse primere, ko gre za odločanje o predkrščanski kulturni dediščini.

NAJAVA PUBLIKACIJE

Anton Hribar: *Knez Ljudevit* (2023)

ZALOŽNIK IN IZDAJATELJ. Društvo slovenski staroverci, 2023

Anton Hribar, avtor pesnitve *Knez Ljudevit* se je rodil 12. januarja 1864 na Malem Korinju nad Krko, od tod tudi njegov umetniški nadimek Korinjski. Ko je končal ljudsko šolo, sta mu nadaljnje šolanje omogočila domači župnik in stric Martin Molek, ki je bil župnik v Savi pri Litiji. Prve dve leti je obiskoval gimnazijo v Novem mestu, drugi dve leti pa gimnazijo v Ljubljani, kjer je svoje gimnazijsko šolanje tudi zaključil. V Ljubljani je živel v Alojzijevelem zavodu, ki je dijakom iz skromnejših družin omogočal študij na gimnaziji v Ljubljani. Alojzijevišče je tedaj izdajalo zavodsko glasilo *Domače vaje*, v katerem je mladi Anton Hribar objavljaj svoje pesmi in risbe. Takoj po maturi je vstopil v bogoslovje in bil leta 1891 posvečen v duhovnika. Kot kaplan je Anton Hribar služboval v več krajih (Vinica, Košana, Dobrova, Polhov Gradec, Smlednik), zatem je postal župnijski upravitelj in župnik na Gorah nad Idrijo, kasneje v Šentgotardu in nazadnje v Zalem Logu v Selški dolini. Ob začetku 2. svetovne vojne v Sloveniji

so ga nemški okupatorji pregnali iz njegove župnije, zato se je vrnil domov v svoj rojstni kraj, kjer je dočakal konec vojne. Takoj po vojni se je vrnil v Zali Log, kjer je skupaj služboval skoraj 40 let, tam je 30. septembra 1953 tudi dočakal svojo smrt. Ob njegovem grobu je govoril duhovnik, prijatelj in pisatelj Fran Saleški Finžgar.

Anton Hribar si je ob dušnopastirskem delu krajšal čas z rezljanjem kmečkih grčavk (palic za opiranje pri hoji) in čeder. Njegovi farani so ga opisovali kot »res dobrega gospoda«, ki je ob kakšni posebni priložnosti rad zložil pesem. Ravno po svojem pesništvu pa je tudi najbolj znan. V gimnazijskih letih se je družil z mlajšima prijateljema Jožefom Benkovičem (1869–1901), pesnikom in zgodovinarjem, ter pesnikom in dramatikom Antonom Medvedom (1869–1910), kar ga je še dodatno usmerilo na njegovo pesniško pot. Od mladostniških del je pomembna njegova prva samostojna knjižica nabožnih verzov Posvečevanje dneva s svetimi mislimi (1890), takoj za njo pa Hribarjeve objave v reviji Dom in svet, v katerih je svoje pesmi redno objavljial celo desetletje in postal njen vodilni pesnik.

V letih 1898 in 1899 je svoje pesmi izdal v dveh knjigah z naslovom Popevčice milemu narodu. Nasploh lahko rečemo, da je rad opisoval znane kraje iz svoje domače okolice, zgodovinske dogodke in ljudske motive pa tudi izmišljene zgodbe. Njegov namen je bil pisati lepo in razumljivo ter dostopno slehernemu bralcu. Odziv na Popevčice milemu narodu je bil različen, medtem ko so knjigi mnogi dobro sprejeli, pa je takrat mladi pesniški naraščaj z Ivanom Cankarjem na čelu podal trdo kritiko, ki je Antona Hribarja povsem utišala. Kritike popevčic predstavljajo spoprijem med starimi in mladimi, tradicionalisti in modernisti, vendar lahko trdimo, da je bil Anton Hribar dober pesnik, ki se je pogumno loteval pomembnih tem pokristjanjevanja in odnosov med religijami, kar se slikovito odraža prav v pesnitvi Knez Ljudevit.

Publikacije v drugih založbah (člani DSS, vabljeni gostje);

- Marko Hren in Janez Kopač: **Prirodoverje**,
- Franc Šturm: **Algoritmi posoških starovercev**
- Spomenka Hribar in Tine Hribar: **Slovenski razkoli in Slovenska sprava**
- Najava publikacije, Boris Čok: **Iz temine senc**
- Najava publikacije, Daša Medvešček: **Knjiga Pavla Medveščka Klančarja o vidonstvu, štrigoneriji in ljudskem zdravilstvo na Primorskem**

Marko Hren in Janez Kopač: *Prirodoverje*

ZALOŽNIK IN IZDAJATELJ: Akademija Staroslavov Hram pri Svetovnonazorski kozmološki skupnosti UPASANA, sanjava prostost duha, 2021.

Knjiga je posvečena Sloveniji ob 30 obletnici osamosvojitve, za poglobitev osamosvajanja in za novo razumevanje sprave. Avtorja sta upošteva predvsem raziskovalne izsledke Matjaža Anžurja, Borisa Čoka, dr. Katje Hrobat Virgolet, dr. Mire Omerzel-Mirit, Jožeta Karlovška, Pavla Medveščka Klančarja, mag. Nejca Petriča, dddr. Andreja Pleterskega, dr. Zmaga Šmitka in dr. Alje Žorž.

Prirodoverje je bilo do prevlade krščanstva na območju današnje Slovenije vseprisoten sistem vrednot in ne religija v današnjem pomenu besede. Bilo je enostavno način vsakodnevnega življenja. Tradicionalne prirodoverske skupnosti, preganjane tudi z nasiljem (npr.

sežiganje vedomk ali čarov-nic) so v globoki anonimnosti obstajale do 20.stoletja, zadnji drobci pa vse do danes.

S ponovnim odkritjem trajnostnosti kot političnega koncepta v Deklaraciji iz Ria l. 1992, kasneje pa še kot pravnega koncepta, temelječega na pravu starodavnih skupnosti v sodbi Meddržavnega sodišča v Haagu iz leta 1997¹³, je prirodoverje kot antipod plenilskemu »pravu« postalo tudi formalno in de-iure spoštovano. Danes je vrednostni sistem prirodoverja, ki zanika dobiček kot edino merilo uspeha celo del prava EU, npr. v Uredbi o zeleni taksonomiji iz leta 2020.¹⁴ Podnebne spremembe, ki so posledica človekove neobrzdane zlorabe naravnih virov, so prignale človeštvo v past, iz katere ne more brez ponovne učvrstitve starodavnega vrednostnega sistema prirodovercev.

Summary

The book on Slovene Nature Centred Faith (also referred to as Native Faith) is dedicated to Slovenia during its 30 years of independence celebrations, to encourage its further spiritual liberation and to initiate new momentum of Slovenia's internal reconciliation. Slovene Nature Centred faith movement emerged in parallel to growing global movements for equal rights and justice of indigenous peoples across the world. The book is premeditated in solidarity with indigenous communities in colonized countries and particularly with those suffering climate changes most. This work is dedicated to all individuals that nurture cultures and spirituality of native peoples across the world.

Iz predstavitve

Janez Kopač je v uvodu spomnil na precedenčno sodbo Mednarodnega sodišča v sporu Slovaške in proti Madžarski zaradi spodletele gradnje hidroelektrarne – kjer se je podpredsednik mednarodnega sodišča OZN (International Court of Justice) skliceval na tisočletne tradicije plemenskih pravnih sistemov, ki so urejali skupno rabo vode.

13/ <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/92/092-19970925-JUD-01-03-EN.pdf>

14/ UREDBA (EU) 2020/852 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 18. junija 2020 o vzpostavitvi okvira za spodbujanje trajnostnih naložb ter spremembi Uredbe (EU) 2019/2088

Na ta način se je sklicevanje na družbeno organiziranost in sistem vrednot staroselskih kultur poprvikrat kot precedan znašlo v argumentaciji v sodni praksi.

Zlagoma se nekdanje prirodoverje posodobljeno spreminja v gibanje za trajnostni razvoj¹⁵. Moderni prirodoverci se v svojem zasebnem in službenem življenju zavzemamo za spoštovanje narave in načel krožne ekonomije, za pravičnost in spoštovanje drugih. Naše delo je nezdržljivo z gospodarskimi dejavnostmi, ki temeljijo na izkoriščanju delovne sile, podrejenosti žensk ali drugih družbenih skupin in nasilju nad naravo in ropanjem njenih virov.

O prvinski človeški duhovnosti in o človeških duhovnih potencialih je seveda napisanega veliko. Obenem pa smo ljudje vse manj vajeni motrenja, žlahtnega sanjarjenja in intuitivnih zaznav, metod, ki so v prvinski duhovnosti osrednje; skoz medij DIHa se tako povezujemo s kompleksnimi ravnmi zavesti. Tišino, ki je potrebna za poglobljeno vez z vse-mir-jem, človeštvo z ustvarjanjem vedno novih komunikacijskih kanalov preplavlja z motilci. Knjiga je najprej klic k sorazmerju med tišino in besedo (ozvočeno ali v tišini brano).

Tiste, ki se v Sloveniji javno izpovedujemo kot staroverci, naravoverci ali prirodoverci, ljudje neprestano sprašujejo, kaj s temi istovetenji mislimo. In odgovarjamo, da ne mislimo nič. Prirodoverja se ne misli, prirodoverje se živi!

Sprašujejo tudi, kje lahko preberejo o osnovah prirodoverja ali kje lahko najdejo kak duhovni priročnik. Odgovarjamo, da za stik s naravo ni učbenika. Knjiga pojasni izbrano število pojmov, ki jih uporabljamo v medsebojnih komunikacijah, kot neobvezno razlago in izključno kot razumevanje avtorjev. Rod, naravo in vse-mirje naj vsak doživi, si jih raz-loži in vzljubi sam. Svojo pot duhovnosti si v vsakem primeru vsak sam utre skoz naplavine življenja.

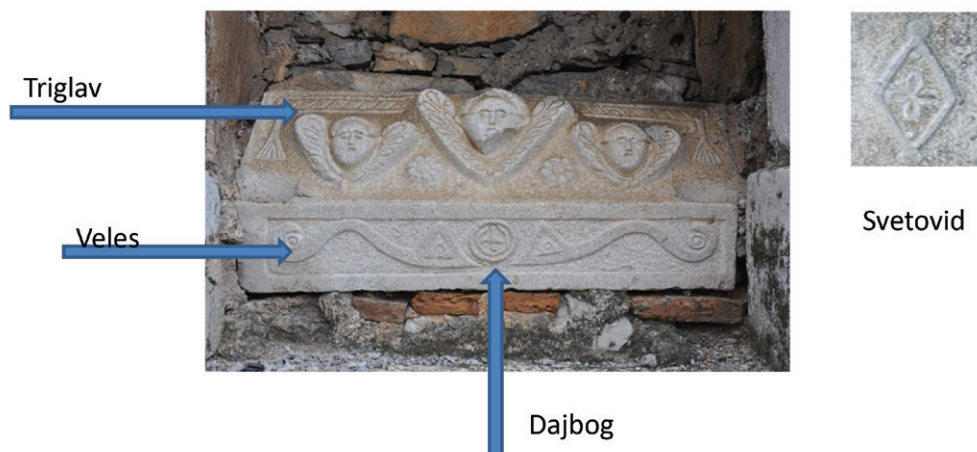
Do vsega, kar je napisano na tem mestu ali kje drugje, avtorja svetujeta zdravorazumsko distanco, kajti odkrivanje starodavnih znanj skoz zgodovino teče po vijugavih stezah iskanj pogumnih in vedoželjnih posameznikov. Nekaj uvidov s teh stez sta avtorja kot ilustracijo zbrala v knjižici, ki naj služi kot ena od dodatnih vezi s prirodoverskim izročilom.

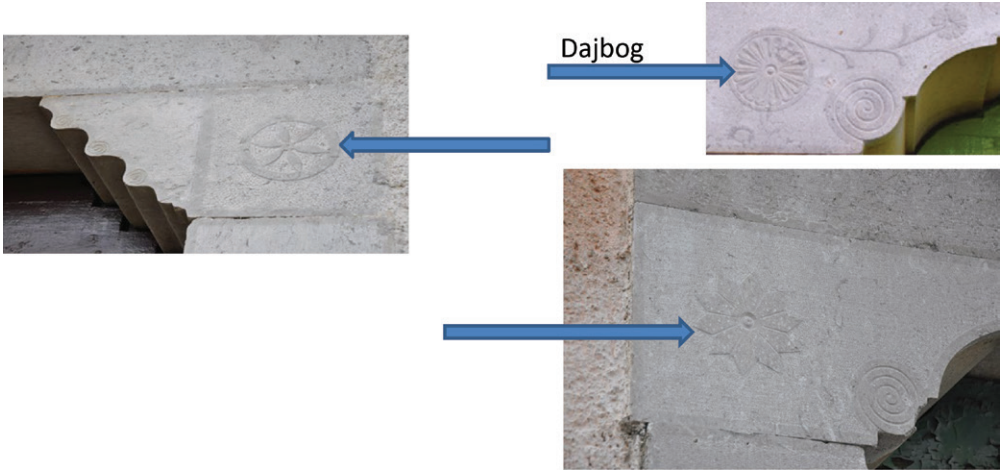
15/ Prirodoverska prepričanja so temelji trajnostnega razvoja, in jih je človeštvo ponovno potrdilo skoz formacije Organizacije združenih narodov (Komisija za trajnostni razvoj, Milenijski razvojni cilji tisočletja, Agenda 2030 za trajnostni razvoj ipd.).

Prava duhovnost se izogiba religijskim dogmam in daje prednost po-notranjeni, vestni presoji oz. presoji vesti, zrenju, motrenju, verodostoj-nemu uvidu. Taka duhovnost se izogiba besedičenju, poimenovanjem, še posebej pa interpretacijam. Duhovnost predpostavlja predvsem ak-tivno poglobljanje v skrivnosti bivanja.

Sprava

Pričujoče besedilo je treba razumeti tudi kot prispevek h prihodnosti prirodoverskih kozmologij, ki bi morda lahko omilil tudi kolektivno medgeneracijsko travmo Slovencev, izvirajočo še iz medverskega spo-pada dveh duhovnih konceptov v času pokristjanjevanja, ki se nadaljuje vse do današnjih dni, nazadnje zaradi dveh nasprotnih si taborov Slo-vencev v drugi svetovni vojni. Da pa bi razumeli preteklost, moramo spoznati pojme in simbole, ki so jih naši predniki in njihovi interpreti uporabljali, da bi utrdili in naslednjim rodovom prenesli svoje razume-vanje prirodoverskega prav. Besedilo je zato na nek način tudi sprehod skozi »vmesni čas«, čas, ko je bila duhovnost oropana vezi s predniki in naravo, »vmesni čas«, ko so bile generacije izpostavljene kolonialnim interpretacijam in pristranskemu izobraževanju in se je moralo izvir-no znanje o prvinski duhovnosti, skrivati skoz zgodbe, simbole, čare in drobce obrednih praks. Ta »vmesni čas« je naplaval nepreštevno mnogo interpretacij. Naslednjim rodovom želimo olajšati plovbo skoz napla-vine in jim popreprostiti oblikovanje svoje lastne, izvirne duhovnosti.

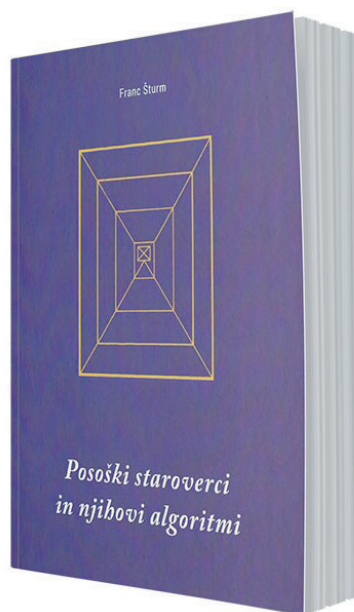

Franc Šturm: *Algoritmi posoških starovercev*

ZALOŽNIK: Tolmin –
Raziskave biopolja, 2021¹⁶

Abstract

[The Algorithms of Nature Centered Faith Followers in Posočje region of Slovenia] Šturm and his nature centered faith research circle have explored diverse ancient sites with monoliths in Slovenia and particularly the biofield related to sacred geometry of the sites. To present the hypothesis of a practical, healing nature of the geometry of stones following the principle of triple (tročan), they selected one show-case the area of Monolith dedicated to Bellinus above Kobarid near Kolovrat site at the border with Italy and the city of Tolmin. Šturm reveals the principles of the ancient sacred geometry aimed at influencing the potentially harmful consequences of electromagnetic radiation.

Knjiga je, kot pravi njen avtor, živa. Ima osredotočeno informacijsko polje. Njena živost izhaja iz informacij, ki jih vsebuje. Simbol na naslovnici je zaščitnik sporočil, ki jih vsebuje knjiga. Dimenzije njenih stranic so $200,8 \times 159,4$ mm, v resonančnem razmerju $a : b = \sqrt[3]{2}$. Ima 296 strani, v njej je sto slik. Namenjena je vsem, ki so ponosni na naše prednike in njihova dognanja.

Zanimivo je vedenje, da se v slovenski kulturni dediščini že šest tisoč let ohranja znanje, kako naj se ljudje zavarujejo pred škodljivimi vplivi magnetnih neviht. V Posočju se je ohranilo kot ljudsko izročilo.

16/ Revija Misteriji <https://www.misteriji.si/pososki-staroverci-in-njihovi-algoritmi.html>

To je znanje o tročanih, naravnih sistemih, ki jih je mogoče postaviti iz navadnih skal. Tročani niso človeški izum, so lastnost narave, njen algoritem, naši predniki so ga le uspeli prebrati in razumeti njegovo delovanje. Na območju Slovenije je toliko delujočih naravnih sistemov, ki so bili zgrajeni že pred tisočletji, da vseh niti ne bo mogoče raziskati.

Knjigo je avtor zasnoval kot učbenik in bi bila knjiga študijsko gradivo za tiste, ki jih bo to področje kdaj zanimalo. V sklepnem delu knjige je tudi poglavje o merjenju informacijskega polja z radiestezijsko metodo.

Iz Šturmave predstavitev v Kobaridu

Po izidu Medveščkove knjige *Iz nevidne strani neba* se je pojavilo veliko raziskovalcev, ki so prišli do zamisli, da bi popisali vsa naravna posebna mesta. A to bi bilo nemogoče saj je tega preprosto preveč.

Zato se je odločil, da bo zakonitosti popisal na enem primeru. Izbral je Belinov tron na Kolvratu, ki predstavlja dovolj veliko območje v premeru 2 km za prikaz postavitve v naravi. Belinov tron je obenem povezan s Tolminskim Triglavom, ki je povezan s Tolminskimi koriti, ki so izvor moči za tročan okrog Tolmina. Belinov Tron je tako povezan s tročanom okrog mesta Tolmin in z območjem s cerkvijo v Volarjih.

To predstavlja velik sistem s tremi podsistemi, povezanimi s kačjimi črtami.

Avtor utemeljuje, da so naši predniki z zaznavo sil v naravi in s postavitvijo megalitov utrjevali naravne sisteme uravnovešanja sil.

Spomenka in Tine Hribar: *Slovenski razkoli in Slovenska sprava*

ZALOŽBA: Ciceron, 2012

Abstract

[National Schism and National Reconciliation in Slovenia]The issue of national reconciliation is permanently addressed in our publications as well as at Symposia on Christianization and Nature Centered Native Faith in Kobarid. Spomenka Hribar and Tine Hribar have been in the past the most visible speakers as reconciliation promoters. However the existing concept of reconciliation is only based on 20th century schism and its manifestation during the Second World War and immediately after the war. The reconciliation rituals were consequently limited, reserved for the elites of the two predefined poles of the mis-conceptualisation of reconciliation and this way contra-productive. Tine and Spomenka Hribar with his recent writings admitted the miss-approach to national reconciliation and declared, that in the future endeavors for national reconciliation, the early stages of Christianization shall be taken on board and the identity of Slovenes as pagan, pre-Christian nature center faith believers be put on the agenda.

Na prvem simpoziju 2017 smo se osredotočili na kontekst oživitve spomina na Kobariške dogodke 1331 in obravnavali fenomen post-kolonialnega refleksa ter se pri tem med drugim sklicevali tudi na misli, ki jih je izrekel **Peter Kovačič Peršin** istega leta na posvetu v organizaciji SAZU in kasneje v isto naslovnem zborniku (uredil Tine Hribar) pod naslovom **Prispěvki za Slovenski nacionalni program II., Prenova Evrope**«. Takole

je preroško zapisal Peršin: »Kako zaustaviti proces kolonizacije, bi morala biti že danes prva skrb slovenske politike in gospodarstva!« ter ... »vrniti se moramo k etičnim in duhovnim koreninam svoje civilizacije!«.

Uredniku dr. Hribarju in predsedniku SAZU smo po tej izdaji posredovali večji del naših raziskovalnih izsledkov s priporočilom, da jih v bodoče upoštevajo tako pri premisleku o slovenskih nacionalnih prioritetah in programih, kot – posebej – pri prenovi doslej neučinkovitega in celo kontraproduktivnega koncepta

»Spravo, spravljenost s samim seboj si bomo vrnili, ko si bomo zmožni znova prisvojiti predkrščansko slovansko slovenstvo, **vključno s slovenskim staroverstvom**. Ne neposredno, z vsemi miti vred, pač pa s povrnitvijo pradavnega odnosa do zemlje, se pravi, z zapustitvijo iz avguštinske teologije izviraajočega modernega tehno-kreacioističnega, nihilističnega odnosa do narave in naravnosti ter iz katolištva Karla Velikega izviraajočega misijonarsko-okupacijsko pollaščevalnega razmerja do ljudi in njihove narodnosti.« ... »Povedano iz vidika treh slovenskih razkolov : iz razcepa, ki ga je povzročil tretji razkol, se lahko rešimo le, če razčistimo s predhodnima razkoloma, če spravno očistimo rane, ki nam jih je povzročilo katoliško krščanstvo s svojo nihilistično dimenzijo: s svojo onto-teološko, tj. meta-fizično nasilnostjo.«

Spomenka in Tine Hribar, 2021

koncepta sprave. Naši predlogi so šli v smeri Peršinovega nagovora, namreč, da mora koncept sprave poseči v korenine naše civilizacije, torej, v predkrščansko etiko in duhovnosti, saj edino na ta način lahko presežemo dualistično, umetno, kontraproduktivno delitev, ki se je na slovenskem ozemlju kot metastaza raznesla v drugi polovici 20 stoletja.

Z izdajo knjige Slovenski razkoli in slovenska sprava, sta zakonca Hribar v letu 2021 naše teze upoštevala in dodatno tlakovala pot za globinsko prenovu koncepta sprave.

V intervjuju za časopis DELO¹⁷, novembra 2021 pa je dr. Tine Hribar v besedilu Vprašanje Valjhunstva dodato

potrnil naša dolgoletna zatrjevanja, da pri slovenski spravi ne gre za spor med kolaboranti in revolucionarji, med domobranci in partizani, temveč za bistveno globlji spor, ki ima temelje v nasprotujočih si duhovnih konceptih trajnostnega razvoja pri starovercih in plenilstva pri katolištvu. Takole je to ubesedil dr. Hribar: »V celoti ne gre, ko govorimo

17/ (DELO, Sobitna priloga, 27 novembra 2021)

o slovenski spravi pod obnebjem krščanstva, le za dva elementa, temveč za štiri. V ospredju gre za razkol in spravo med kristjani in ne kristjani, v ozadju pa za razcep in spravo znotraj samega krščanstva. Torej za spravo tako med kristjani kot nekristjani.« Pokristjanjevanje pri tem označi kot zločinsko dejanje za katerega se RKC doslej ni nikoli opravičila in pri tem našim razpravam na simpozijih v Kobaridu doda novih razsežnosti z analizo vloge Valjehuna in Karla Velikega. »Kajti o Valjehunu se upa (Irski druid, po Prešernu »mašnik«, op.p) reči le to, da ne dela po božji volji. Namesto, da bi ga označil za hudodelca, za to, kar je v resnici bil: zločinec. Še večji, vsaj po količini zločinov, je bil Karl Veliki, množični morilec, človek, ki je vrsto narodov podjarmil s pokoli. Pa vendarle ga je katoliški Rim razglasil za svetnika, še danes pa ga, tudi v okviru EU, častijo kot enega največjih Evropejcev, kot predhodnika sodobne Evrope in njene duše«.

Potrebo po spravi dr. Hribar s tem postavi tja kamor sodi – v točko konflikta med staro vero in nasilnim pokristjanjevanjem.

»Zlasti boleč je bil konflikt med osvajalci in uvajalci nove vere, ter krščanstva, ter branilci predkrščanske, stare vere Slovanov. Ta konflikt je povzročil ne samo razkol znotraj ljudstva, iz katerega se je morda prav pod vplivom bojevitega, pogosto tudi krvavega pokristjanjevanja začel postopoma oblikovati slovenski narod, ampak tudi razcep Slovanov. Razcep na vrsto narodov iz že pokristjanjenega dela Slovanov ter odcep od še nepokristjanjenega oziroma pri slovanski veri vztrajajočega dela Slovenov. ... Šele na tej točki nastopi specifično slovenski, tj. znotraj-slovenski spor, ki nato porodi željo po spravi.« In nato nadaljuje: »Misijonarji niso le 'oznanjali evangelija' ampak so bili po večini tudi, če ne predvsem, soizvrševalci osvajanja ter pribočniki rušenja staroverskih svetišč in sekanja oz. požiganja svetih dreves, najprej v Karantanji, potem pa tudi v Karnioli, na ozemlju današnje slovenske države. Zamislite si, kakšen urnebes bi danes bil, če bi komunisti na Blejskem otoku porušili cerkev, pa je niso, (kakor tudi večine drugih ne), kristjani pa so porušili ali požgali vsa svetišča. So se slovenski katoliki Slovencem kdaj opravičili za takšno početje? Seveda ne, saj ga morajo najprej sploh priznati. ... Če bi RKC na Slovenskem pred drugo svetovno vojno priznala nasilnost pokristjanjevanja pred dobrim tisočletjem, se med italijansko in nemško okupacijo (1941–1945) ne bi mogla obnašati tako kot se je.«

Na ta način sta zakonca Hribar v letu 2021 napravila prelom z dose-danjim konceptom sprave in se pridružila našim naporom za vzpostavit-ev povsem nove spravne paradigme, kar pa **narekuje tudi oblikovanje**

povsem novih scenosledov za spravne slovesnosti, ki se bodo oddaljile od dosedanjega samozadovoljevanja državiškega vrha z vedno znova jalovimi poskusi, da bi na isto slovesnost pripeljali praporščake druge svetovne vojne in škofovski zbor RKC.

Pri tem sta Hribarja prezrla samo eno, a odločilno podrobnost; namreč, da je stara vera ne le kot izročilo temveč kot kontinuiteta v nasledstvu duhovnega izročila iz roda v rod **de facto preživela in da pokristjanjevanje nikoli ni uspelo**, kar zatrjuje v svojih spisih ddr. Andrej Pleterski in kar dokazujejo številne naravoverske skupine, ki se porajajo po Sloveniji.

Obrat v razmišljanju zakoncev Hribar se zdi za naše delo pomemben morda celo prelomen, na kar nakazuje navidezno presenetljiva zadržanost Slovenske akademije znanosti in umetnosti pri istem vprašanju; SAZU je več kot očitno politično občutljiva institucija in si prelomnega razmišljanja ne dovoli. Ker vodstvo SAZU na naše pobude ni reagiralo in ne kaže znakov, da bi želelo odprto razpravo o prelomnih vprašanjih glede koncepta sprave, ki jih je za nameček po naših dolgoletnih pobudah potrdil glavni protagonist dosedanje sprave in vidni akademik dr. Hribar, smo v delu Podobca kolonije ali podoba raja v letu 2022 objavili celotno korespondenco s predsednikom te ustanove.

Zato smo zakonca Hribar z veseljem povabili kot predavatelja na simpozij, vendar se zaradi bolezni simpozija nista mogla udeležiti. Spomenka Hribar je udeležencem napisala osebno pismo, ki ga objavljamo v celoti.

Pismo je prebral moderator, pred tem pa je kratko kronološko povzel prizadevanja staroverskih starešin za uveljavljanje novega koncepta sprave.

Celoten projekt načrtovanja muzejske postavitve z zbirko simbolov in dokumentov slovenstva od poselitve do osamosvojitve na Blejskem otoku, smo namreč načrtovali in predsedniku države ter vladi RS promovirali kot enega od temeljnih projektov nove generacije sprave. Proces je dokumentiran v knjigi Podobca kolonije ali podoba raja (DSS, 2021), ki je predstavljena na drugem mestu v tem zborniku.

Slovenija je predsedovala Svetu EU prvič leta 2008, ko je Vlada RS takoj po predsedovanju tudi podpisala Sporazum s sedežem RKC o dolgoročnem zakupu Blejskega otoka za dobo 40 let. Slovenija je bila v vlogi predsedujoče ponovno lani, ko smo se tudi zaradi predsedovanja odločili, da v javnosti glede Blejskega otoka ne bomo povzročali hrupa, da pa bomo kroniko procesa prizadevanj za ustavno vzdržno upravljanje z otokom in za postavitev nepristranske muzejske zbirke, pripravili za primer, da bi

Vlada RS na Blejskem otoku res pripravila muzejsko postavitve v spornem duhu Podobe raja. Po naših informacijah so prav hudi pritisk RKC na vsebino predmetne zbirke botrovali dejstvu, da je v času predsedovanja stavba Proštija v prostorih namenjenih muzeju ostala zaklenjena. Obe nalogi predsedovanja, tisto leta 2008 in pravkar opravljeno v letu 2021 je Slovenija opravila z odliko. Nismo med tistimi, ki državotvorne procese izkoriščajo za samo-promocijo a v tem primeru smo tako naravnost lahko obdržali izključno zato, ker do muzejske postavitve ni prišlo.

Dejansko smo celoten proces vodili s ciljem, da bi projekt postavitve muzejske zbirke dokumentov in simbolov slovenstva postal en temeljnih projektov nove generacije sprave in da bi z opisanimi prerokanji čim manj obremenjevali javnost. Mnenja smo, da smo delo opravili korektno, o vseh potezah smo najprej dosledno obveščali neposredno vpletene – predstojnike državnih inštitucij, od predsednika države do pristojnih ministrov in direktorjev zavodov, potrudili smo se, da smo o naših namerah obveščali vodstvo RKC in povabili smo jih k tvornemu sodelovanju. Zavedali smo se, da je tematika hitro lahko predmet ideoloških razprav in razplamtevanja čustev. Slednjemu smo se želeli ogniti in dialog voditi dostojanstveno.

Žalostno je, da ne državni in ne cerkveni (RKC) vrh ponudbe za dostojen in dostojanstven dialog za verodostojno zbirko nista sprejela. Iz naše kronike je razvidno, da ne nadškof msg. Stanislav Zore, ne predsednik države NE Borut Pahor in ne predstavniki vlade, niso imeli moči, da bi **iz projekta Proštija napravili zgleden primer odprtega, vključujočega dialoga in zgleden projekt globinske sprave, ki bi bil primerljiv s postavitvijo Prešernovega spomenika**, ki so ga liberalni razumniki skrbno načrtovali in kot najbolj ambiciozen kulturni projekt v zgodovini Slovenije tudi vrhunsko izvedli na prelomu v 20. stoletje.

Program predsedovanja je v letu 2021 sovpadal tudi s 30. obletnico Slovenske samostojnosti. Program obeleževanja obletnice sam po sebi kaže na versko pristranskost in duhovno ter intelektualno koloniziranost slovenske politike. Pri pristranskem programu so sodelovale vse ključne inštitucije države. Predsednik države NE Borut Pahor se je o programu predsedovanja pogovarjal samo z vodstvom RKC, navkljub naši pritožbi in ponudbi, da pri programu sodelujemo tudi druge skupnosti po ZVS. Vlada RS, je 31.3.2021 na svoji seji sprejela pristranski program 30. obletnice, v katerem mrgoli (več kot 20 dogodkov vključno z obredjem)

verskih dejavnosti ene same verske skupnosti, RKC, in nobenega dogodka ni bilo, ki bi ga organizirala kaka druga verska skupnost ali, ki bi bil namenjen vsem verskim skupnostim. Krono verski pristranskosti ob obeleževanju 30. obletnice samostojnosti pa je postavil Državni svet, ko je organiziral posvet na temo 30. obletnice verske svobode.

Brez sence dvoma lahko zapišemo, da je bila 30. obletnica samostojnosti v svojih ritualih versko pristranska, zato neustavna manifestacija slovenske duhovne koloniziranosti.

Simpozij z naslovom 30. let uveljavljanja svobode veroizpovedi v Republiki Sloveniji so 18. maja 2021 v Državnem svetu organizirali v sodelovanju s samo eno versko skupnostjo – RKC – četudi smo v naših predhodnih delih¹⁸ dokazali, da so bile v času osamosvajanja izdatno dejavne številne, pluralno razporejene duhovne skupine in organizacije po vsej Sloveniji. Posvet so soorganizirali še Varuh človekovih pravic Republike Slovenije, Komisija Pravičnost in mir pri Slovenski škofovski konferenci in Inštitut za kanonskopravne vede pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani.

Tudi predsedniku Državnega sveta Alojzu Kovšci smo napisali protest z naslovom »Nevtralnost države do verskih skupnosti v Državnem svetu« – a na protest se ni odzval, zato smo pismo objavili v celoti v knjigi Podob@a kolonije ali podoba raja (Hren, 2022). Med drugim smo predsedniku DS zapisali:

Želim vam sporočiti začudenje, da na posvet, ki naj bi bil namenjen »široki razpravi in dialogu« o verski svobodi, kot skupnost organizirana po Zakonu o verski svobodi, nismo bili vabljeni. Za posvet smo izvedeli naključno. Predstavnik sedeža RKC je na posvetu v sklepnih mislih citiral misel nekdanjega predstojnika te cerkve o »posejanosti Slovenije s cerkvami in kapelicami, kar naj bi izpričevalo krščanske korenine Slovencev«. Naša raziskovanja vodijo v nasprotni argument. Posejanost s sakralnimi objekti RKC priča o gostoti starih predkrščanskih svetišč in o vztrajnosti naših prednikov pri čaščenju svetih mest v prirodi, kar je vodilo v prostorsko pokristjanjevanje. Sistematično je to temo obdelal ddr. Andrej Pleterski v delu Kulturni genom. Prav tako simbolično naše strokovne simpozije izvajamo v Kobaridu, kjer obstajajo verodostojni viri o inkvizitorskih aktivnostih zoper častilce izvira in studenca. Obredno mesto smo v minulih letih revitalizirali, obnovili

18/ Glej na primer Esej Ezoterična podpora osamosvajanju v Hren, 2019.

in danes predstavlja zgledno urejeno staroversko javno obredno prizorišče. Posejanost Slovenije s cerkvami in kapelicami kaže na razpredenost staroverskih, poganskih, predkrščanskih svetišč in torej na naše naravoverske korenine, ki jih trudoma razkrivamo in ohranjamo s pozornim interdisciplinarnim raziskovalnim delom. Bera recentnih knjižnih izdaj je izjemna in vam jo ob priliki predstavim. ... Vsak, ki je spremljal posvet v Državnem svetu je lahko zaznal, da je posvet temeljito dominiran s strani ene od manjšinskih verskih skupnosti, RKC. Namenoma izpostavim pridevnik »manjšinska«, saj je pomembno, da so danes de facto vse verske skupnosti v RS so danes manjšinske. In med verskimi skupnostmi bi morala vladati solidarnosti manjšinskih skupnosti. A ob podpori pristranskega državnega vrha, ki podpira fiktivni monopol ene od verskih skupnosti je vsak poskus medverskega dialoga in medverske solidarnosti seveda obsojen na neuspeh. ... Tako je na nek način ugotavljal tudi predstavnik Urada varuha človekovih pravic, ko je dejal, da se v človeški družbi še poglobljajo razlike in da je zato potrebna javna in strpna javna razprava – okvir za tako razpravo pa mora zagotoviti država. Nekoč monopolne verske skupnosti, ki želijo monopol v družbi obdržati, demokratičnega okvira za razpravo ne bodo pomagale vzpostaviti.

Dr. Lesjak je na posvetu v izhodišče razprave o verski svobodi postavil pravice in svoboščine manjšin, najbolj ranljivih skupin. Vse verske skupnosti v RS so – kot rečeno – sicer manjšinske, nobena nima večine, povabljenе so bile tri, tista, ki je posvet soorganizirala, pa razprave ni vodila v smeri zaščite pravic manjšinskih skupnosti.

Gospod predsednik, način organiziranja vašega današnjega posveta spodkopava in negira ustavno načelo nevtralnost države do verskih skupnosti.

Dr. Lesjak je stanje v državi označil kot »nenačrtovano brezbržnost države do verskih skupnosti«. Z njegovo oceno se ne strinjamo – to kar se dogaja, vključno z recentno ukinitvijo Urada za verske skupnosti, ni odsev procesa »nenačrtovane brezbržnosti« temveč izraz skrbno načrtovanega, konsistentnega, sistematičnega in systemskega procesa udejanjanja vse večje pristranskosti države do ene od verskih skupnosti v državi. Je izraz prezira do pluralnosti duhovnih izrazov v družbi. Žal to potrjuje tudi format in izvedba vašega posveta v DZ.

Brezbrižnost, oziroma prezir do pluralnosti duhovnih identitet na Slovenskem je postal sistemski fenomen.

Upam si zapisati, da je pristranskost države na področju duha med osrednjimi razlogi za neuspeh procesov narodne pomiritve, za izvotljeno »spravo« in za vse večji razkol v družbi.

Dr. Lesjak je vedel o čem govori. Maja 2018 je na Ministrstvu za kulturo organiziral posvet z registriranimi verskimi skupnostmi na temo Sovražni govor – od besed k dejanjem. Razpravljali smo o Akcijskem načrtu Organizacije združenih narodov s priporočili za preprečevanje nasilja, ki ga lahko povzroči verska nestrpnost. RKC jev prezir do staroverstva je treba tu komentirati kot držo, ki je imanentno nasprotna duhu Akcijskega načrta. In dr. Gregor Lesjak je to vedel. Ta prezir se med drugim kaže v popolni odsotnosti dialoga o konceptu sprave tako s strani RKC kot na strani države. Postavlja se resno vprašanje, zakaj Slovenija do danes nima akcijskega načrta za preprečevanje nasilja, ki ga lahko povzroči verska nestrpnost.

Prevedeno v preprost pogovorni politični žargon: t.i. politična bloka levice in desnice se v slovenskem embrionalnem parlamentarnem mikrokozmosu napajata iz implodiranega in očitno namensko kontraproduktivnega »spravaštva«.

Obe strani na ta način ohranjata svoj mobilizacijski volilni potencial in s tem svoje preživetje. Tudi zadnje državnozborske volitve so bile veren prikaz te anomalije, ki jo moramo nasloviti kot kvazidemokracijo.

18.2.2021 smo predsedniku države Borutu Pahorju¹⁹ prav zaradi

19/ Ob poletnem sončnem obratu 2014 se je vodstvo UPASANA prvič sestalo s predsednikom Borutom Pahorjem in dogovorili smo se za konstruktivno in sprotno reševanje odprtih vprašanj med državo in skupnostjo UPASANA. S predsednikom sva se strinjala, da je miroljubno sožitje različnosti in kulturnih identitet lahko utemeljeno le na modrosti upravljanja z naravnimi viri. Dogovorili smo se, da UPASANA pripravi predlog za nov proces vzpostavljanja pogojev za mirno in ustvarjalno sožitje v Sloveniji, ki bi služil kot osnova za razpravo o zastarelem in neučinkovitem konceptu dotedanega izvajanja »spravnih dejanj«. UPASANA je nato predsedniku države 8. oktobra 2014 naslovila predlog za razglas moratorija na spravo do oblikovanja novega procesa vzpostavljanja pogojev za mirno sožitje različnosti v Sloveniji, za novo generacijo globinske sprave. Kljub prvotnim obljubam predsednik Pahor po našem vedenju ni za evolucijo koncepta sprave napravil ničesar. Predlagali smo mu, da prevzame častno pokroviteljstvo nad projektom muzeja v Proštiji a se tudi na tem primeru ni aktiviral.

pristranskih priprav slovesnosti ob 30. obletnici samostojnosti republike naslovili pismo pod naslovom »Odperta vprašanja in vabilo na srečanje«.

Medtem ko minevajo leta, se položaj na področju spoštovanja Ustave RS glede delovanja verskih skupnosti poslabšuje, pristranskost delovanja institucij države, pa se samo povečuje. Žal bodo morale staroverske kronike in kronisti zabeležiti, da ti kot predsednik pri tem nisi zgled – vedno bolj drsiš v nasprotno smer! ... Medtem, ko je Ministrstvo za kulturo ukinilo Urad za verske skupnosti in se s tem jasno postavilo na stran reševanja odprtih vprašanj pretežno, oziroma izključno z eno versko skupnostjo, je bila tvoja vloga, namesto poziva k krepitvi pluralnosti, demokratičnosti in odprtosti do plejade verskih skupnosti, taka, da si ukinitev urada pospremil in utrdil s pristranskim obiskom pri poglavarju ene od manjšinskih verskih skupnosti in z njim razpravljal o obeleževanju samostojnosti, o odprtih vprašanjih idr. Ostalih verskih skupnosti nisi enakopravno obravnaval in nas nisi vabil na pogovor o praznovanju tridesete obletnice samostojnosti, prav tako z nami nisi odprl enakopravne razprave o številnih odprtih vprašanjih. Tvoje delovanje ni vzor spoštovanja ustavnega načela enakopravnosti in nevtralnosti, ko gre za delovanje države v odnosu do verskih skupnosti. Nasprotno. Tvoje delovanje vodi v krepitev monopolnega položaja verske skupnosti, ki si je tak svoj položaj pridobila s tisočletji nasilja in imperialne nadvlade po vsem svetu.

V letu 2021 smo ob 30. obletnici samostojnosti Slovenije v so-režiji celotnega političnega vrha tako opazoval **pravi politični spektakel uslužne Duhovne kolonije Slovenije – videli smo verno Podobo Kolonije!**

O duhovni suverenosti, osvobojenosti in duhovni samostojnosti ni bilo ne duha ne sluha. Navkljub realnosti, ki je z vidika duhovnih praks barvita in bogata, je bil slovenski diplomatski imidž topogledno obubožano in tragikomično črno.

In prav ta dejanska aktualna obubožanost opozarja, da je nova generacija sprave še kako potrebna. Začeti jo je treba z oblikovanjem novega, poglobljenega koncepta in z zavedanjem, da je lokalna sprava samo delček globalnega dekolonizacijskega procesa – da ima torej bore malo zveze s partizanstvom in kolaboracionaštvom. Nova sprava bo morala vstopiti v javnost s povsem novimi spravnimi rituali, ki bi se morali v

celoti otresti dosedanje ujetosti v spone konflikta II. svetovne vojne in upoštevali novo – času primerno – razumevanje duhovnosti.

Spomenka Hribar je v svojem pismu udeležencem Kobariškega simpozija jedrnato in z iskreno osebno izpovedjo pokazala, da se v novih konceptualizacijah duhovnega doživljanja svetá, svéto izraža skoz spontano, realno, **osebno** doživljanje svetósti. Te značilnosti pa so v jedru naravoverske duhovne kozmologije. Gre torej za soočenje popolnoma različnih duhovnih konceptov. Analogno je narodna sprava, narodna pomiritev, lahko samo koncept, ki upošteva, da so nosilci sprave posamezniki, da je sprava sorazmerna skupku osebnih naravnosti in da torej ne more potekati skoz rituale izbranih elitnih reprezentanc (kot na primer praporščaki in škofovski zbor).

Spomenki in Tinetu Hribarju se za prispevke iskreno zahvalujemo.

Spomenka Hribar:

Odnos do svetega, dvogovor z bogovi in Bogom

Pismo Spomenke Hribar prebrano udeležencem simpozija

Dragi Marko!

Hvala Ti za vse, za vabilo (da sem se sploh pripravila k temu in takemu pisanju, saj ga sicer morda nikoli ne bi bilo!), za spodbujanje in potrpežljivost in za to, da boš tekst (kljub dolžini) javno prebral!

Zanima me, kako bo potekala vsa zadeva, upam, da naju boš obvestil.

Lep pozdrav!

Spomenka

Spoštovani, ne vem, ali bom kaj doprinesla vašemu simpoziju, toda prav želim ubesediti izvir svojega osebnega odnosa do svetega.

Prvobitni odnos naših prednikov do svetega se je kazal v čaščenju naravnih pojavov, se po katoliški evangelizaciji transformiral v krščansko vero, kar nas je vpelo v t.i. zahodno civilizacijo, imenovano seveda tudi krščanska civilizacija.

Toda na ravni posameznika je pomembno, ultimativno vprašanje: kako posamezniki doživljajo sveto? Še natančneje: kako ti, torej jaz sama, doživljam oziroma sem doživljala »srečanje« s svetim?

Od tod naprej bo moje razmišljanje izrazito osebno – kakor ga doslej še nisem tematizirala.

Za osvetlitev situacije, v kateri sem odraščala in doživljala svet in samo sebe, naj povem, da mi je oče na posledicah mučenja v zaporu umrl, ko sem imela petnajst mesecev. Torej ga nisem poznala, pogrešam pa ga svoj živ dan. Prva leta otroštva sem preživela v Beogradu, torej v pravoslavni sredini. S pravoslavjem nisem imela stikov, ker moja mama ni bila verna.

Ko sva prišli v Slovenijo, konkretno v mamin domači kraj Žiri, se je začelo moje osebno odraščanje in slovenstvo. Kot otrok sem bila strašno osamljena. Živela sem z mamo in njeno mamo, mojo staro mamo, torej tri osebe, vsaka s svojo gluho, molčečo osamljenostjo. V spominu mi je ostalo, kako sva z mamo v Beogradu hodili na očetov grob. In sem si v svoji osamljenosti »pomagala« tako, da sem ob naši lesenih hišici naredila majhen grobek – to naj bi bil nekakšen nadomestek očetovega groba. Ampak nič mi ni odvrnil, grobek je bil gluha, v njem ni bilo očeta in nobenega »pogovora« nisem mogla vzpostaviti z njim.

Spominjam se: blizu naše lesenjače je stal hrast. Mogočen! K njemu sem se stisnila, ko mi je bilo najbolj čudno pri srcu. Nisem vedela, da mi je hudo, le čudno, tesno, tuje mi je bilo. In sem se »pogovarjala« brez besed z njim, s hrastom. In »slišala« njegove »odgovore«. Ne šelestenja listja, prav odgovore – seveda lastne besede, zbudene iz odnosa do tega drevesa. Ki je bilo zame sveto – to seveda vem danes. Bila sem še majhna, tako majhna, da sem »slišala« naravo znotraj lastnega srca. Stara mama je bila verna in me je naučila molitev Oče naš, pa Sveti angel, varuh moj, varuj mene ti nocoj, in peti pesem Lepa si, lepa, roža Marija. Všeč mi je bilo to molitveno besedje, notranje povezanosti pa nisem občutila.

Domače, samo sebe sem najbolj čutila v naravi; kasneje, ko smo se preselile v drugo stanovanje, »mojega« hrasta ni bilo več. Pa sem »iznašla« neko skalo, ki se mi je zdela nekaj čisto posebnega in sem tudi ob njej čutila, da SEM, da bivam. Potem sem odkrila studenec, žuborenje njegove vode je oživilo vso naravo! Da se je okrog mene razkrila ona sama in vse to čudo, ki pa šele, ko ga jaz gledam, tipam, slišim – zares JE. Danes, na stara leta se ne le spominjam teh eksistencialnih občutij,

tudi danes jih spominsko občutim tako živo, kot nekoč – saj so ta občutja očitno prav bitno človeška, le zbudijo se samo včasih, ob določeni konstelaciji ali stvari, recimo ob hrastu ali mogočni skali, ko gre za trenutno srečanje, so-čutenje vsega, kar je in se ujame v tvoj srčni utrip. Je pobliskavanja svetega, je občutje so-pripadnosti naravi in hkrati sami sebi. Sami sebi in Naravi. Nekaj, kar obe, naravo in mene, umirja in družu – ne da bi jaz kdaj koli poniknila v njej, naravi.

Prvi ljudje, ki so pokopavali svoje mrtve, so torej bili v odnosu do lastne končne biti – in so se hkrati čutili povezane z naravo, zato so jo čistili in varovali. So bili v območju svetega. V individualnem življenju se ta igra biti ponovi – če otroku tako rekoč od vsega začetka ta občutja ne pokrije konfesionalna religija, saj potem otrok sliši interpretacijo, ne pa izvirne besede svojega srca. To, seveda ni nič narobe – gre pač za različen odnos oziroma doživetje svetega!

Doživetje svetega zunaj konfesionalnih religij je individualizirano samo-rojstva človeka kot človeškega bitja smrti. V individualnem življenju se prvinsko na enkrat, neponovljiv način ponovi počlovečenje človeka, njegovo udomljenje v biti bivajočega. Samo-rojstvo!

Spominjam se dogodka, ko sva z mamo prvič prišli v Žiri. Na nekem ovinku je ob cesti stalo znamenje Križanega, velikanski križ, na katerem je bil pribit Kristus v naravni velikosti. Česa podobnega še nisem bila videla. Prestrašena, v grozi sem zavpila Mama, glej! Doživela sem eksistencialni pretres: človek na križu! Pribit, trpeč! Mrtev?

Sprašujem se, ali verniki kdaj koli v svojem življenju zares vidijo, občutijo bolečino človeškega trpljenja, ki ga predstavlja Kristus na križu? Ali so tako navajeni na to grozno podobo in hodijo mimo, kakor da ni nič ... Ali kdaj koli premišljajo o tem, kaj Kristus na križu sploh pomeni? Ritualno križanje človeka?

Tako imenovana zahodna civilizacija je ujeta v to podobo!

NAJAVA PUBLIKACIJE

Boris Čok: *Iz temine senc*

Abstract

[From the darkness of the shadows] The book brings new insights from Čok's collection of his home-village old-faith heritage brought to him directly from his ancestors and related villagers. As a difference to previous publications by the same author, the new book will unveil some hypothetical stories behind a number of indices fragments of heritage, objects and witnessing's.

V knjigi z dvojnim naslovom je zbrano in objavljeno ljudsko izročilo o staroverstvu na Krasu pa tudi širše po Sloveniji in zamejstvu, ki ga je Boris Čok po njegovih besedah zbral nekaj že prej, bolj vztrajno pa od leta 2012 po izdaji svoje prve knjige »V siju mesečine« pa vse do konca leta 2021.

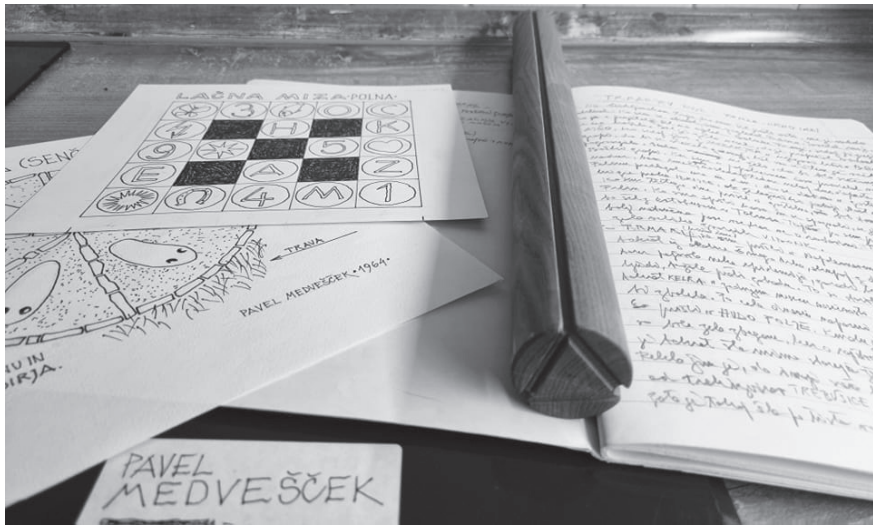

V prvem delu knjige »V temi (ni) senc« je zapisano ustno izročilo kjer so staroverski običaji dokaj pojasnjeni. V drugem delu »V temini senc« ni skoraj nobenega pravega vira in gre zgolj za ugibanja, vendar so neka-kšna znamenja, ki kažejo na to, da se je tam dogajalo nekaj posebnega. Vseeno so vredna pozornosti strokovnih in znanstvenih krogov kot tudi širše javnosti, ter osnova in spodbuda za nadaljnje raziskave.

NAJAVA PUBLIKACIJE

Daša Medvešček: *Knjiga Pavla Medveščka Klančarja o vidonstvu, štrigoneriji in ljudskem zdravilstvu na Primorskem*

Pavel Medvešček – Klančar je v petdesetih letih terenskega dela, ko ga je gnala strast, imeniten spomin in pretanjen čut za sočloveka ter drznost, izluščil plasti v spominu ljudi, ki so v sebi gojili svojstven čut do transcendentalnega, svojevrsten pojmovni svet in vrednote. Spojenost z naravo, ki jih je občuteno opredeljevala, je Medveščka premamila do te mere, da jim je posvetil večino svojega življenjskega dela – živel in ustvarjal je z mislijo na to bogato kulturno dediščino, ki jo je obeležil z obsežno knjigo *Iz nevidne strani neba*.

V zadnjih letih je to dediščino želel še nadgraditi z dodatnimi vsebinami, ki se zadevajo staroverstva kot načina življenja. Nastajati je začela knjiga, ki se tematsko dotika vidonstva in ljudskega zdravilstva na celotnem primorskem ozemlju, ki pa je Pavlu Medveščku ni uspelo dokončati, zato je lepo prosil mene, če lahko to naredim v njegovem imenu. Omenjena tematika je Medveščka žulila že kar nekaj časa, predvsem pa se ga je globoko dotaknila, ko je na lastni koži občutil moč in sposobnost nekega vidona, ki mu je – če temu lahko tako rečemo – rešil življenje. Vidoni in vidonke so bili samosvoji ljudje, večkrat označeni kot hudičevo zlo in pogosto obravnavani kot čarovniki ali štrigoni, štrije. Res je, da so se poleg bele ukvarjali tudi s črno magijo, a je bila njihova veličina v naravnih sposobnostih videnja v človeško telo in napovedovanja prihodnosti. Ti ljudje so imeli veliko znanja na področju zdravilstva, aktivno se ukvarjali z zeliščarstvom in naravnimi načini zdravljenja. Bili so tudi poznavalci jam in brezen, predvsem pa močne osebnosti, ki so si ustvarile življenjski prostor z lastnimi pravili in vrednotami. Želeli so bivati svobodno in neodvisno.

Ko se je Medvešček zakopal v svoje zabojnike, nakopičene z zapiski, ni niti najmanj slutil, da je gradiva toliko, da iz njega nastane obsežna, predvsem pa povedna knjiga. V njegov spomin urejam in dokončujem ta biser, ki naj bi izšel v prvi polovici leta 2024 in se ob tem vedno spominjam njegovih besed, misli, ki so ga spodbujale k pisanju te knjige: »Moji neurejeni zapiski bodo gotovo pripomogli, da bo vidonstvo bolj prepoznavno in dostopno tistim, ki jim ni vseeno, kako in kje smo do sedaj hodili, delali, trpeli in se ljubili, da smo danes, kjer smo« (Medvešček, 2015).

POGLAVJE III

OKROGLA MIZA: SINTEZA DOSEDANJIH OBJAV IN AKTUALNOST TEME STAROVERSTVA; v spomin dr. Gregorju Lesjaku (1965–2022)

MODERATOR: Marko Hren

UDELEŽENCI: Boris Čok, Rudi Čop, dr. Katja Hrobat Virgolet, dr. Janez Kopač, ddr. Andrej Pleterski, dr. Lenart Škof, Franc Šturm in dr. Cirila Toplak.

CILJ: identifikacija raziskovalnih tem in dodatnih zamisli za program EPK GO-2025

Marko Hren in dr. Janez Kopač: Uvodno predavanje – Integracija in Stanje raziskav na primeru raziskovanja mističnih elementov v Plečnikovi Ljubljani

Predstavitev publikacije istih avtorjev pod naslovom Predkrščanske svetosti in večnostna prostorska ureditev – Vodič po poganski Ljubljani.

ZALOŽNIK IN IZDAJATELJ: Akademija Staroslavov Hram, Svetovno nazorska kozmološka skupnost Upasana – sanjava prostost duha, 2022.

Plečnikov Zmaj na naslovnici
ARCHITECTURA PERENNIS

MISTIČNA, ALI OBREDNA ARCHITECTURA?

POGANSKA LJUBLJANA

FEBRUAR 2023

Ob bok osrednji razstavi Plečnikovega
leta 2022

PLEČNIK: METROPOLA, KRAJ, VRT
v Mestnem muzeju Ljubljana, 22. 6.
2022–12. 2. 2023

Povzetek

V raziskovalnem delu dokazujemo, da so bile staroverske kozmologije in razumevanja konsistenten skup znanj in da so s tem znanjem povezani čari, obredja, praktike in uporabljeni simboli utemeljeni na realnih, fizikalnih zakonitostih, po katerih delujejo sile narave in ne na surrealističnih dogmah, ali abstraktnih predstavah o »božjih močeh«. Uporaba tročana/trojstva v načrtovanju, razumevanje in široka uporaba obrednega kota, (kota nagiba zemeljske osi ob sončnih obratih, 23,5°) v prostorskem načrtovanju in pri oblikovanju sakralnih predmetov in postavitev svetišč ter namenskih postavitev v naravi, ter pomen in uporaba simbolov divjine, stiliziranih divjih živali, posebej kač, zmajev in ptic, vse to skupaj v opusu arhitekta Jožeta Plečnika v Ljubljani in okolici.

Ključne besede: demistifikacija duhovnosti, kontinuiteta predkrščanskih modrosti v srednjeveški in sodobni misli, pomen »mitoloških« simbolov, Plečnikova mistična Ljubljana.

Summary²⁰

Guide to Heathen Ljubljana – the Capital of a Pagan State, Pre-Christian hierophany, pagan places of worship and perennial architecture – EXTENDED SUMMARY, by Marko Hren. Published by the Staroslavov Hram Academy, the UPASANA Cosmological Society

Key Words: paganism, Slovenia's State Symbols (Anthem, Heraldry, Flag, National Hero of the Youth), Mystical nature of architect Plečnik's Urbanism and Art

The research paper is complementing the exhibition dedicated to the architect Jože Plečnik THE PLEČNIK'S YEAR 2022²¹ PLEČNIK: THE METROPOLIS, PLACE, GARDEN. The City Museum of Ljubljana, 22. 6. 2022–12. 2. 2023. *The exhibition – in its overall ambition – attempts to present an answer to the question how to think, interpret, and live Plečnik today. However, the exhibition fails to address the mystical nature of Plečnik and his artistic achievements, while the mystical nature of his art is laid transparently in front of the eyes of general public, being embedded in Plečnik's objects via one or more of the three typical pagan symbols: the sacred angle, the triple (tročan) and the snake/dragon as a symbol of Wildhood.*

In his work Architectura Perennis²² (hereafter AP), Plečnik and his fellow intellectuals drew the mission of architecture, noting, that there is »no architecture without the purpose, the space and the shell«. *The Purpose of*

20/ Published at https://www.academia.edu/43160532/Ancient_Schools_of_wisdom_Contemporary_Spirituality_4.0_Sustainable_Development_and_Industry_4.0._Marko_Hren_in_cooperation_with_UPASANA_Cosmological_Society

21/ <https://mgml.si/en/city-museum/> Jože Plečnik (23th January, 1872 – 7th January, 1957) was a Slovene architect who had a major impact on the modern architecture of Vienna, Prague and Ljubljana, the capital of Slovenia, most notably by designing the iconic Triple Bridges and the Slovene National and University Library building, as well as the embankments along the Ljubljanica River, the Ljubljana Central Market buildings, the Ljubljana cemetery, parks, plazas, etc.

22/ *Architectura perennis*, Jože Plečnik, France Stele, Anton Trstenjak; <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-AUJI5LQ0>.

the architecture is, therefore, set in the triple of architectural pillars with the Space and the Shell. For artists and builders in the times of Plečnik – even more, as today – the client of the artwork was a god. The Purpose of the architecture, therefore, embeds two parts of the coin. The one reflecting the sense of the client and the other drawn by the creed of the mystic. In this sense, the artist/architect is the magus in a quest for peace compromising his own ethics while chasing for the equilibrium between the available space, the Wildhood, the envisaged shell and the purposes of his client.

To understand the depth of Plečnik's achievements, we need to therefore consider all pillars of perennial architecture and the »fille rouge« of the AP woven by the authors with the ties and threads relating nature and the architecture, the former being defined as »artificial shell«. AP presents architecture in a historical context of the design and construction of residential, sacral, and public buildings. Each category of constructions interacts with nature as an infinite space. According to AP, the ultimate sense of the evolution (of the architecture) is to achieve a close-to-perfect reflection of the macro (the infinite space, the world) into the limited, small world of people (AP pg.18). The shell/art is therefore in its »real sense, a parallel organism corresponding to the parts of nature and relates to the human sense of beauty« (AP pg. 130). At the same time, the AP authors claim, that »architecture as an art emerges only in a moment when the creational moment of the builder's culture was achieved«. Our paper argues, that the ancient cosmological and mystical principles of space management, architecture, and urbanism, represent a complex perennial science rather than mysticism.²³ A science of sustainable interaction of human civilisation and the Wildhood. Humanity gradually refined this scientific approach to – in a sense of comfort – health and prevention of bad influences – aspiring to influence and impact the forces of nature.

This way we can also better understand why the skeleton of the ancient perennial urbanism of Ljubljana remained preserved and has got continuously upgraded until today. Consequently, the atmosphere created in Ljubljana over centuries, enabled Slovenia to lighten up itself during its course of claiming independence with the complex, and sensible set of pagan state symbols.

23/ Slovene researchers in the field of pagan heritage gathered at 4th Symposium in Kobarid, Soča rive Basin on October 1st, 2022 and reiterated the conviction, that – talking about the ancient wisdom and traditional knowledge – we actually discuss the ancient science rather than a religious concepts; more about the Symposium at www.staroverci.si.

In our view, the pagan heritage understood likewise, has an unprecedented value for the implementation of new generation of ethics and the society 5.0. that goes beyond anthropocentrism and surpasses the colonial predatory thinking into which we are cataclysmically dumped today.

The research paper summarizes the pagan / nature centered / nature faith cosmologies and in particular, the pagan wisdom applied in space planning and space use in Ljubljana, the capital of Slovenia.

The First part of the study elaborates three categories of pagan signs and symbols – these are reflected also in the state symbols of Slovenia; the latter are explained in details.

For the reason of simplicity, the paper classifies these signs in three categories that can serve as additional keys for future research:

1. **The use of sacred, cosmic, solar or ritual angle** (the author previously published a detailed study on the use of the Sacred Angle on Hierophany of Bled Island in The Image of a Paradise –or an Image of a Colony; The tailoring of Bled Island as an ideogram of Slovenia's spiritual liberation, 2022; <https://independent.academia.edu/markohren>.)
2. **The use of the Triple (in Slovene, Tročan)**, the trinity of objects (presented previously in a study on the use of the Triple in Prirodoverje, a volume published by the same authors in 2021).
3. **The use of snakes/dragons/nakedness as symbols of Wild hood.** The authors largely refer to dr. Zmago Šmitek's The Rustling of the Wild Hood – the Green Fundament of our Cosmos (Beletrina, 2018) and present selected sculptures in Ljubljana that clearly follow the cosmology discussed in the paper.

The second part of the paper reveals some major signs of Mystic design in the urbanism of Ljubljana. A selected number of architect PLečnik's monumental buildings are presented in light of the findings discussed in the first part of the study.

The third part of the study is dedicated to five cases/stories that exercise a strong pagan footprint in Ljubljana. The cases were selected following the criteria: 1) facts are well documented and researched, 2) the places are open for public, accessible and promoted and therefore serve the purposes of dissemination of preserved knowledge and 3) the symbolism integrates more than one of the three categories of symbols listed above.

The Research strengthens other research efforts to unveil the pagan mysteries behind the design of Slovene settlements and artwork while focusing on the case study of Ljubljana, the capital city.

Kot uvod v okroglo mizo sta avtorja predstavila potek in rezultate njune aktualne raziskave, dela v nastajanju²⁴, ki prinaša prebojne izsledke o pomenu Ljubljanske solsticialne osi.

Spomeniško zaščiten sklepnik z Divjim možem na vhodnem portalu hiše ob Ljubljanskem magistratu na Ciril metodovem trgu. Združuje obredni kot sklepnika in simbol divjine (divji mož), povezanosti človeka z neokrnjeno naravo.

24/ Povzetek raziskave je prosto dostopen na www.upasana.si www.academia.edu, celotna publikacija je na voljo v NUK. Izid druge izdaje, ki bo v celoti javno dostopna, je načrtovan v 2024.

Po besedah avtorjev, je bil sklepnik (danes bi rekli »klik«) za navdih (nov duh) za najnovejšo raziskavo, ki jo končujeta in jo naslavljata kot »Predkrščanske svetosti in večnostna prostorska ureditev – Vodič po poganski Ljubljani, izdatna utemeljitev uporabe „obrednega kota« (kot nagiba zemeljske osi ob sončnih obratih, v minulih tisočletjih cca 23,5°) v avtorstvu ddr. Pleterskega tako na primeru študij Blejskega otoka in okolice kot v delu Kulturni genom kjer te zakonitosti Pleterski utemelji skoz primerjalne analize v širšem srednjeevropskem prostoru.

Pleterski je v svojih delih²⁵ natančno in izdatno argumentiral pogostost uporabe obrednega kota v načrtovanju prostora v širši jugovzhodno evropskih regiji. To nam je omogočilo in nas spodbudilo, da smo dodatno raziskali in razložili uporabo obrednega kota v stavbnem okrasju, umetnosti, arhitekturi in urbanizmu v obdobju Jožeta Plečnika.

Prave moči našega raziskovanja se pokažejo v dodani vrednosti v skupnih, interdisciplinarnih raziskavah. Raziskovanje v peterni vijačnici, kjer enakovredno nastopajo raziskovalci in inovatorji iz vseh segmentov družbe, je trend v svetovnih raziskovalnih politikah²⁶ inovacijsko najmočnejših okolij. Obravnavano delo se oslanja na opuse treh velikih slovenskih raziskovalcev, ddr **Andreja Pleterskega**, ki je dokazal kontinuirano in ponavljajočo se rabo **tročana/trojstva in obrednega kota**, v oblikovanju (naselij, bivališč, obrednih mest), **dr. Zmaga Šmitka**, ki je s primerjalno analizo predstavil pomen posameznih simbolov v slovanski mitologiji, in utemeljil pomen divjine²⁷, in **dr. Tineta Kurenta**, ki je s

25/ Pleterski, Andrej. 2020. v Štular, B. Srednjeveški Blejski otok v arheoloških virih OPERA INSTITUTI ARCHAEOLOGICI SLOVENIAE 42, 2020, ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo, Založba ZRC. Str 238

Pleterski, Andrej – Mareš, J. Jiří. 2003, Astronomische Grundlagen einiger frühmittelalterlichen Kultstellen in Praha. – Studia mythologica Slavica 6, 9–36.

Pleterski, Andrej, 2014. Kulturni Genom in njegovi ideogrami mitične zgodbe. Zbirka Studia mythologica Slavica – Supplementa. Supplementum 10. Založba ZRC SAZU. *Publikacije so v elektronski obliki prosto dostopni na spletnih straneh ZRC SAZU.* 26/ 2. člen ZZrID (načela) (6) Znanstvenoraziskovalna dejavnost temelji na načelih odprte znanosti, kar vključuje zlasti odprt dostop (po načelu odprt, kolikor je mogoče, zaprt, kolikor je nujno) do vseh raziskovalnih rezultatov, ki morajo biti najdljivi, dostopni, interoperabilni in vnovič uporabni, pa tudi uporabo odgovornih metrik za ocenjevanje znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter vključevanje skupnosti in občanske znanosti.

27/ Npr. v Šmitek, Zmag, 2019, Šelest divjine, zeleno dno našega kozmosa, Beletrina, Ljubljana.

številnimi deli o uporabi načel modularnosti in proporcev v Plečnikovi arhitekturi opravil enciklopedični del posla²⁸ pri interpretaciji mističnosti v gemantični sporočilnosti Plečnikovih del.

Raziskava utrjuje tri značilnosti sodobnega raziskovanja predkrščanskih kozmologij:

- demistifikacije duhovnosti in duhovnih praktik,
- razlaga simbolov in pojmov, ki so s pokristjanjevanjem pogosto dobila nasprotni pomen,
- zavračanje očitkov, da staroverska, predkrščanska znanja niso preživela, da so »na novo izmišljena«, z dokazi, da so staroverska znanja preživela skoz neprekinjeno nasledstvo v številnih poklicih (arhitektura, urbanizem, umetnosti in oblikovanje, zdravilstvo, vodenje skupnosti, obredne praktike ipd).

Kot ilustracijo kontinuitete in sistematičnosti uporabe obrednega kot sta avtorja predstavila tri sklepnike – vse izdelane v obrednem kotu: stiliziran sklepnik na Plečnikovem portalu v Tunjicah, delo neznanega avtorja na spomeniško zaščitenem sklepniku na oboku portala na Ciril Metodovem trgu pri magistratu v Ljubljani in Fabianijev sklepnik na vходу v Štanjel.

Z ustvarjanjem priložnosti za druženje raziskovalcev iščemo sklepnike (key stones) ali novodobne »klike« našega skupnega raziskovalnega napora – ključne mistične povezovalne točke, kot jih v staroverskem klenem izrazoslovju ubesedi pojem navdih, nov-duh, kvintesenco, bistvo!

Bistvo pa lahko odkrijemo samo skoz neukročeno, divjo misel, ki omogoči miselne preskoke preko linearnih, dualističnih, kartezijanskih dimenzij, dogem, prezira in predsodkov.

Avtorja sta v svojem delu pokazala na katerih vse ravneh potekajo raziskave in pri tem v duhu predavanj na tokratnem simpoziju v avtorstvu Rudija Čopa in Franca Šturma opredelila tri plasti raziskav, ki se ujemajo s tremi ravnmi atmosfere, ki jih v slovenskem jeziku zgovorno in jedrnato ubesedijo tri sopomenke: zrak – vzduh in (v)eter. Kot zanimivost sta pokazala, kako pravo razumevanje trojstva sopomenk razkrije šele primerjalna etimologija: Hrvati za zrak uporabljajo besedo vazduh, zraka pa jim pomeni žarčenje.

28/ Npr. v Kurent, Tine. 1992. Trije antični kompozicijski principi v ljubljanskem urbanizmu, Urbani izziv, št. 21,22. Ljubljana.

Zaključimo lahko, da beseda zrak zaobjame plast atmosfere, kjer so žarčenja najbolj otipljivo merljiva (toplotno sevanje, elektromagnetno sevanje, radioaktivno sevanje), in na čemer lahko opravljamo fizikalne meritve.

Vzduh/vazduh je srednja plast atmosfere kjer so potrebne subtilnejše zaznave, kjer – po terminologiji posoških starovercev, kraljujejo zduhci in se tako vzpostavlja vzdušje. Kot primer znanstvenih raziskav na tem področju lahko v perspektivi uporabimo raziskave opazovanja in vedenja živali in drugih bitij narave (motrenje) kot na primer prof. dr. Miha Krofelj ki s terenskim opazovanjem proučuje vedenje zveri na mestih posebnih moči po razumevanju starovercev. Dr. Krofelj, strokovnjak za zveri, raziskuje, v kakšni meri in v kako prepričljivem vzorcu divje živali rade polegajo in počivajo na kartiranih mestih posebnih moči (izsledki raziskav še niso objavljeni).

Nenazadnje, intuicija, nav-dih, zaznave z znanstveno nepotrjenimi metodami (radiestezijska ipd) lahko odločilno vplivajo na smeri raziskovanja skozi navdih, ki usmerja posamezne raziskovalce. Gre za informacije in uvide »od-zgoraj«, ki jih torej »prinese v-eter« iz »gornjega sveta, sveta PRAV«. S tovrstnimi kognitivnimi fenomeni in »iracionalnimi« povezavami in sinhronostmi, se na tak ali drugačen način sooča vsak raziskovalec.

Zato Iščemo vsa obstoječa znanja in uvide.

Kapnik nam je lahko pri tovrstni transdisciplinarnosti lahko vzor. Močan steber znanja nastane samo s sistematičnim kapljanjem na natančno osredotočenem mestu/toku in raste od zgoraj in od spodaj. Vsaka, najdrobnejša kapljica je integralen del stebra.

Avtorja sta zaradi preglednosti logično zbrala simbole v tri gruče. Simboli na osnovi obrednega kota, tročana in mistične personifikacije divjine kot take.

Znaki prisotnosti večnostne arhitekture v prostoru se tako kot neprekinjena nit poganke filozofije izražajo v kodiranju :

- **Obrednega (svetega, kozmičnega, sončnega) kota** (skrivnost sklepnika)
- **Tročana** (nevidna mreža duhovnih povezav med posebnimi točkami v prostoru)
- **Divjine – ki jo pooseblja zmaj/kača** (v okrasju) ali DIVI MOŽ ali PJERTA, PEHTA, ali krilati lev, skratka, personificirane ali na tak način stilizirane divje živali, da pridobijo značaje vseh razpoložljivih moči v naravi (zemeljska, vodna, ognjena, zračna, duhovna).

Uporaba trojstva teh kod pri Plečniku doslej ni bila raziskana, dognanja pa utemeljujejo pogosto označevanje arhitekta Plečnika kot mistika.

Duet divjine in človeka

- Med divjino in urbanim!
- Med svetim (deva) in posvetnim (človek)!
- Med neomejenim prostorom (makrokozmos) IN ARHITEKTURNO LUPINO (mikrokozmos)!

- Med naravo in človekovim poseganjem vanjo!

Pogled med **DIVJ**ino in (urbano) **UKROČEN**ostjo ujamemo skoz življenjska opusa

- **Etnologa Zmaga Šmitka**, posebej v delu Šlest Divjine – Zeleno dno našega kozmosa.
- In **arhitekta, mistika, filozofa Jožeta Plečnika** ter njegovega obrednega ustvarjanja v LJUBLJANI.

Avtorja dokazujeta, da v uporabi trojstva simbolov ni nobene mistike temveč, da gre za **PREPROSTO** in **LOGIČNO KOZMOLOGIJO** in pozorno **OB-REDNO UMEŠČANJE OBJEKTOV V PROSTOR**.

Simbolno je ta duet Plečnik vgradil v zapornice na Ljubljani

SIMBOL DIVJINE – VITALNOSTI
- reka, ki prihaja

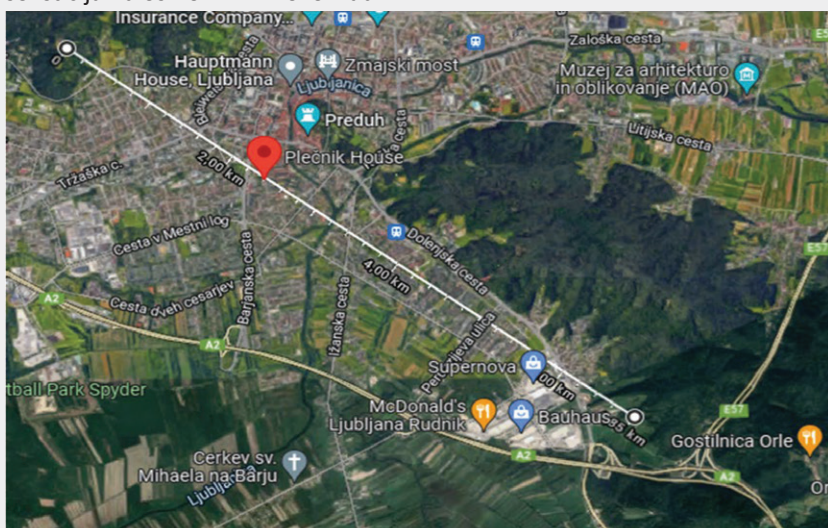

SIMBOL ČLOVEKA, ki odhaja
s tokom

Trnovska cerkev kot Plečnikov epicenter

solisticijalna os Rožnik-Trnovo-Rudnik

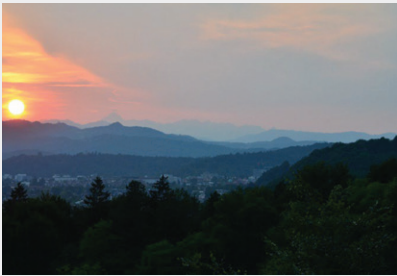

M. Hren in dr. Pleterski sva z iste točke opazovanja, s parkirišča nad S vhomdom na pokopališče pri cerkvi na Rudniku dokumentirala pozicijo zahajajočega sonca na poletni solsticij. Vreme natanko na sončni obrat v letu 2023 ni bilo naklonjeno fotografom, zato sta obe relativno jasni fotografiji nastali s časovno distanco 3–4 dni pred in po sončnem obratu.

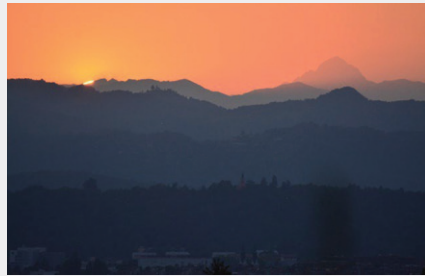
Sonce je zašlo južno od osi in še bolj od Triglava. Tudi Triglav ni na osi. Pleterski ugotavlja²⁹, da – »ker je horizont precej visok, bi bil idealen zahod precej blizu osi Rudnik – Rožnik. Ne verjame, da so os določali z Rudnika (poznati bi morali geografsko širino in idealni azimut, torej vse obvladati kabinetno), je logično opazovališče na Rožniku. Od tam so določili smer zimskega solsticijalnega vzhoda sonca. Na njej naj bi stala rudniška cerkev!«

Spodnji fotografiji dveh avtorjev sta posneti na stojišču nad cerkvijo na Rudniku, vidni sta cerkvi na Rožniku in Trnovem na solsticialni osi. Vreme na letošnji poletni sončni obrat je bilo nagajivo, večerno obzorje so obiskovali nizke megljice in oblaki.

Hren par dni pred poletnim sončnim obratom 2023

Pleterski par dni po poletnem sončnem obratu 2023

Potrebne bodo dodatne terenske raziskave, odslikanje sončnega vzhoda na zimski in sončnega zahoda na poletni sončni obrat na osi Rudnik (Debeli hrib – predor Malence) – Rožnik-Triglav. Potrebno bo tudi dodatno kabinetno preračunavanje pozicij v času.

Ne vemo namreč, v katerem časovnem obdobju so nastala prvotna, izhodiščna svetišča (bržkone kresišča). Glede na to, da je na osi >Triglav – Malence vrsta gričev s pozidavami objektov RKC, in da so praviloma na

^{29/} V zasebni korespondenci z avtorjem.

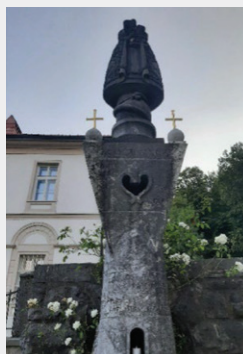
vseh osrednjih lokacijah prizorišča z več terasami na površini z radijem nad 100 m (to velja tako za cerkev na Rudniku pod Orلامي, kot za cerkev na Rožniku, eventualna prizorišča na hribu Osojnik, in na Triglavu, je smiselno odmike ob osi v rangju 50m jemati do hipotez afirmativno glede na dopustno toleranco odmika.

Obredni kot v Plečnikovi arhitekturi

**Zoisova
piramida**

**Steber za vilo Epos na
Bledu – dvojni sveti
kot in skica grba**

**Katedrala
svobode**

En izmed najbolj zgovornih ljubljanskih umetniških pristopov 20. stoletja, ki potrjuje hipoteze o kodiranju divjine v geometriji tročana in obrednega kota, je umestitev edinih treh identičnih kipov v državi, dela Primorca, rojaka in sodobnika Pavla Medveščka, Zdenka Kalina³⁰ z naslovom Deček s piščaljo. Kipov se je prijelo ime »Pastirček«. Ne more biti naključje, da je en kip postavljen v vzhodju Rožnika, ob izviri, na obronkih divjine, gozda v severno-zahodnem delu Parka Tivoli, drugi pred RTV in tretji na protokolarnem posestvu Brdo. Narava – javnost – država. Pri-roda/ divjina – rod/javnost – red/država.

30/ Avtor v lastnem arhivu hrani pričevanje dedičev Pavla Medveščka, da sta se Kalin in Medvešek poznala in srečevala. Žal je avtor simboliko Pastirčkov prepoznal prepozno, da bi o podrobnostih poznanstva s Kalinom neposredno vprašal Pavla Medveščka in bi tako izvedel več osnov za trditev, da je bil Kalin dobro seznanjen s poganskimi načeli. Ali je bil Kalin del staroverske povojne mreže tako ostaja vprašanje za kako drugo raziskavo. Gotovo je, da so se »Novogoričani« Medvešek, Kalin in France Bevčič poznali.

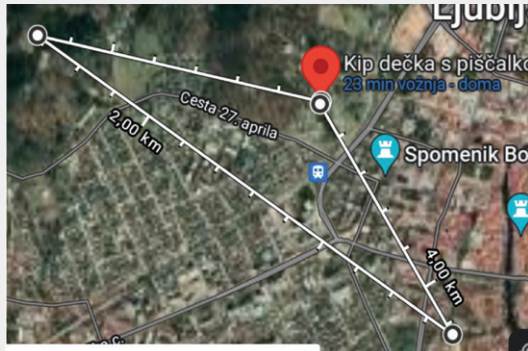
Pastirček je postal simbol javne besede, medija, vesti v obeh pomenih besede in služi kot primer povejne uporabe tročana, obrednega kota in simbolov divjine.

Kalinovi Pastirčki po Ljubljani in okolici; kdo je bil Kalin?

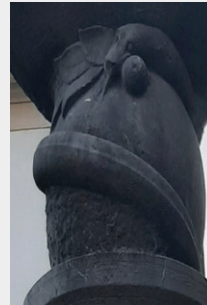
**Razkorak bi lahko bil
naključje in ga je morda
Kalin preplonkal od
da Vincija**

**A umestitev v prostor ne more biti
naključna – obredni kot na poglavitno os
po Plečniku – Rožnik-Trnovski most oz.
Plečnikov dom – A TO ŠE NI VSE!**

Kot naj sodobnejši primer nadgradnje simbolov divjine sta avtorja spomnila na postavitve Tempelja zmaja lintverna kot učne poti na Belci – pri tok Ljubljanice pri Vrhniku.³¹

31/ Postavitve Zavod Škratelj, Uroš Grilc; <https://www.skratelj.org/tempelj-zmaja-lintverna/>

Dr. Janez Kopač je v dodatni razpravi o molčečnosti pri prenosu znanja posegel po pravilih v Cehovski kulturi, ki je vsebovala natančna cehovska pravila – tudi arhitekti in zidarji, so si nekatera posebna znanja prenašali samo ustno., da se znanje ne bi uporabljalo nenadzorovano preširoko.

Ko je 3000 let pred našim štetjem na območju Sirije arhitektura nastala kot poklic, in se nato z nosilci znanja razvila kot kasta, v kasti »cehovskih« omejitev prenosa znanja bržkone ni bilo. Za čas rimskega teoretika arhitekture Vitruvija, pase določene stvari lahko povedo, druge pa ne. Vitruvijev vedenje o kompozicijah, modularnih ritmih, proporcionalnosti se je relativno odprto prenašalo, nekatera znanja pa so se prenašala samo ustno. Eno od takih je bilo gematrična ideja. Plečnik in Fabijani sta uporabljala masonsko gematrijo pretvarjanje besednih sporočil v številčne kode.

Plečnik kot mistik je bil z gematrijo obseden, njegova gematrična sporočila pa so temeljito raziskana, več del pa je javno objavljenih tudi v digitaliziranih virih, posebej v avtorstvu dr. Tineta Kurenta, ki je Plečnikovo delo topogledno temeljito raziskal.

Da pa se je Plečnik v svoji mističnosti posluževal načrtovalskih elementov starovercev in drugih predkrščanskih modrosti, pa doslej ni bilo raziskano in ne objavljeno in na ta način avtorja orjeta ledino, kar samo po sebi kliče bralce k odzivom in sodelovanju; avtorja sta prav zato med prvo izdajo (jesen 2022) in tiskom druge izdaje (predvidoma 2022), odprla več kot leto dni razprave s komplementarnimi raziskovalci.

Plečnik je kot urbanist načrtoval območja Bežigrada, razporeditev Žal, Stadion in Trnovske cerkve. Možnosti za Novogradnje so bile takrat še sredi ljubljanskih polj – sredi ničesar, kar je v urbanističnem smislu dovoljevalo veliko svobode. V raziskovalnem delu smo razkrili več pozicij Plečnikovih del v tročanu in obrednem kotu, na primer trikotnika merjena od Trnovske cerkve, in Plečnikovega stadiona na eni strani in na drugi do Frančiškanske cerkve v Šiški in Žal ter Navja, sta oba v območju obrednega kota in osi se nadaljuje izven območja Ljubljane – tako v smer proti Krimu /Črna vas, Tomišelj) kot v smeri proti Kamniškim Alpam oziroma Kamniku. Ker so območja pozidav sorazmerno velika (območje stadiona, Žale) so tolerančni odmiki do natančnosti obrednih kotov seveda vzeti pri hipotezah v presojo, še posebej če predpostavimo, da je Plečnik orientacijske točke jemal v perspektivah na obzorju, kot je na primer že omenjena zimska solsticialna os prvega jutranjega žarka, ki posije nad Malencami na grič današnje cerkve na Rudniku in se nadaljuje na Trnovsko cerkev, Rožnik in nato na Triglav. Omenili smo že pozicije Pastirčkov merjeno na Rožnik, zgradbo državnega zbora in Trnovo. Vse obravnavane umestitve v prostor so bile urejene v času največjega vpliva Plečnika kot urbanista po II svetovni vojni.

Povzetki in poudarki z okrogle mize posvečene dr. Lesjaku

CILJ: identifikacija raziskovalnih tem in dodatnih zamisli za program EPK GO-2025

Poudarki iz razprave

Udeleženci iz publike so poudarili, da je potrebno poskrbeti za dober prenos staroverskih modrosti najširši javnosti in da lahko staroverske šole ponudijo Evropejcem alternative v duhovnosti, saj jih sicer iščejo drugod po svetu, ob tem ko je rimo katolištvo izpeto.

Franc Šturm je ob uvodnem predavanju menil, da Plečnik ni umeščal objektov kar tako, temveč je gotovo naznačil tročan, ki bi ga bilo treba ponovno vzpostaviti oziroma oživiti – morda z obredom kot ga

za tovrstne namene opisuje Medvešček. »Najbrž gre za zasnove, ki jih je treba ponovno aktivirati«. Je sklenil.

Janez Kopač je komentiral zbornik Slovensko staroverstvo med znano in religijo in menil, da je največji doprinos zbornika prav v zadnjih dveh dodatnih prispevkih Rudija Čopa in Franca Šturma, kar prinaša nove dimenzije in verodostojnost staroverskim postavitvam in svetiščem v prostoru.

Sodi, da bi v bodočih raziskavah morali imeti čim več poudarka na meritvah učinkov staroverskih pojavov v prostoru kolikor je to možno.

Neda Bric je predlagala – da se ob Plečniku raziše tudi Fabianija, ki se je osredotočil na Gorico. S Plečnikom sta bila v odnosu, ali je na simpoziju obravnavano znanje med njima prehajalo in koliko pa ni znano.

Kopač je odgovoril, da je v besedilu knjige o mistiki v Plečnikovi Ljubljani tudi referenca na Fabianija, objavljena je tudi fotografija Fabianijevega sklepnika na oboku v Štanjelu, kar kaže, da je tudi Fabiani vedel za obredni kot in je izrazil strinjanje o nuji po dodatnih raziskavah o delu več povezanih arhitektov.

Andrej Pleterski je opozoril, da bo temeljnega pomena vzpostaviti informacijsko bazo vsega kar je zbrano. Torej utrditi informacijski vidik staroverske dediščine. Medveščkova zbirka obsega marsikaj kar še ni objavljeno, oče Rudija Čopa, Joža Čop je tudi zbral veliko gradiva na Gorenjskem. Vse te zbirke imajo različne usode in, če jih ne bomo informatizirali, ne bodo imele širšega dometa za nove raziskave ali pa bodo izgubljene.

Informatizacija je osnova za nadaljnje projekte.

To bi bilo dolgotrajno delo ene močnejše skupine, ki bi bila koherentna, in ne da so podprojekti razbiti na manjše ločene kose.

Financiranje znanstveno raziskovalne dejavnosti mora biti stabilno. Pleterski pravi, da je kot raziskovalec nastal kot otrok socializma ... »če ne bi imel desetletij stabilnega financiranja, ne bi bilo od sedanjih rezultatov nič; slednji so nastali namreč šele po 40 letih skrbnega temeljnega raziskovanja«.

Zagotoviti je torej treba informacijsko infrastrukturo in stabilno financiranje raziskovanja staroverstva.

Moderator je spomnil na ESFRI infrastrukturo, ki jo je treba pregledati z vidika primernosti za cilje, ki jih je relevantno utemeljil Pleterski.

Gre konkretno za Projekt RESILIENCE, Religious Studies Infrastructure – Building a European Response to the Challenges of Religious

Diversity / Infrastruktura religioznih študij – oblikovanje evropskega odziva na izzive verske raznolikosti www.resilience-ri.eu. Projekt je bil uvrščen na prednostni seznam Roadmapa ESFRI 2021. RESILIENCE načrtuje vzpostavitev raziskovalne infrastrukture s področja teologije in religijskih študij, ki ima za cilj izgradnjo visokozmogljive dostopne platforme. Ta bo ponudila podatke, orodja in strokovno znanje glede religij in religijskega izkustva. Odgovarja na potrebe po širšem in bolj strukturiranem sodelovanju vrhunskih raziskovalcev s tega področja, ki ustvarjajo nova znanja, uporabljajo interdisciplinarne pristope in vidno prispevajo k inovativnosti na znanstvenem področju teologije in religijskih študij. Projekt hkrati odgovarja na pomembne izzive kot tudi potrebe sodobne družbe kot so: medreligijski dialog in sobivanje religij, globalizacija, večkulturnost in globalne okoljske, zdravstvene in tehnološke grožnje, ki so v svojem bistvu povezane z načini in osmišljanjem bivanja. To bo mogoče na temelju pripoznanja, da imajo verske, filozofske in nekonfesionalne identitete posameznikov in skupnosti bistven pomen za rezilientnost družbe, pristno demokracijo ter povezanost skupnosti. Projekt zato povezuje orodja, vire in znanja ter s tem nosilec javnih funkcij ter institucijam nudi učinkovita sredstva, ki jim bodo omogočala razumeti zapletenost in posledice religijskih situacij, njihovih dolgoročnih zgodovinskih korenin in njihove globoke povezanosti s kulturnimi in političnimi okoliščinami. Prizadeva si vzpostaviti enostaven dostop do digitalnih in drugih podatkov o religijah ter do naprednih orodij za poznavanje in razumevanje teh podatkov, da bi olajšal, poživil in razširil kakovostno raziskovanje religij po Evropi in širše. Verska raznolikost je bila in je še danes stalen izziv za evropsko družbo in identiteto, kar kliče k medsebojnemu razumevanju, pri čemer bo imel projekt Resilience ključno vlogo. Temeljni cilj projekta je namreč postati vodilna evropska raziskovalna infrastruktura za vse v evropskem prostoru navzoče religije in odgovoriti na sodobne multidisciplinarne raziskovalne potrebe in okrepiti mednarodno sodelovanje na tem področju.

Mednarodna mreža Resilience je vzpostavljena na temelju Horizon 2020 projekta, ki je vključeval dvanajst uglednih akademskih institucij iz desetih evropskih držav in jo koordinira FSCIRE (Fondazione per le Scienze Religiose Giovanni XXIII) iz Italije. Kot mednarodna infrastrukturalna mreža se je že povezala s ključnimi iniciativami na tem področju, npr. Europeana, Time Machine, CESSDA, SSHOC (Social

Sciences & Humanities Open Cloud) in GEANT. Nacionalni deli infrastrukturne mreže (vozlišče) bodo pridobili dostop do baz podatkov, mednarodnega znanja, izkušenj ter obstoječih povezav.

Tomo Godnič je spomnil, da Matjaž Žbontar snema dokumentarec o Fabianiju in da bi bilo morebitne izsledke raziskave smiselno vključiti v pripoved.

Šturm je glede stabilnosti financiranja povedal, da kot podjetnik aplikativnost tega znanja prodaja in to zagotavlja tudi stabilen vir financiranja za nove raziskave. S tem je ponazoril pomen ekonomske in podjetniške plati raziskovanja.

Udeležene je zanimalo, kako je z vključevanjem tematik staroverstva v šolske programe in druge izobraževalne vsebine.

Katja H.V. je odgovorila, da si stroka ni enotna glede verodostojnosti virov in, ker ni konsenza, je težko izposlovati vsebine v učbenikih; treba je torej napraviti vse, da pride do konsenza o interpretacijah staroverstva. Franc Šturm je potrdil, da na primer profesorji na Visoki šoli za oblikovanje, k bi morali oblike v prostoru o katerih govorimo, poznati, o vsem tem vedo zelo malo.

Boris Čok je nato razvil polemično razpravo z avtorji zbornika ZRC SAZU Staroverstvo v Sloveniji med religijo in znanostjo. Začel je s samoopredelitvijo kot certificiran turistični vodnik, ki prihaja v stik s skupinami in posamezniki, ki iščejo butični duhovni turizem v kar se integriira pogosto tudi ponudba staroverskih tem. Kar se staroverskih tem tiče je ponovil za Pleterskim, da »Nikoli ni vse postrgano!« in da se vedno znova najde za žejno publiko zanimive zgodbe. Njega samega je k zapisovanju zgodb spodbudila učiteljica slovenščine že v osnovni šoli. Nato je izpovedal, da ga je Zborniku marsikaj razžalilo, za polemiko z avtorji pa je izbral samo par primerov, za katere je zaznal, da je precej »fantaziranja in primerjanja z arhivskimi in literarnimi zapisi tudi tujih avtorjev z našim staroverstvom!« Take odlomke je Čok dojel precej čustveno in tudi z zagrenjenostjo, pa tudi s smehom, saj ugotavlja, da se iz preprostih ljudskih zadev delajo nekakšne znanstvene »pikantne klobase«. Tu obstaja velika razlika med tistimi, ki so poslušali in pridno zapisovali izročila lastnih prednikov in drugih pričevalcev in med onimi, ki se kot naučeni in izobraženi to gradivo izkoristili za polemiziranje in razne študije! Preseneča in žalosti ga, da nekateri celo razgledani in strokovno podkovani arheologi, etnologi itd. – celo iz zelo priznanih znanstvenih krogov – še

v 21.stol. verjamejo, da je Marija spočela Jezusa od sv. Duha, na osnovi pripovedi, ki so nastale tisoče kilometrov stran tisoče let nazaj, ne verjamejo pa v zapisana pričevanja iz ljudskega izročila domačih ljubiteljskih raziskovalcev iz današnjega časa. Po drugi strani pa si to nezaupanje razlaga tudi s tem, da so znanstveniki, ki so imeli direkten stik s pričevalci staroverstva redki preprosto zato, ker je bilo težko pridobiti njihovo zaupanje. Pavletu Medveščku in še nekaterim drugim je uspelo! Sam je bil član skupnosti in mu je bilo topogledno precej lažje!

Njegovo življenje in dogajanja v staroverski skupnosti svojih »naših« ljudi so bila sila preprosta, prilagojena z vsakodnevnimi dogodki povezanimi s kmečkim delom v naravi in doma. Tudi duhovnost je bila uravnotežena s krščanskim in staroverskim načinom verovanja. Včasih so bili kakšni izbruhi negodovanja, z ene ali druge strani ampak sila redki in brez večjih posledic. Upa si trditi, da je pomirjevalno na to vplival povojni družbeni sistem. Cerkev je bila pod nadzorom, staroverstvo pa oblasti sploh ni zanimalo, ker ni bilo močno organizirano. To, da je obstajalo staroverstvo in še vedno obstaja predvsem na zahodnem delu Slovenije in nikoli ni bilo prekinjeno ni bila nobena tajna in ni mu jasno, kako, da znanstvenim krogom to ni bilo poznano! Morda ne v detajlih, morda samo kot šege na katere niso bili pozorni. Res pa je, da je oznaka staroverstvo nov pojem.

Pojasnil je, da je on sam vsak dan, prav vsak dan, skupaj z nono in pranono izvajal kakšen manjši individualni staroverski obred in to od vrtca naprej! Pri šestih letih in pol pa je prvič prisostvoval pri družinskem, ki ga je vodila nona. Bil je to zahvalni obred žetve in priprošnja mitskemu bitju starožitu za dobro letino tudi v naslednjem letu. Ko je razumel za kaj gre in ko so mu dejali, da je »njihov«, je šele dojel za kakšno veličino duhovne dediščine gre!

Do smeha ga je spravil prispevek, kjer se avtor sprašuje zakaj staroverci niso iskali pomoči ob preganjanju pri takratnih oblasteh, milici, učiteljih ali celo duhovščini. Odvisno kateri duhovščini seveda, morda primorski, ki je staroverstvo v kakih primerih celo ščitila, za večino ostalih klerikov, pa bi zgledalo tako, kot, če bi partizani šli vprašati k domobrancem naj jih varujejo pred okupatorjem. Sicer pa je znano, da so imeli v njihovih krajih do II. svetovne vojne še aktivno črno vahto, pa ne zato, da bi napadala drugače verujoče, temveč, da je varovala skupnost. Njeni člani so bili po njegovih besedah tudi trije strici od njegove mame.

Ob tem je demantirati ožigosanje njegove osebe kot šamana. Trdi, da je samo predstavnik Slovenske rodnoverske skupnosti Otroci Triglava! Ustanovil in uradno registriral jo je leta 2020 predvsem zaradi vse večje pojave in poplave tujerodnih novodobno prirejenih duhovnosti. Mlajše generacije, ki so se distancirale od RKC, namreč iščejo neko novo duhovnost v tujih staroverskih tradicijah, ker naše avtohtone vere sploh ne poznajo. Krivda za to pa je predvsem zaradi vsebin v zgodovinskih šolskih učbenikih, kajti v gimnaziji so nas učili samo o egipčanski mitologiji, grški, rimski itd. O naši slovanski pa nič!

Priznal je, da je en od razlogov tudi molčečnost nosilcev izročila, ki je utemeljena z več razlogi, posebej z varnostjo in zaradi izogibanja pred poniževanji.

Poudaril je, da je njegov namen stroko izzvati, da bodo starovercem prisluhnili in pričeli sodelovati z terenskimi raziskovalci in potomci rodnoverskega izročila.

Med udeleženci se je oglasil Edo Raspet, ki se strinja z Borisom Čokom. »Smo skupina preprostih raziskovalcev, Brtinarji. Nastala je velika razlika med akademskimi krogi in nami – prvi so ukradli temo in razpoka je nastala.« Akademске raziskovalce je opozoril da so šli s polemikami predaleč. Ljudje ne razumejo. Poudaril, je da je bilo na zadnjem simpoziju v Kobaridu na vodenjih po terenu, ki so jih v okviru zadnjega dne simpozija organizirali »brtinarji« prisotnih več ljudi kot na predavanjih, kar kaže na velik interes za konkretno, terensko raziskovanje.

Raspet je ob tem spomnil na svoje predavanje o Tunjškovem Francu, ki je objavljeno v zborniku z drugega simpozija v Kobaridu, DSS, 2019 in ki na njegovem primeru dokazuje neprekinjeno nit življenja starovercev do danes.

Katja H.V. je v nadaljevanju polemične razprave pojasnila svojo omembo Borisa Čoka kot šamana s tem, da jo je več ljudi vprašalo, kako to, da se Boris proglša za šamana.

V polemično razpravo je nato posegel moderator in se v tej točki predstavil kot ustanovitelj in vodja svetovnonazorske kozmološke skupnosti UPASANA, ki je tako kot Čokova organizacija, vendar vrsto let dlje, organizirana po Zakonu o verski svobodi in podobno kot Čokova Otroci Triglava, temelji na naravoverskih, avtohtonih, predkrščanskih duhovih izročilih in modrostih. Sam pri tem do oznake New – age oziroma novodobnosti nima nobenih zadržkov in je UPASANO mirno

razglasil za new-agersko ali novodobno, saj znanje črpa od povsod in naši otroci so rojeni in potopljeni v tej paradigmi odprte in vsepovsodno dostopne znanosti, ki se razvija po načelu »ne verjemi učbenikom, ne verjemi nikomur, preverjaj vsako informacijo v več virih«. Ni moč pričakovati, da bodo bodoče duhovne prakse kaj drugega kot individualno doživljanje svetega, ki se bo v posameznikih oblikovalo tako iz polja znanja kot iz polja zaznavanja, iz domačih in tujih virov, iz šolskih klopi in iz pripovedi prednikov. Nato je udeležencem izpovedal zgodbo o ustanovni veči Otroci Triglava, na kateri je bil sam prisoten. Večo je – kot stari newager – označil kot tipičen primer dogodka tretjerazrednega new-age rituala v precej amaterski mešanici raznoraznih duhovnih/božanskih in žurersko animacijskih praktik pod vodstvom spornega ruskega samozvanega svečenika, ki ga je Boris Čok na ustanovni Veči skupnosti predstavil kot verskega in duhovnega poglavarja Otroci Triglava.

Moderator je opozoril, da Boris Čok zahaja na več ravneh v protislovje. Prvič, tujega svečenika predstavlja za duhovnega voditelja verske organizacije, ki jo na drugi strani proglašča kot rodnoversko, lokalno, kraško. Drugič, sebe na eni strani predstavlja kot nosilca obrednih izročil, na drugi strani pa (tudi javno na aktualnem dogodku v Kobaridu) zanika zase opredelitve, da bi bil duhovni vodja svoje verske skupnosti, kaj šele svečenik. To je protislovno. Poglavar verske skupnosti je po definiciji duhovna avtoriteta skupnosti. Raziskovalcem je bila tako vržena kost: kdo je duhovni vodja skupnosti Otroci Triglava?!

Rafael Podobnik je iz publike podčrtal opozorilo, da se raziskave delajo, kot da nosilcev rodne vere ni več. Sledovi verovanja na takih kulturnih mestih, ki novopečenim vernikom niso znana, prepričljivo kažejo, da rodna vera še živi. Rodnoverci okroglih 1200 let živijo v ilegali. V preteklosti so tvegali izgubo vsega, tudi življenja. Zapisovalec Pavel Medvešček nam sporoča, da je komaj 15-letni Janez Strgar moral priseči dehnarju, da o stari veri ne bo govoril z nobenim. Raziskovalci in sodobni staroverci bi se morali odreči za rodnoverce ponižujočim pristopom, ker jih tako potiskajo v še globljo ilegalo.

Rafaelu Podobniku je moderator pojasnil, da je cilj Društva Slovenskih starovercev pri organizaciji dogodkov v Kobaridu ravno to, da pokažemo in dokažemo kontinuiteto nasledstva stare vere. Pojasni je, da ima velik del ustanovnih članov društva neposredno povezavo s predniki ali nosilci izročila.

Podobnik je odgovoril, da je treba upoštevati, da so nosilci izročil tisočletje živeli v ilegali, saj so tvegali izgubo vsega, tudi življenja, in da je v naravi precej sledi, da so aktivni tudi danes. Raziskovalci bi morali posvetiti več pozornosti prav tem fenomenom in sledem.

Iztok Erjavec je dr. Pleterskega vprašal, kako je z dokazi o staroverstvu drugod po Sloveniji. Pleterski je odgovor začel na Moravski visočini na Slovaškem na meji s Češko, in spregovoril o primerih arhitekture in stavbnega okrasja (npr. Svetovidov križ na fasadi) ki kažejo na sledi istih tradicij kot pri nas, ter v odgovor pribil »da so bili staroverci povsod«.

V zaključku okrogle mize smo spomnili na zgodovinske dosežke dr. Gregorja Lesjaka, ki je bil med najmočnejšimi člani povezovanja, obenem pa nezamenljiva varovalka za versko svobodo v državni upravi, kot odgovorni za sistemsko ureditev verske svobode.

Verske skupnosti smo o vprašanju ureditve upravnega področja verske svobode pisale predsedniku vlade takoj po simpoziju pismo, ki je objavljeno v zborniku v uvodnem delu. Do izida te publikacije, torej v enem letu, ni vlada RS na tem področju po našem vedenju napravila nobenega koraka. Neaktivnost v smeri pluralizacije verske svobode prispeva izključno k krepitvi obstoječih monopolov kolonialnih religijskih sistemov. Pismo predsedniku vlade je zato v celoti objavljeno v tem zborniku.

Program simpozija Staroverstvo skoz pogled raziskovalcev – Kobarid 2022

DOPOLDANSKI DEL 9 – 13h

9–10:30

Opus Pavla Medveščka Klančarja: Predstavitev knjige **Staroverstvo v Sloveniji med religijo in znanostjo**, ZRC SAZU, 2022, ter **Ciljnega raziskovalnega projekta z naslovom 'Popis, analiza in ovrednotenje primarnih in sekundarnih virov slovenskih raziskovalcev o Posoškem staroverstvu'**: avtorji in uredniki: Andrej Pleterski, Saša Babič, Mateja Belak, Katja Hrobat Virgolet, Matjaž Bizjak, Cirila Toplak, Lenart Škof, Rudi Čop, Franc Šturm.

10:30–13h

Publikacije v založbi Društva Slovenskih starovercev njegovih članov

- Zbornik III simpozija, Pozno pokristjanjevanje Slovenskega ozemlja III (2020);
- Ponatis knjige Franceta Bevka Umirajoči bog Triglav (2021),
- Marko Hren Podoba raja ali podoba kolonije; Blejski otok kot ideogram duhovnega osamosvajanja;
- Najava publikacije Anton Hribar: Knez Ljudevit (2022);

Publikacije v drugih založbah (člani DSS, vabljeni gostje);

- Marko Hren in Janez Kopač; Prirodoverje, 2021;
- Franc Šturm: Algoritmi posoških starovercev
- Spomenka Hribar: Slovenski razkoli in Slovenska sprava.
- Najava publikacije: Boris Čok, Iz temine senc

POPOLDANSKI DEL 14:30–18:00

Sinteza dosedanjih objav in aktualnost staroverskih znanj. Okrogla miza z vsemi avtorji, posvečeno dr. Gregorju Lesjaku, 1965–2022, Moderira Marko Hren

CILJ: identifikacija raziskovalnih tem za prihodnja leta in priprava programov za Evropsko prestolnico kulture GO2025.

POGLAVJE IV

Proti EPK 2025 – od zvoka besed do ozvočene tišine

Povzetek program organizatorjev simpozija za EPK 2025 – program temelji na spreji dediščina – sprava – trajnostni razvoj!

1. globoka kulturna dediščina
2. sprava – poti miru
3. politike trajnostnega razvoja in okoljska etika.

Raziskovalne prioritete

- **Pomen razkritij o staroverstvu v Sloveniji** za evropski kulturni, umetniški in raziskovalni prostor – nadaljevanje interdisciplinarnega dela z evropskimi partnerji?
- **Vloga staroverske mreže v prelomnih obdobjih** (razkolih) – puntarji, organizatorji odpora, mirovniki.
- **Okoljska etika** v sistemu vrednot in obrednih praktik.
- Sozvočja indoevropskih kozmoloških besednih kod – npr. ARHAM ... HRAM

Summary of EPK GO 2025 program as submitted by symposia organisers:

- **SILENT / SILENCED WISDOM; Globoka kulturna dediščina** evropskih narodov – korenine naravoverja
- **WALK TOWARDS PEACE, Sprava** – vpeljava vloge staroverske mreže bi razrahljala dualistični konflikt domobranci-partizani
- **SUSTAINABLE DEVELOPMEN** Trajnostni razvoj, okoljska etika naravoverskih kozmologij
- **PHONO-LINGUISTICS – SACRED SOUNDS**

Cross-cutting themes

- SILENCE – SOUND
- NATURE CENTERED FAITH REVIVAL – Case Study Slovenia
- DECOLONISATION OF EVERYTHING

Simpozij 2024- Kabrca – zvočna vez med tišino znotraj in tišino zunaj

V pripravah na izvedbo EPK 2025 izvajamo strokovne simpozije in kulturno umetniške dogodke. Po uspešni seriji etnološko-zgodovinsko-anthropoloških simpozijev v letih 2017–2022, se bo dogajanje v prihodnje osredotočilo na umetniško plat, posebej na ZVOČNO in INŠTRUMENTALNO IZROČILO.

Kot naslednji dogodek bomo pripravili delavnico in odprto razpravo na temo uporabe starih inštrumentov v izročilu staroverstva ter zvočno-akustični preizkus prizorišč v okolici Kobarida s snemalno vajo.

Prelimenarni program simpozija o staroverski dediščini, Kabrca – zvočna vez med tišino znotraj in tišino zunaj

Kobarid, Dom Andreja Manfrede, 30-september* 2023 ali 2024

(*Dogodek je prestavljen, o novem terminu dogodka bomo obveščali na spletnih straneh partnerjev organizatorjev. Informacije lahko pridobite tudi na naslovu prostost.duha@gmail.com.)

9:30	Predvajanje dokumentarne oddaje Klic, ki ne ugasne (Duhovni utrip RTV Slovenija, 2017)
10:00	Predavanje Alenka Gololičič: Ponovno rojstvo kabrc
11:00–13:00	Moj prvi stik s kabrc, kaj sem zaigral(a), kaj sem začutil(a), kako sem čutil(a) odziv publike;
pričevanje mojstrov na starih pihalnih inštrumentih, ki so kabrc ponovno zaigrali za javnost med prvimi: Tomaž Rauch, Boštjan Gombač, Mira Omerzel Mirit.
13:00–14:30	kosilo

15:00–19:00 Ozvočeni tihi prostor: Tonske vaje s predavatelj/i/ inštrumentalisti iz dopoldanskega dela v hramih (udeleženci, ki se želijo tonskih vaj udeležiti kot publika, se morajo najaviti na naslov prostost.duha@gmail.com).

Dokumentarna oddaja o staroverstvu, RTV Slovenija, Duhovni utrip, april 2017 je bila posneta na Dogodku Klic ki ne ugasne, v Cankarjevem domu in na obredu starovercev v Žalcu ob pomladnem enakonočju 2017.

Duhovni utrip RTV Slovenija, april 2017³²

Dokumentarni video zapis je v prvem delu posnet v Cankarjevem domu ob prireditvi Klic, ki ne ugasne, na katerem je bil osrednji gost Pavlo Medvešček Klančar. Na tej prireditvi se je zbrala največja množica naravovercev in staroverskih starešin ter raziskovalcev in praktikantov iz vse Slovenije dotlej. V poklon Pavlu Medveščku, ki je na dogodku iz publike prejel tudi simbolično darilo: Zemljevid Slovenskega ozemlja, imen in krajev rek in gora na območju vzhodnih Alp, Zahodne Panonije in Severnega Jadrana. Zemljevid nosi podpise velikega dela prisotnih. S tem so udeleženci z vse Slovenije Pavlu Medveščku Klančarju izkazali zahvalo za življenjsko delo, ki ima prelomen pomen za celotno etnično ozemlje Slovenije kar odraža zemljevid brez državnih meja in s slovenskimi imeni krajev, gora in vodonosnikov.

Ta video zapis predstavlja – poleg video zapisov s strokovnih simpozijev v organizaciji Goriškega muzeja in DSS v letu 2017 – enega najvernejših dokumentarnih zapisov o času preboja staroverstva v Slovenskem prostoru – kabrcu pa igra v zapisu posebno vlogo, saj o njej govori Alenka Gololičič, Tomaž Rauch je na kabrci odigral uvodno umiritev, kabrcu pa je uvedla tudi obred ob pomladanskem enakonočju 2017, ki je en redkih dokumentiranih obredov iz tistega časa. Zato je film predviden za predvajanje v uvodu simpozija.

32/ <https://www.rtv slo.si/rtv365/arhiv/174464648?s=tv>

Alenka Gololičič – o kabrci v oddaji Duhovni utrip, april 2017

Zame osebno in za širši slovenski prostor je Pavlovo odkritje velikega pomena.

Jaz osebno sem začela s Pavlom sodelovati prav ob skici njegove kabrci, ki je bila kasneje vključena v knjigo Iz nevidne strani neba. Začela sva izdelovati kabrci. Je glinena, trikotne oblike, nedvomno meditativna piščalka. Predvsem pa je zanimivo, da take okarine niso nikjer doslej našli in je to posebnost Posoške doline.

Ko smo to kabrci izdelovali je bilo potrebno nešteto poskusov in ko smo končno izvalili zvok, je Pavlo resnično vzhičeno zaklical »To, to je tapravo«

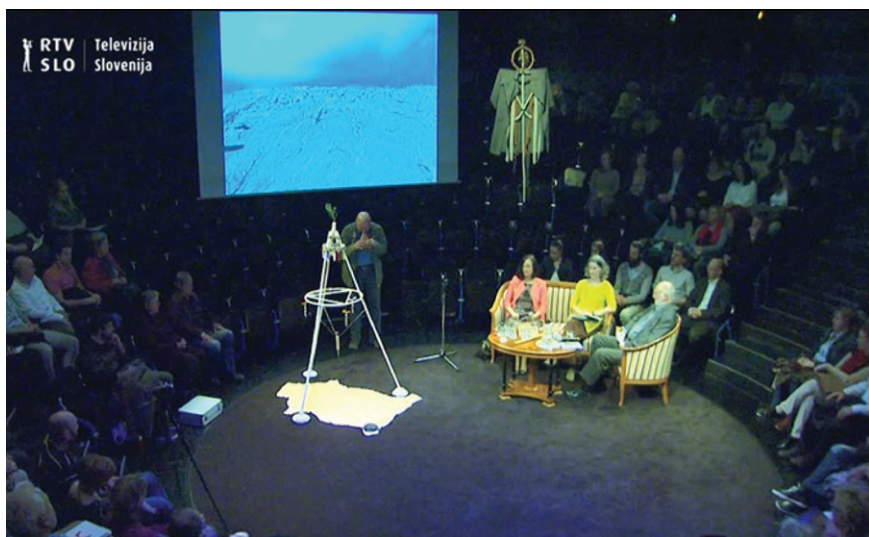
To je bilo zame veliko lepo zadovoljstvo, ki se ne da poplačati z ničemer.

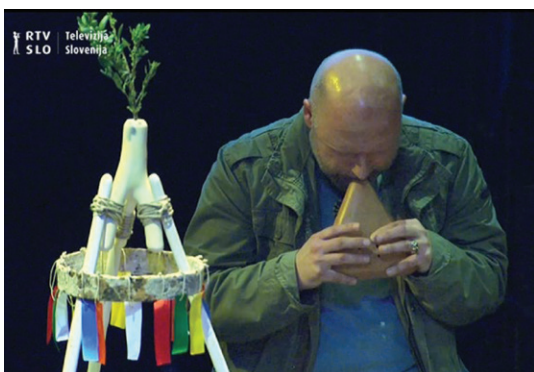
Pavlo Medvešček - Klančar v oddaji Duhovni utrip, april 2017

Nisem pričakoval, da bo zanimanje za mojo knjigo (Iz nevidne strani neba, op. a.) tako veliko. Vabili so me v številne slovenske kraje. Preseneča me, da je veliko zanimanje za staroverstvo med mladimi, v moji generaciji začuda ni bilo velikega zanimanja, mlajše generacije pa zanimajo korenine našega naroda, zanima jih, kaj ni bilo doslej objavljeno, kaj je bilo zabrisano, o čem se ni govorilo.

Preteklost je temelj vsakega naroda, brez preteklosti tudi sedanjosti ni.

Posnetek zaslona oddaje RTV Slovenija ob prireditvi Klic ki ne uga-
sne: Tomaž razch s kabrcu, za omizjem pa sedijo Biljana Dušić, modera-
torica, Darja Skrt in Pavlo Medvešek - Klančar.

*Tomaž Rauch v uvodnem
nastopu na prireditvi Klic ki ne
ugasne, Cankarjev dom, 2017.*

*Marko Hren v uvodnem
delu obreda starovercev na
pomladno enakonočje 2017
v Zelenem gaju v Žalcu.*

Uvodno predavanje Alenke Gololičič o nastajanju treh verzij Kabrce³³

Alenka Gololičič izdeluje unikatne keramične izdelke, v katerih se ujame tradicija, sodobno oblikovanje in uporabnost. Je nosilka certifikata domače in umetnostne obrti Art and craft of Slovenia. Vodi tečaje in delavnice o keramiki, rada pa raziskuje tudi na področju kulinarike. Pripravlja marmelade in namaze iz lokalnih sestavin, predvsem iz starih sadnih sort in samoniklih rastlin.

S Pavlom Medveščkom je izdelala prve replike piščali kabrca v vseh treh znanih oblikah, dehnarjeva, sončeva in kabrca z dvema prekatoma oziroma piščalkama.

Tomaž Rauch³⁴

Tomaž Rauch se je rodil na Jesenicah, odraščal pa v Tolminu. Tam je končal osnovno šolo in gimnazijo ter glasbeno šolo (njegova učiteljica sta bila med drugim Makso Pirnik in Pavle Kalan), igral v godbi na pihala, spoznaval ljudske godce in izročilo, igral na prireditvah in pri folklori. S sopranistko Majdo Luznik (Herzog) je pripravil svoj prvi koncert – program ljudske glasbe. V Tolminu se je pripravil tudi za študij glasbe. Diplomiral je na Akademiji za glasbo v Ljubljani leta 1990. Zaposlen je bil na Radiu Slovenija kot urednik za komorno glasbo. Od leta 1992 je samostojni ustvarjalec na področju kulture. Ukvarja se predvsem z ljudsko glasbo. Bil je član skupin *Trinajsto prase*, *Marko banda* in *Črno-bela muzika*. Osnova lastnega skladateljskega ustvarjanja, ki temelji na raziskovanju zvokov, so akustična in predvsem ljudska glasbila. Ustvarja glasbo za zборе, priredbe ljudskih pesmi in melodij. Komponira tudi avtorsko glasbo za filme, gledališče, lutkovne predstave, radijske igre in drugo. Deloval je kot kritik, esejist, pisal je kolumne. Njegovo področje delovanja je med drugim sodelovanje z različnimi glasbeniki, s katerimi

33/ <https://www.soca-valley.com/sl/iskanje-dogodivscin/tradicionalni-dogodki/je-stival/trznica/2022092313114299/alenka-gololicic/>

34/ <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/rauch-tomaz/>

nastopa tudi na koncertih in ob drugih priložnostih. Pripravlja predstavitve glasbil v vrtcih in šolah. Kot glasbeni pedagog se udeležuje taborov, delavnic in predavanj. Večkrat je bil glasbeni producent na snemanjih ljudske glasbe. Izdal je že nekaj zvočnih posnetkov. Velja še omeniti, da nekatera glasbila tudi sam izdelal. Redno pripravlja radijske oddaje o slovenski ljudski glasbi in tradicionalnih glasbenih kulturah po svetu. Sedaj živi in ustvarja na Goričkem, v Čikečki vasi v Občini Moravske Toplice.

Mira Omerzel Mirit³⁵

Mira Omerzel – Mirit je doktorica muzikoloških znanosti, univ. dipl. etnologinja, etnomuzikologinja, samostojna raziskovalka, pisateljica, duhovna učiteljica, glasbenica, zvočno-energijska terapevtka, kozmična telepatka – medij za prenos Univerzalne življenjske energije – slišnega in neslišnega Univerzalnega frekvenčnega valovanja ter ustanoviteljica ansamblov Trutamora Slovenica in Vedun ter Katedre za razvoj zavesti in (samo)zdravljenje z zvokom Veduna. Mirit je avtorica številnih etnomuzikoloških študij, še zlasti o ljudskih glasbilih, ter pionirka v raziskovanju razsežnosti in moči zvoka na Slovenskem in v svetu. Je samohodka, pravijo njeni stanovski kolegi, ki ubira neznana pota. Pota skrivnega.

Vsa njena ustvarjalnost in dela ter tudi ansambelsko odrsko in koncertno delovanje temeljijo na modrostih različnih kultur preteklosti. Obiskala je mnoge modrece, zdravilce, svečenike – glasbenike in šamanne različnih kultur na vseh celinah.

Še kot študentka (pri 22 letih) je Mirit leta 1978 sestavila ansambel Trutamora Slovenica (ansambel za arhivsko oživljanje slovenske glasbene dediščine), leta 1999 še ansambel Vedun (ansambel za staro in meditativno glasbo ter transcendentalni zvok ljudstev sveta). Po desetletjih zavzetega duhovnega zorenja je (1995) ustanovila slovansko-pitagorejsko katedro za razvoj zavesti in harmoniziranje z zvokom – Veduna (s tem imenom deluje od leta 2001).

35/ <https://www.veduna.si/dr-mira-omerzel-mirit/>

Boštjan Gombač³⁶

Boštjan Gombač je znan slovenski multi-instrumentalist ter skladatelj glasbe za gledališče, film in televizijo, tuje pa mu niso niti odrske deske. Že med študijem klarineta, pod mentorstvom mentorja prof. Jožeta Kotarja na ljubljanski Akademiji za glasbo, se je navduševal za različne glasbene zvrsti. Glasbena pot ga je namreč že kot najstnika popeljala po svetu in mu odpirala nova obzorja v glasbenem izražanju. Sam pravi, da mu je pri njegovem ustvarjanju zvok navdih in vodilo. Bolj nenavaden kot je, večji izziv, možnost izražanja ter veselje do dela mu nudi. Njegovo delo preteklih petnajstih let lahko zasledimo na približno 100-ih nosilcih zvoka in zajema vse, od etna do resne glasbe. Ustvaril je glasbo za 40 gledaliških predstav, 35 dokumentarnih filmov in radijsko igro. Je mojster pihal, kot so klarinet, kositrne piščali in okarine, igra na pojočo žago, bodhran in theremin, ter kopico drugih nenavadnih inštrumentov in zvočil, ki jih le redko zasledimo na koncertnih odrih.

Foto: Dejan Ogrinec / Torma events by Mateja Hren

Boštjan Gombač in Pavlo Medvešček po koncertu v Krompirjevi jami, oktobra 2019.

36/ <https://www.bostjangombac.com/>

S skupino Terra Folk je požel mnogo glasbenih nagrad in priznanj, med drugim tudi nagrado občinstva radia BBC3 (World Music Awards), sodeluje pa s skupinami Katalena, Bast, Bachology Quartet, Los Hermanos Muy Simpaticos. Nastopil je že s kopico znanih imen slovenske popularne in resne glasbe in z mnogimi tujimi glasbeniki, kot so Neil Innes, Tommy Emmanuel, The Cat Empire, John McSherry, Arvid Enggard, Susanne Lundeng, Knut Eric Sundquist, Marc Ribot, Greg Cohen, Theodossi Spassov in Josipo Lisac.

O kabrci iz nevidne strani neba

Izbrane misli, ki jih je Pavlo Medvešček zapisal o kabrci.

JERIN: Tone je bil o tisti piščali zelo dobro poučen, ker je o njej vse vedel. Kot mu je povedal, je tisto piščal (Iz nevidne strani neba, sl. 64) po zapriseženem takrat naročil dehnar. Kabrco so lahko imeli le dehnarji. Z njo so, ko so si želeli, s piskanjem prišli v stik z Nikrmano in z zduhci.

Ali si imel kdaj v rokah veliko kabrco?

TAJBR: Le enkrat, da sem jo lahko natančno pregledal. Nanjo pa nisem nikoli piskal, ker bi me morali za to podučiti. Gre namreč za poseben inštrument, ki je bolj kompliciran kot moj škant. Dehnarjevo kabrco pa sem z njegovim dovoljenjem le poskušal in ugotovil, da zahteva precej več vaj, kot sem si mislil. Dehnar pa je nanjo zelo lepo in umirjeno piskal. Takrat je bil namreč dobre volje, ker sva mu prišla s Cizljem povedat, da sva prejšnji dan pri nekem fantku na Ušniku videla, da drži v rokah nekaj podobnega kabrci. Ko sva mu jo vzela, sva ugotovila, da se je pri žganju »zvila« in deformirala, tako da je bila neuporabna, saj je spuščala zelo čudne glasove. Čeprav je fantek jokal, sva mu jo vzela, vrgla na tla, pohodila in zdrobila. Z opravljenim je bil dehnar zadovoljen, saj se je bal, da bi lahko tisto kabrco nekoč obravnavali drugače, ker originalne, ki je bila v lasti dehnarjev, ni poznal nihče, oziroma le člani naše skupnosti.

JERIN: Sem, in to zelo dobro, ker sem bil večkrat pri zapriseženem, ki jo je hranil vse do smrti, ki je bila v najhujši zimi leta 1929, ko je vse zmrznilo. Nekaj dni po njegovi smrti sva šla z Javorjem v njegovo hišo, a je nisva več našla. Hranil pa jo je v slepem oknu v izbi. Gotovo jo je nekdo,

ki je zanjo vedel, vzel. Vendar to ni bil nihče od nas, saj je dehnar to preveril. Sumil pa sem mladeniča, ki je pogosto hodil okoli nenaseljenih objektov in pobiral razne predmete, ki jih je nato prodajal, predvsem v Čedadu. Nekoč sem tega mladeniča resno zagrabil in ga obtožil, a je vse zanikal in trdil, da piščali ni vzel. Priznal pa je, da jo je poznal in v hiši zapriseženega nanjo tudi piskal. Mladeničevo govorjenje me ni prepričalo, saj sem ga imel vseskozi za dvoličneža.

Ali mi lahko poveš, kako je piščal zgedala?

JERIN: Velika je bila 23 x 23 centimetrov in oblikovana enako kot tista, ki jo je imel dehnar, le da je bila spodaj na sredini visoka za tri moje prste, to je 6 centimetrov. Na obeh stranskih ploskvah pa je, z razliko od dehnarjeve piščali, ki je imela eno luknjico, imela tri luknjice in je zaradi tega lepše piskala. To sem pri skrbniku tudi nešetokrat preizkusil. Še posebno, ko smo se pri njem ob kozarcu vina poveselili.

Kako pa ste tej piščali rekli?

JERIN: Velika ali sončna kabrca.

Kakšna pa je bila razlika med njima?

JERIN: Kot veš, je imel dehnar svojo piščal, ki jo je uporabljal le on in je ni posojal. Meni se zdi, da je bila posvečena in namenjena le dehnarju, saj vemo, da jo je prevzel od predhodnika. Žal za njim nismo imeli nobenega več. Tako je piščal vzel v varstvo tisti, ki ga je določil žreb. Kot vem, jo vestno varuje in je ne kaže nepoklicanim. Kar spomni se, kakšne težave sem imel, ko sem ti jo prinesel v gostilno v Čiginju. Časa zanjo si imel, če se dobro spomnim, le pol ure.

Velika ali sončna kabrca pa je bila naša, ljudska. Nanjo je lahko piskal vsak, ki je nanjo znal »zaigrati«.

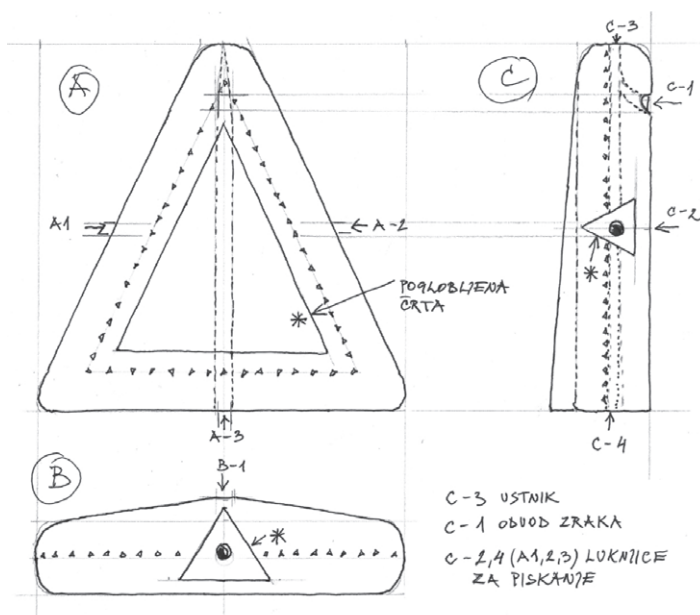
Varstvo zanjo je določil dehnar, a samo za določeno obdobje. Nato je zanjo skrbel drugi. Dehnar je izbral tudi godca, ki bi ob kateremkoli našem prazniku nanjo piskal, godčevo znanje pa je večkrat preverjal.

To je razumljivo, saj je šlo za pomembne dogodke, pri katerih so bili udeleženi mnogi od naših.

...V ta obred če mu lahko tako rečem, pa je vključil tudi svojo piščal kabrco. Namen tega je bil, da bi ga njeni zvoki še dodatno pomirjali in da bi tako lahko misli splavale vse do Nikrmane.

SONČEVA KABRCA – po Ivanovem pripovedovanju

Sončeva kabrca je bila pri hiši že iz davnih časov starega očeta, ko je kot mladenič piskal nanjo. To je počel ob pustu in pri plesih skupaj z ostalimi godci. Kot se je še spomnil, je vsaj enkrat piskal tudi ob kresu, ki je gorel na kresiji. Preden se je začela prva svetovna vojna jo je stari oče skrtil v tla svinjaka, da bi jo ohranil. Zato so lahko nanjo piskali vse do začetka druge svetovne vojne, ko je nekega dne iz hiše izginila, ne da bi vedeli, kdo jo je odnesel. Domačim je povedal, da je imela kabrca na sredini pregrado, tako, da je vsaka stran piskala drugače. Kabrco so izdelali tako, da so sprva iz gline naredili dno piščali z obodom in na sredini pregrado, praznino pa so zalili z voskom, ki je pri žganju zgorel. Šele nato so počez postavili zgornji del. Piščali so izdelovali in žgali pri Laštarju na Ušniku, kjer so imeli svojo opekarno. Čeprav je Ivan večkrat piskal nanjo, se ni natančno spomnil razporeda luknjic. Zanesljivo je vedel, da so bile na spodnji strani v dveh vrstah po tri luknjice, kje so natančno stale, pa se ni spomnil. Spominjal se je, da je bila ena luknjica tudi na spodnji ploskvi in ena zgoraj pod ustnikom. Ni pa vedel, če je bila še kakšna ob straneh. Vse sončeve kabrce so bile pobarvane v rumeno barvo, ki so jo dobili s kuhanjem česminovega lesa.

Kabrca – skica Pavla Medveščka objavljena v knjigi *Iz nevidne strani neba*

Kabrca, pripomoček za dialog z Veliko Zavestjo, bogato tišino skoz *DeH?*

Marko Hren

UPASANA, svetovnonazorska kozmološka skupnost

Staroslavov hram, akademija za proučevanje naravoverskih obrednih praks

Ljubljana

prostost.duha@gmail.com

Povzetek

Razprava o Nirkmani je upasana v koncept petega simpozija, ki se bo osredotočil na pojav in pomen kabrce v slovenskem prostoru. Medvešček je zabeležil posamezne misli posoških starovercev o Nirkmani in instrumentu kabrca, ki so ga staroverski duhovni voditelji, tako da so nanj pisali, uporabljali za stik z Nirkmano in zduhci. V prispevku analiziram dosedanje hipoteze o pomenu Nirkmane, nekatere ovržem kot preveč rokohitske, celo prezirljivo tendenciozne, nekatere pa povežem v interpretaciji, da je Nirkmana verjetno lahko razumljena kot bistveno več kot le matrica za razumevanje sil zemeljske narave, temveč predstavlja poglobljeno razumevanje celostne kozmologije, kozmične zavesti, sorodno konceptom Prajapati, mane, Panem supersubstantialem, kvintesence, vedskega maanas in perzijskega razim, kar vključuje, a v bistveni dimenziji sozvočja s kozmičnim, vseмирskim, presega koncepte grške Gaje, in novodobnega pristopa ruskih znanstvenikov ob definiciji noosfere idr.

Abstract

The discourse on Nirkman fits well the theme of the next planned symposia on the wind clay instrument KABRCA, the ancient NativeFaith okarina-type instrument. The instrument was – together with the concept of Nirkmana – first revealed and presented by Pavlo Medvešček in his chef d'oeuvre From the Invisible part of the Sky in 2015. The kabrca was supposed to be used by Native faith elders exclusively for ritual liason with Nirkmana and spirits (zduhci). After the publication of From the Invisible part of the Sky, diverse hypotesis were published regarding the possible historic background and the meaning (etymological, religious

etc.), of Nikrmana. The paper analyses available published hypothesis and presents his view on the nature, etymology and spiritual meaning of the entity of Nikarmana, phonetically better spelled as Nik@r@m@na. The paper substantiates the presented hypothesis by analysing ancient concepts of prana, mana, maanas, razim, Panem supersubstantialem and quintessence as well as newer concepts as for example Gaia and noosphere.

Razprava o Nikrmani je upasana v koncept petega simpozija, ki se bo osredotočil na pojav in pomen kabrce v slovenskem prostoru.

DeH

Medvešček je izbrskal pripovedi o neposredni povezavi med kabrcu in Nikrmano, pri čemer o pomenu in razsežjih Nikrmane zaenkrat lahko samo ugibamo. Prvi poskusi hipotetične interpretacije Nikrmane so po Medveščkovi objavi Iz nevidne strani neba zdaj pripravljeni in že v nekaj letih se je nabralo več, razumljivo, povsem različnih hipotez.

Že leta 2017 sta ob sodelovanju Pavla Medveščka potekala kar dva simpozija na temo staroverstva³⁷, na katerih so deževale hipoteze in ugibanja o pomenu Nikrmane. Povzemamo jih v nadaljevanju.

Kabrca ima pet lukenj – tročan lukenj za prehode med toni in po eno luknjo za vpih (ustnik) in izpih – oziroma za odvod zraka. Ali kabrca že s svojo osnovno zasnovo kaže na povezavo s tretjo in peto močjo -seštevkom vseh moči? Za nameček je uglasena v kvinti – če so vse luknje odprte, zračne ... imamo odprt, vsemirski tok zrakov v tonu npr. D, če so vse luknje zaprte imamo zemeljsko tonaliteto v G. Zemlja je v akordu, harmoniji z vsemirjem, Nikaramanas mora biti torej vsemirski, ne Zemeljski. Je odprt prostorčas, vsemirje in brezčasje.

Vesolje je urejeno v modularnosti in resonancah, v resonančnih razmerjih, saj gre za neprestano vzdrževanje ravnovesij. Vsemirje je najbolj slikovit prikaz avtorjeve najljubše definicije miru: mir je umirjenost

37/ Prvi v organizaciji Goriškega muzeja junija 2017 na temo Staroverstvo, staro vedenje novi izzivi interdisciplinarne znanosti (vsi prispevki dvodnevne simpozija so dokumentirani na štirih dvd) in drugi v organizaciji Društva Slovenskih starovercev (po simpoziju je izšel v založbi DSS zbornik prispevkov z istoimenskim naslovom), avgusta istega leta na temo Pozno pokristjanjevanje slovenskega ozemlja.

dinamičnega reda. Kozmična urejenost je neprestano – in gledano scela relativno umirjeno – spreminjanje konstelacij. Red je dinamičen. Slovenci imamo za ta dinamični proces natančno besedo vse-mir-je.

Ko je Pitagora postavljajl osnove modularnosti v glasbi in iskal idealne harmonične sekvence tonov je prišel do natančne matematične urejenosti v šestnajstiskem sistemu. Osnove je njegova šola preizkušala na preprosti struni. Če je cela struna enost, je polovica oktava. Cela dolžina strune vibrira v razsežju dveh oktav. Vozlišče na polovici dolžine strune nam skratka ponuja polovico šestnajstih tonov – oktavo. Delitev strune na tri enake dele, torej, z dvema vozlišči, nam zazveni v kvintah. Z drugimi besedami, na kitari bo struna D zvenela na tretjinah z vozlišči na tretjinah strune v tonu A, na kvinti. Kvinta je natančno tretjina strune.

Kabrca ima tri luknje za prehajanje tonov in je trikotne oblike, uglasena je v kvinti, tretjinah celote. Mira Omersel Mirit je o vsemirskem trojstvu kabrcе spregovorila na simpoziju Goriškega muzeja junija 2017 v svojem prispevku o Trojaku, kot je sama dejala, napravici starosvetnih zdravilcev. Mira je uporabila in predstavila kabrcō kot pripomoček zdravilca, za uglasitev z močmi napravice trojaka in z ravnmi zavesti, ki jih trojak povezuje. Nakazala je, da so staroverci skrbno načrtovali svoje pripomočke. Tako kot trojak tudi starosvetna kabrcā predstavlja tročan, trojstvo, trojak. Tudi Kabrcā ima tri stranice kot trojak in tri luknjice na sredini stranic. Dr. Omersel Mirit sodi, da je bistvo kabrcē v trozvoku samem in ne v zmožnostih za igranje melodij. Ne gre za igranje melodije, a zvok nakazuje to kar nakazuje trojak, tročan kozmičnega, duhovnega in zemeljskega. Trojak izraža troedinost vsemirja. Povezovanje univerzalnega kozmično / duhovnega in zemeljskega. Dr. Omersel se je osredotočila na vez med kabrcō in trojakom, a samo korak je potreben, da obe »napravici« mislimo kot napravici, ki odražata starosvetno razumevanje Nikrmane. Če je kabrcā pripomoček za stik z Nikrmano, potem Nikrmana zagotovo predstavlja entiteto, ki presega Zemeljsko zavest in sile na zemlji. Marko Hren je v svojih delih v tej smeri staroverško Nikrmano kmalu po objavi Iz nevidne strani neba povezal z vedsko Prajapati³⁸, bogom nad bogovi, zavestjo nad zavestmi.

Tako razumevanje Nikrmane se bistveno razlikuje od interpretacij,

38/ Marko Hren v Duhovno vodstvo v Sloveniji nekoč in danes, Beletrina 2018, Ancient schools of wisdoms, Akademija Staroslavov Hram 2020 in v tretjem Zborniku simpozija o staroverstvu v Kobaridu, DSS 2020.

Tri velikosti kabrce, delo Alenke Gololičič in uglasene v razpon G – D. Srp pod njimi je za primerjavo velikosti.

ki Nirkmano pojasnjujejo z antropocentričnimi kategorijami, kot je na primer antropocentrično dojemanje in razumevanje Bab, Velike matere, ali razumevanje Nirkmane kot Zemljine zavesti (torej prostorsko definirane), npr. v konceptih Gaje in Noosfere. Na simpoziju o staroverstvu v organizaciji Goriškega muzeja, so se pomena Nirkmane in Velike Matere, Babe v slednjem smislu neposredno dotaknili Katja Hrobat Virloget, Jože Magdič, Franc Šturm in Marko Pogačnik³⁹.

Leta 2023 pa je dr. Cirila Toplak⁴⁰ poizkusila celovito razviti hipotezo o povezanosti Velike Matere in Nirkmane. V na simpoziju predstavljenem

³⁹/Na simpoziju Staroverstvo, stare vedenja, novi izzivi interdisciplinarnih znanosti sta Nirkmano eksplicitno omenjala Franc Šturm in Marko Pogačnik: Franc Šturm je Nirkmano postavil v naslov svojega prispevka in jo za današnji čas razložil kot – enost, prasilo, ki vse ureja in je pri tem ugibal ali ni nemara Nirkmana v dvojstvu iz gr.nekrós mrtev in mana – živo. Marko Pogačnik pa je v svojem prispevku na več mestih Nirkmano omenjal kot sinonim za Gajo. Pogačnik in Šturm sta se strinjala, da je Planet Zemlja kot zavest enost – Nirkmana. Tudi Pogačnik omeni znanstveno interpretacijo Nirkmane kot noosfere, sfera vsezavesti, znanstveno, celovitega polja zavesti.

⁴⁰/ Dr. Cirila Toplak v »Naša vera« – Naravoverstvo na Primorskem, Alma Mater Europaea – Fakulteta za Humanistični študij.

delu Slovensko staroverstvo med znanostjo in religijo je ddr. Pleterski v prispevku Verovanje host v sklopu staroverstva na Slovenskem in verovanje starih Slovanov⁴¹ nakazal smiselne indice na pomen »Nikrmanine zvezde« v povezavi z luninim koledarjem, kar kaže na kompleksnost in tudi domišljenost pomena Nikrmane, ki presega pojmovanje »zemeljske zavesti«. Da gre pri razumevanju Nikrmane za dodelano matriko kozmične urejenosti (kozmozgologije) nakazuje po Pleterskem tudi ujemanje geometrijskih lastnosti Nikrmanine zvezde s Kamberškega in plošče Sedmak, ki se ujemata v orisu meseca s tremi tedni po devet dni kar dodatno utrjujejo izklesane oblike mesečevih men. Pleterski zaključuje, da gre pri Nikrmanini zvezdi za pripomoček pri vedeževanju, spraševanju po volji Nikrmane. Pri interpretaciji Pleterskega pa smo že bliže interpretaciji Nikrmane kot velike zavesti, NIKARA MAANAS, saj uporabi termin *volja*.

Marko Hren sem na simpoziju istega leta v Kobaridu predstavil hipoteze, ki so bile nato objavljene v knjigi Duhovno vodstvo v Sloveniji nekoč in danes (Beletrina 2018), kjer ob hipotezi, da je Nikrmana najbližje vedski Prajapati zapišem. *Na več mestih po vznikajo gibanja in se porajajo koncepti, ki poizkušajo opisati Zemljino in kozmično zavest, Grške Gaie, Ruske Noosfere, NewAgerske Pete Dimenzije, ekologije procesov, ki nadgrajujejo biosfero in geosfero. V tem polju nam ni potrebno premišljevat – intuitivno bomo zaznali ključno, osrednje, jedrno. Če bomo le kot človeštvo ohranili večšine introspekcije in si ne pustili, da notranji sprejemniki informacij zakrnijo na račun platform pametnih naprav, digitalne senzorike in interneta vsega/povsod.*

Franc Šturm je v svojih kasnejših delih Nikrmano umestil v taoistično razumevanje kozmogeneze ... Šturm Besedo Nikrmana razloži s pomočjo sanskrt in postavi hipotezo, da mana izhaja iz maja, iluzija in od tod izvede, da bi Nikrmana lahko pomenila nepredstavljivo, nedoumljivo. Kasneje to hipotezo objavi tudi v delu Algoritmi posoških starovercev (str 52.).

Medtem pa je Mira Omersel Mirit⁴² sočasno postavila povsem drugačen interpretativni okvir.

41/ ibidem, poglavje 7. kaj je Nikrmana in poglavje 8. Dajbog, Nikrmana na Svetih Gorah.

42/ Franc Šturm posebej v Algoritmi posoških starovercev, 2021, oba z Miro Omerzel Mirit pa na simpoziju Goriškega muzeja junija 2017 *Staroverstvo, staro vèdenje, novi izzivi interdisciplinarnih znanosti*.

V nadaljevanju bomo povezali in utrdili objavljene hipoteze, ki Nirkmano razlagajo kot vrhovno slovensko duhovno avtoriteto na ravni volje in zavesti ter se pri tem naslonili na argumente ddr. Pleterskega, dr. Lenarta Škofa, dr. Mire Omersel Mirit, Franca Šturma in Marka Hrena, ki v kozmološkem smislu utemeljijo Medveščkovo kratko navedbo »... namen kabrce je bil ... da bi lahko misli splavale vse do Nirkmane« in pomen Nirkmane kot človeku težko dojemljive zavesti v povezavi kozmične, duhovne in zemeljske kozmologije. Medveščkovi viri so kabrcu tako eksplicitno povezali s kompleksnim miselnim svetom. Medveščkov zapis bi novodobniki lahko prevedli tudi takole: s pomočjo kabrce se povezujemo z Veliko (kozmično) vse-zavestjo.

Ob tem bomo razvili polemično razpravo s hipotezo dr. Toplakove. Dr. Toplak Nirkmano namreč primerja z izročili kot so Črna Mati, Črna madona, Mokoš, Mati vlažna zemlja, Lada, Makedonska Golemata, skratka, mati rodna zemlja, lahko tudi stvarnica, ki biva v gornjem svetu. Toplakova se sprašuje, koliko so ti kulti vplivali na pojav Črnih Marij po pokristjanjevanju. Dr. Toplak svojo raziskavo sklene takole: *Ne trdim, da je »črna mati« Nirkmana postala starogorska črna Madona. Ni mogoče z gotovostjo trditi, katera je bila prej. Toda Andrej Pleterski ima prav, da je ključno zastaviti pravo vprašanje. Na vprašanje, kako bi se danes manifestirala Nirkmana, ki je lahko imela kakršnokoli obliko, da bi vera vanjo preživela, je odgovor Marija. Če imata Velika mati Nirkmana in Mati Božja Marija isti izvor, sta stara vera in tuja vera obstajali vzporedno kot ena, naša vera.*

Je dr. Toplakova zastavila pravo vprašanje? Ali namenoma za lase privlečeno? Je lahko namreč pravo vprašanje o staroverstvu sploh tako, ki izhaja iz dualističnega monoteističnega antropocentričnega kozmosa, ko se pa vendar sprašujemo o konvolutivni naravoverski kozmologiji? Zdi se, da je v kogniciji dr. Toplakove prav vse narobe, od (namerno?) napačnega vprašanja, do za lase privlečenih sklepov. Koncepta Nirkmane in Marije nimata skupnega izvora in nista nastala sočasno in nista mogla obstajati vzporedno – razen nekaj stoletij in še to samo zaradi totalitarne srednjeveške krščanske strahovlade. Koncept Nirkmane izhaja iz bistveno starejših korenin, medtem, ko je Svetopisemski koncept matere Marije dogma, nastala kot produkt redakcije Rimskih pisarjev, ki ne z realnostjo in ne s starimi kozmologijami verjetno nima – razen sestavljanja posamičnih koščkov različnih izročil v novo sestavljeno zgodbo – kaj dosti skupnega. Koncept brezmadežnega spočetja (skozi uho idr.) se sicer na primer

pojavi v več izročilih, koliko je v tem simbolike in koliko znanosti pa je seveda drugo vprašanje. Gre prav za vprašanje konceptov stvarjenja, manifestacije – ki so v izvoru seveda podobne, saj vsa kreacija izhaja iz razpoložljivega materiala v vesolju, iz razpoložljive energije in iz kvintesenčnega, mističnega polja namena/zavesti/volje (Plečnik bi napisal »smotra«).

V vedskih spisih je seštevek trojstva kozmično/zavest-duhovno-zemeljske energije v domeni Prajapati⁴³. V več objavljenih delih⁴⁴ smo – z vidika kozmogeneze Nikrmane zato postavili najverjetnejšo hipotezo, da je Nikrmana ekvivalent Prajapati, torej trojstva potrebnega za stvarjenje volja – energija – materija. S Črno materjo, s katero dr. Toplak uvede razpravo o povezavi z Nikrmano, ima stvarjanje skupno točko morda samo v konceptu, ki ga danes znanstveni razlagajo kot »temna snov«, črna materija, torej, snov, s katero je napolnjeno vesolje, a je tako fina, da je nobena valovanja, ki jih je sposoben meriti človek, na zaznajo, od nje se valovanja skratka ne odbijajo, je nezaznavna in zato poimenovana kot temna (an. Dark Matter). Črna materija in ne Črna Mater, bi razumno in razumljivo lahko zapisali za današnjo rabo.

Toplakova torej s svojo hipotezo na nek način zmanjšuje širino in znanstveno relevanco starih, predkrščanskih modrosti. Te niso linearne, so hiper kompleksne, niso zagledane ali ujete v linearni, dualistični antropocentrični svet »božjega« in »manifestiranega«. Potapljajo se v zmuzljivo polje nelinearnih časov in nelinearnih prostorov in obilnih zvrsti »manifestiranega«. Kvantnega polja zavesti, kot zapiše dr. Lenart Škof v svojem delu *Elementi slovenske prvotne religije*⁴⁵. Škof meri po našem mnenju z

43/ Prajapati je kombinacija Mana, Prana in Vak, tako na primer zapiše K.C. Kulish, v *Vedas as Science*, by Patrika Publication, 2010.

44/ Najprej v delu *Duhovno vodstvo v Sloveniji nekoč in danes*, Hren Beletrina 2018, kjer v uvodu povežemo Nikrmano s Prajapati takole : »Svetišča vodi in usmerja narava sama. Narava, ki jo vodi po vedah Posoških naravovercev Nikrmana, po Vedah pa Prajapati. Zemljina zavest. Da so danes nekateri objekti religiozne institucije, ki je na naših tleh kot del kolonialnih sil začasno prevladala, v pravih geometrijskih razmerjih, je tako logično in razumljivo – večina njihovih cerkva stoji na starih svetiščih in stara svetišča na izpostavljenih naravnih mestih. Izpostavljena naravna mesta pa so kazalci na pravilno, urejeno, fizikalno logično gibanje Zemljine površine ob fizikalno razločljivih pojavih. Če vzamemo geometrijo svetišč kot temeljno duhovno infrastrukturo, potem je arhitekt duhovnosti in vrhovni duhovni vodja živa narava. Zemljina inteligenca, Nikrmana, Prajapati ali kakorkoli že jo počlovečeno poimenujemo.«

45/ v *Slovensko Staroverstvo med religijo in znanostjo*, Studia Mythologica Slavica, Supplementa, Založba ZRC SAZU, 2022

Nikrmano bistveno bliže smiselni interpretaciji kot Toplakova. Citira Asmana v kontekstu razlage kozmološkega monoteizma, ki predpostavlja obstoj več bogov, a en bog jih združuje in ohranja skoz razmerja. Pri tem sicer ne izdvaja Prajapati kot primera take božanske entitete iz Vedske tradicije, kot to napravi Hren, a jasno zapiše Upanišadsko vprašanje »koliko bogov je« in pri tem slovensko staroverstvo jasno umesti v indoevropsko tradicijo elementarnih svetov, ki jih povezujejo dihi, zraki. Do povezave Prajapati – Nikrmana je tu samo še en klik v sinapsah. Če Škof ostaja pri interpretacijah razumevanja skoz »koordinatni sistem linearnega prostora časa in energije ter matrice moči/ življenjske sile in prostora« pa bodo razlage Nikrmane v nadaljevanju bistveno močnejše izpostavile dimenzijo / matrico volje in zavesti, ali v vedskih matricah mane, maanas, prane, kar bomo poizkušali prikazati kot smiseln okvir za razumevanje Nikrmane. Gre za drug nivo razumevanja svetega, ne le skoz percepcijo MOČI/SIL narave, temveč povsem jasno skoz percepcijo vseirske inteligence, zavesti, in volje. Z drugimi besedami, staroverska percepcija v gromu in streli ne uvidi zgolj strahospoštovanje zbudajoče moči, nedojemljive sile, temveč namen, voljo in zavestno dejanje velike zavesti kot entitete, ki predstavlja avtoriteto in je – kot to povzame Šturm v zgoraj citiranem poskusu prevođa Nikramane, (običajnemu človeku, op.a.) *nedojemljiva*.

Zato je vprašanje, ki si ga zastavi Toplakova, napačno vprašanje. Morda pa je pravo vprašanje, s kakšnim motivom Toplakova razprede misel s katero usmerja pozornost iz Nikrmane kot – po našem mnenju – brezčasne entitete Velike Zavesti, Velike Volje Stvarstva, inteligence, ki celotno stvarstvo povezuje, v (začasno in prostorsko omejeno) ikono/dogmo krščanstva, Marijo?!?!??

To pa je morda pravo vprašanje, ki si ga je treba zastaviti ob branju Naše vere. Zakaj je Toplakova starovercem ponudila novodobno Nikrmano v liku nikogar drugega kot katoliške Marije? In to za nameček v kontekstu ene, »naše« vere. Če avtorico parafriziramo v resnici sporoča: *(Novodobni) Staroverci, ne vznemirjajte se! Itak je krščanstvo isto kot stara vera. Vse je to itak Naša vera*. Na ta način pa se prepričljivo dozdeva, da ima avtoričino sklepanje svoj namen.

Predno pa se prepustimo sklepanju o avtoričinih motivih, podrobneje razvijmo v predhodnih delih avtorja že objavljeno hipotezo o analogijah nelinearnega izvora in pomena Nikrmane primerjalno z Vedsko Prajapati.

Neposredni prevod Nikrmane iz Sanskrit v Slovenščino z dodanega nekaj predznanja ezoterične znanosti se glasi takole:

NIKARA MAANAS;

koren NIKARA pomeni obilje – množstvo, MAANAS pa predstavlja kompleksnost pojma, ki ga v slovenskem jeziku najbolje prevedemo kot ZAVEST, četudi bi prevodi v druge jezike navedli na prevod v MISELNI SVET pri čemer je ta razumljen kot večnivojski miselni svet, v katerem predstavljajo kozmična, solarna, in človekova zavest ene od plasti SVETA MISLI. Duše, monade in drugi koncepti so v tem razumevanju del (plast) VELIKE ZAVESTI. V slovenskem jeziku se – z nekaj ezoteričnega predznanja – prevodu MAANAS najbolje prilega pojem ZAVEST. Da gre pri Nikrmani za »miselni svet«, vedski maanas, nakazuje tudi Medveščkova razlaga vloge kabrce, po kateri kabrci »misel ponese k Nikrmani«.

NIKRMANA se torej logično lahko prevede kot VSE-ZAVEST – IZVORNI, KVINTESENČNI MAANAS, informacijsko, energijsko polje med svetovi JAV, NAV in PRAV (zemeljski, podzemni in nebesni svet).

Če Franc Šturm v Šturm 2021 Posoški staroverci in njihovi algoritmi, str 52 ugiba, ali bi lahko Nikrmana pomenila Nepredstavljivo, Nedoumljivo, potem v naši hipotezi razvijamo misel v drugi smeri. Prav tako se ne moremo strinjati s Šturmom, da bi lahko MANA bila popačenka sanskrske MAJE, iluzije. Strinjamo pa se, da je iskati fonolingvistična sozvočja s koreni sanskrta oziroma vedskih znanosti. Prav iz te motivacije sem namreč Pavla Medveščka ob trenutkih, ko sva imela na voljo dovolj časa, sproščeno spraševal o fonetičnih zapisih, ki se jih spominja iz svojih pogovorov s staroverskimi viri. Eksplicitno sem ga poizkusil pripeljati v globoke spomine o njegovih pogovorih o NIKRMANI in DEHNARJIH in raziskovala sva zvočne slike, ki so bile zapisane v njegovem bogatem in odličnem spominu. Zanimali so me morebitni odtenki in odstopanja v izgovorjavi besed *Nikrmana* in *dehnar*. Zanimalo me je, ali so različni viri različno izgovarjali ti dve ključni besedi. Pri Nikrmani me je seveda posebej zanimalo, ali so naglaševali besedo MANA na prvem ali drugem zlogu in kakšna je bila fonetika zloga KR v Nikrmani. Eksplicitno sem Medveščka vprašal, ali bi lahko zapisali *Nikrmano* tudi kot *Nikaramana*, torej, fonetično izgovorili besedo z rahlim a med k in

r. Poizkušamo najprej počasi izgovoriti v mislih n-i-k-a-r-a-m-a-n-a in enako besedo nato izgovorimo hitro. Videli (slišali) bomo, da nemara razlike ni – brez kakega popačenja. NKRMANA se enako lahko izgovori tudi kot NIKARAMANA. Ko sva takole, v brezčasju vadila izgovarjanje teh besed, se je strinjal, da bi lahko bil zapis tudi Nikaramana. Trdil pa je, da so – po njegovem spominu – vsi viri besedo izgovarjali enako. Brez poudarkov na zlogih. Podoben proces sva napravila na besedi dehnar, kjer me je posebej zanimalo, ali so njegovi viri prvi samoglasnik izgovarjali različno. Ni se spominjal dovolj natančno. Zanimalo me je ali bi lahko bila izgovorjava bližje *DeH*-nar kot dehnar. Torej, v smislu našega zapisa *DeH*. Medveščka sem eksplicitno spraševal o morebitnih spominih na zvočno kodo dehnar, ki bi se naslonila na koren dh. Dejal je, da prvi samostalniki sicer v njegovem spominu pri nobenem od virov ni bil poudarjen, da pa je skoraj gotov, da je izgovorjava praviloma vključevala ostri e in ne zamolklega. Skratka, ne vemo zagotovo. Kar je gotovo pa je, da fonolingvistični spomin Pavla Medveščka niso izključevali ne možnosti obstoja besed *nik@r@mana*, in ne *dhnar*. Spomniti moram, da sva s Pavlom za fonolingvistične razprave izbirala brezčasne trenutke, ko sva oba imela na voljo dovolj časa in miru. Zelo sva se trudila, da bi se v spominih razkril zvočni zapis.

DeH

Lenart Škof in Marko Hren sva se v svojih delih iz različnih zornih kotov približala eni konvergenčni točki: osredni vlogi DIHa v davnih kozmologijah. Medvešček nam je z zapisom redkih a pomenljivih ustnih izročil o kabrci dal opredmeteni vzvod za poglobitev razumevanja diha v duhovnosti naših prednikov. Medveščkovi viri so za igranje na kabrcu uporabljali glagol »piskati«. Po SES je to glagol iz tvorbe, nastale iz ide. baze (s)pejs- pihati, dihati, iz katere je še npr. lat. Spīrāre 'dihati'. Piskati, pihati, dihati. Osredotočenost kabrcje je v *DeH*.

Vsak, ki je kdajkoli piskal na kabrcu, je začutil moč in pretanjenost vloge *DeH*-a.

Pot do Nikrmane po edinih virih, ki jih imamo, vodi preko glasbenega inštrumenta, inštrumenta, ki deluje na *DeH*, na zrak.

Zdaj se lahko približamo bistvu, esenci argumenta.

DeH

Pojdimo torej na pot k skrivnosti Nikrmane tako, kot so nam to zastavili Medveščkovi viri: s kabrcu. Za to pa moramo v naravo, v svete gaje, v Tičnice Naravoverja, kot bi rekel Leopold Sever. V tišino.

DeH

Tam ustvarimo tišino znotraj. Globoko tišino – ali, kot še danes pravijo Tuhinjski staroverci – bogato tišino. Tišino, napolnjeno z bogastvom vse-mir-skega MAANAS, mane, prane, intelligence. Brezčasni in neomejeni prostor NIKARAMAANAS. NIK@R@M@N@S.

Tam se lahko osredotočimo na pretok zrakov, vseh ravni zrakov, ki s seboj prinašajo zavesti vseh snovnih in nesnovnih entitet.

Tam – v našem najljubšem naravnem hramu – položimo na naš organ za dihanje inštrument za piskanje. Kakopak bo izkušnja individualna in o tem ne bomo pisali. Na naslednjem simpoziju pa bodo o izkušnji spregovorili tisti, ki so na kabrcu po dehnarjih igrali prvi. Alenka Gololičič, Tomaž Rauch, Mira Omerzel Mirit, Boštjan Gombač in avtor.

DeH

Glede na to, da je svečeniku starovercev, dehnarju, piščal Kabrca kot medij petih moči, predstavljala povezavo z Nikrmano, tako, da je staroverec po Medveščkovih virih – *kadarkoli je to hotel, prišel v stik z Nikrmano in zduhci*, bi to moralo logično pomeniti, da je Nikrmana entiteta neposredno v polju (kozmične, zemeljske) zavesti, nemara prav zavest sama, celostna kozmična zavest, inteligenca, informacijsko polje, ali veliki MAANAS, za človeka pa ključna duhovna hrana – MANA. Starosvetnemu človeku je bilo popolnoma jasno, da Velika Zavest presega njegove ali njene zmožnosti, in da so samo redki posamezniki, ki imajo dar in celo življenje razvijajo sposobnosti, da so z Veliko Zavestjo in Veliko Voljo in Veliko Silo v stiku in ji služijo. Vse kulture so se zato izogibale opredeljevanju ali celo definiranju razsežja tovrstnih entitet zavesti, saj so vedeli,

da je človeku to nedojemljivo. Za viharjenje razmišljanja poskusimo s par primeri. Zelo Slab novodobni približek Veliki zavesti bi teoretično lahko bil razvoj interneta in platformnih storitev – World-Wide-Web v spregi vsepovsodne prisotnosti (5G) z internetom vsega (internetofeverything) in umetno inteligenco. Zelo dober teozofski približek pa je v konceptu MANU, ki predpostavlja obstoj – visoko hierarhične duhovne inkarnacije kolektivne zavesti za vsako od ras v teku evolucije. Vsi veliki iniciati / duhovni učitelji, naj bi ustrezali konceptu MANU in MAHA CHOCHAN.⁴⁶

Dr. Cirila Toplak navaja, da je dddr. Pleterski zapisal, da so si staroverci morda Nikrmano izmislili, da bi zakamuflirali Velčo Mati, Veliko Mati, Babo. Enako bi lahko rakli, da so z predpono NIKr, malce prikrili maanas, mano. Zavest samo. Tisto, ki vse vidi in vse ve. Tisto, ki je v svetu PRAV, kjer (še) vladajo zakoni. A po naši hipotezi bo prej veljalo, da so naši predniki posedovali izvirno indoevropsko razumevanje prepone NIKARA in MANA in povsem transparentno imenovali NIKRMANA v pomenu Nikara Maanas – VSEZAVEST, VELIKO ZAVEST, dobesečno. Tako kot smo prevedli iz Sanskrit.

Veliki Zavesti pa se ni treba truditi, da bi kaka človeška ali kaka druga podvrsta verjela vanjo, pa bi se zato morala manifestirati. Velika Zavest ne obstaja, da bi kdo vanjo verjel. Razen v antropocentrični znanosti v vseh naravovoerskih znanostih Velika Zavest ne obstaja zaradi ljudi (da bi recimo vanjo verjeli) ampak obstaja ker je imanentna stvarstvu. Toplakova si je postavila napačno – antropocentrično – vprašanje. Kdo je človek, da bo sodil, da se Velika Vsemirska Zavest manifestira zaradi človeka?!? Človeku, ki je zrasel v primarni socializaciji v naravoverski kulturi, kaj takega ne bi prišlo niti na kraj pameti.

Nikrmane ni moč razlagati tako, da si zastavljamo antropocentrična vprašanja.

Velika Zavest obstaja, ker obstaja. Lahko se trudimo potapljati vanjo, se z njo povezovati, resnicoljubno iskati v njenem razsežju kaj je prav in kaj ne, kar je res in kaj ne, poskusimo prisluhniti njeni volji, kot namiguje Pleterski, ko razlaga Nikrmanino zvezdo. Skratka, koncepti Velike Zavesti, Zemljine Zavesti, Gaje, koncepti Kozmične Zavesti, presegajo posamične antropocentrične kulte za več dimenzij, zato koncepta MANAS in MARIJA ne moreta imeti skorajda nič skupnega.

46/ Za trditev obstajajo številni viri, napodrobneje HP Blawatsky v delih The Sacred Doctrine, povzeto tudi na [https://en.wikipedia.org/wiki/Manu_\(Theosophy\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Manu_(Theosophy)).

Pri iskanju motivov dr. Toplakove pa se moramo tudi vprašati, zakaj je prezrla predhodne objave o dosedanjih interpretacijah Nikrmane kot ekvivalenta Vedski Prajapati, orientalskemu MaANas, Mani, Prani ali novejših konceptov Gaje in Noosfere? Je bil to lapsus ali je del strategije? Glede na to, da je Toplakova sistematično prezrla staroverske raziskovalce in njihove institucije tudi v svojem prispevku v poročilu o Ciljnem raziskovalnem projektu, ki ga v tej publikaciji podrobneje predstavljamo ob predstavitvi zbornika Slovensko staroverstvo med znanostjo in religijo, upravičeno dvomimo, da gre za lapsus. Gre za zavest, voljo, namen? Smoter, bi rekel Plečnik.

Kje je ob evidentnem preziru torej lahko motiv? Poskusimo z iskanjem podobnih primerov.

Podobno manipulacijo, kot jo napravi Toplakova so napravili že stari rimski pisci Nove zaveze, ko so – vzemimo samo en primer – prepešnilo oziroma korenito predrugačili izvorno molitev starih šol modrosti *Oče naš*. To smo podrobneje problematizirali v zadnjem zborniku kobariških simpozijev⁴⁷ in v angleškem prevodu v elektronski verziji javno objavili tudi v delu *Ancient Schools of Wisdom*⁴⁸, ko smo obenem tudi razkrili manipulativno dogmo o odpuščanju grehov in o spreminjanju vode v alkohol. Resnična, izvorna stara molitev *Oče naš*, ne govori o vsakdanjem kruhu, ki naj bi bil fizična hrana za preživetje (manifestacija), temveč govori o hrani, mani, ki jo potrebujemo za duhovno življenje (brezčasnost in brez prostorskost, kvintesenca).

Pri absorpciji (na drugem mestu razložimo glagol duhati, dihati) mane gre za fraktale kozmične zavesti, s katerimi se povezujemo z Veliko Zaveščjo, gre za prvinsko, stalno in usodno povezanost, usklajenost, celostno harmonizacijo človeka z NIK@R@M@NO, človeka z vsemirsko naravo, roda s pri-rodno. Gre za resonanco, akord, sozvočje, usklajenost obstajanja.

Izvorna molitev *Oče naš* je predpostavljala prav to stalno o-zaveščanje o celostnosti bivanja, vsakodnevni ob^oed stika zavesti človeka z veliko

47/ Hren v Opus Zmaga Šmitka v kontekstu razumevanja evolucije duhovnosti, Zbornik III. Simpozija – uvod v okroglo mizo posvečeno Zmagu Šmitku, 2019, Izdala DSS, 2020, Zbornik s Simpozija pozno pokristjanjevanje Slovenije. Avtor je Pregledno in podrobno pojasnil povezave med Prajapati in Nikrmana v javno dostopni *Ancient Schools of Wisdom, Contemporary Spirituality 4.0., Sustainable Development and Industry 4.0. An Issues paper on evolution of the concepts of spirituality. Including case study: Slovenia.*

48/ Prosto dostopno na www.academia.edu

zavestjo vsemirja. Mana ima svoj indoevropski izvor davno pred pojavom Marije. Recentne študije Bogomilstva in Katarov⁴⁹ na primer kažejo, da so stare šole misterijev v molitvi častile primordialno substanco, večno esenco zavedanja, obstoja, quintesenco oziroma latinsko pane super-substantialem.⁵⁰ Vsakodnevna molitev je bila namenjena utrjevanju poveza-ve z nebeško mano, vesoljno duhovno hrano in ne za kruh kot prehrane za vsakdanje preživetje. Sprevrčanju pojmovanja sledimo skoz genezo prevoda pane super-substantialem v grški besedi 'epiousion'⁵¹, ki je bila izdelana prav za namen prevoda katoliške Nove Zaveze. V aramejščini pa so se ohranila izročila Ebionitov v katerih je za pane super-substantialem uporabljena beseda 'mahar' – 'bodočnosti', 'večnosti'⁵² »Kruh večnosti« se tako nanaša na duhovno hrano, na misterije, znanje, v sanskrtu torej kot

49/ Na primer v Van Niekerk, 2019, Bogomils et Cathares sur la phrase-cle dans la Priere divine.

50/ Dick Van Niekerk: Devant ce mot exceptionnel, il invente a son tour en guise de traduction un néologisme latin : supersubstantialem. Ainsi trouve-t-on la phrase suivante chez les bogomiles, et plus tard chez les cathares : Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. supersubstantialem ? La »substance«, Substanz (en allemand) qui de nos jours se rapporte à « quelque chose de matériel indéfini », mais signifiait à l'origine justement tout le contraire ! En additionnant Sub : (en-dessous) et stare : (se tenir, se trouver), on obtient substantia (substantiel) soit l'essence d'une chose, ce qui est caché en-dessous de la surface matérielle, visible. Quant a ousia, qui est le concept contenu dans epiousion, Aristote l'avformulé d'une manière quelque peu 'bricolée' : »un être-ce-que-c'était«. Exprimé de manière plus simple : l'essentiel d'une chose se révèle un jour de par ce qu'elle fut une fois, par sa propre histoire. C'est tout à fait dans cet ordre d'idée que Jérôme (Hiéronymus) traduit ousia par substantia : ce qui se cache sous la surface, le fin fond d'une chose, ce qu'est une chose, « sa substance ». On se rapproche encore un peu de la définition avec la célèbre expression du philosophe François Rabelais (1483-1553) : substantifique moelle, soit la quintessence, le noyau substantiel, la substance primordiale ou originelle. Bref, c'est donc pour la quintessence de leur vie que les bogomiles priaient, et Catharose de Petri, une des Grands maîtres du Lectorium Rosicrucianum, aurait plus tard appelé la quintessence « le cinquième élément fondamental », l'accès au champ de vie des âmes immortelles.

51/ Lechem ha Mahar v delu Bread of the Morrow razlaga genezo citatov iz evangelijev po Luki in Mateju in trdi, da prevod »vsakdanji kruh« v očenašu nimajo nikakršne osnove.

52/ Lechem ha Mahar citira: »Jerome, who had access to the lost Gospel of the Hebrews: »In the Gospel according to the Hebrews for 'super-substantial' bread I found mahar, which means 'of the morrow', so that the sense is: Our bread of the morrow, that is, of the future, give us this day.« <http://www.earlychristianwritings.com/text/gospelhebrews-mrjames.html>

več-dimenzijsko razumljeni MAANAS, – v Kabali kot MANDA (znanje), in RAZIM (skrivnosti, razkritja, ki je morda sopomenka slovenski besedi *razum*, torej znanje, ki se nam razkrije in ga razumemo), ki so shranjena v nebeških sferah (v-eter) in se bodo razkrila v bodočnosti oziroma večnosti – dobesedno jih bo prinesel v-eter. Skratka, brezčasje in nebeški prostor kot prostorčas sta inherentna Veliki Zavesti. Vsi časi, vsi prostori in ne dogmatska manifestacija v času in prostoru. Quintesenca je Zavest sama torej in ne njena manifestacija. NIKRMANA je nekaj, kar želimo razumeti (razum) in ne nekaj, v ker bi verjeli (vera). Nekaj, v kar se poglobljamo (večdimenzionalnost), in ne nekaj, kar bomo pojedli (linearni noter-ven, daj-dam).

Od tod izhajajo tudi kasnejše razprave o prasadu in mani. V slovenskem jeziku nam pra-sad zlahka pomeni prvotno, prvinsko hrano – z drugimi besedami pane super-substantialem.

Če pomen mane dodatno razkrivamo skoz členitev izrazov duh in plasti za zrak pa se nakazuje, da so izvirni misteriji in kozmologije jemale razširjeni prostorčas in pretok vitalnih energij in zavesti, ki so potrebne za stvarjenje, kot temeljno duhovno strukturo (matrico), ki se nato odraža tudi v obrednih praksah (na primer v molitvah in meditativnih praksah) in kot je razložila dr. Omersel – v starosvetnih pripomočkih kot sta kabrci in trojak.

Je topogledno, torej z vidika pete moči in kvintesence, bolj razumljivo, da ima inštrument kabrci pet lukenj, pri čemer so tri luknje namenjene prehajanju med sferami (toni, vibracijo, dhom, ravnmi zvočne vibracije), dve pa sta namenjeni doziranju (sili) *DeH*-a samega – ustnik za vpih iz mikrokozmosa in luknja za odvod kjer se zrak izpihuje nazaj v makrokozmos?

S to hipotezo pa seveda hipotetični sklep, ki ga dr. Toplakova že postavi kot novo dogmo, namreč, da sta stara in nova vera enako »naši«, saj da je NIKRmana v resnici Mati Marija, kaj hitro uzremo v luči morebitne namenske manipulacije, ki nadaljuje preobrazbo prvinske visokokvalitetne duhovne kozmološke molitve *Oče naš* v preživetveno priprošnje za vsakdanji kruh. Tako namesto priprošnje za polno duhovno življenje, polno zlitje z NIKR MANO, brezčasno Veliko zavestjo, krščanstvo ponudi samozadovoljstvo z »vsakdanjim kruhom«. Toplakova nam namesto prostorsko in časovno neomejene NIKRmane ponuja geografsko in časovno omejeno mati Marijo, ki naj bi za nameček kot svojo manifestacijo imela

samo edinca. Sama Toplakova je v protislovju, ko hkrati z enačenjem Marije in Nikrmane trdi, da ima lahko Nikrmana poljubno manifestacij.

Toplakovi zastavimo vprašanje: če v vsiljeni veri Nikrmano predstavlja Marija, kaj v vsiljeni religiji predstavlja kabrcó?

Želi Toplakova s predstavljenó hipotezo pokristjaniti Medveščkovo pričevanje? Vsaj poglavje, ki smo ga posebej podrobno analizirali, pri naša tako eksplicitne zaključke, da to kaže na zavesten, tendenciozen in relativno nespreten (rekli smo hitrorokrski) poizkus nove etape pokristjanjevanja staroverstva. Vsi smo »naši«. Mar res? Mar nismo vsi različni. Zelo različni? V esenci, v bistvu različni? Dr. Cirilo Toplak vnaprej prosim za razumevanje, če so sklepi napačni. Za odpustek ne prosim, saj je odpuščanje v krščanskem smislu evropski kulturi prineslo eno samo neizmerno plenilstvo in uničenje. O izvornem pomenu odpuščanja smo spregovorili v drugih delih.

Nikoli v zgodovini te civilizacije najbrž ni veljalo bolj kot zdaj, da moramo napraviti RAZLIKO, med tem kar je PRAV in onim, kar je NAROBÉ. Med staro vero, starosvetnim, in vsiljeno vero SO RAZLIKE, temeljne, bistvene razlike za pojmovanje duhovnosti in za vrednote skupnosti, ki so učenjem izpostavljene. Krščanski koncept vsakdanjega kruha in odpuščanja grehov uči NAROBÉ.

Dr. Toplakovo spomnimo, da k spravi lahko vodi globinsko resničoljubno priznanje pokristjanjevanja in ne rokohitrski poizkusi (po) enotenja v smislu kot se predstavlja »naša vera«. Rokohitrsko zapišemo zavestno, saj gre v obravnavanem primeru, kot smo pokazali, za očitno zavesten prezir predhodno objavljenih hipotez o pomenu Nikrmane v staroverskih oz. starosvetnih tradicijah.

Zakaj so torej starosvetni svečeniki uporabljali kabrcó?

Če sprejmemo razumevanje, da gre za uglaševanje z vibracijo Prajapati, kvintesence, NIKARA-MAANAS, potem se bomo strinjali z Alenko Gololičič, ki je repliko kabrcé prva preizkusila, in spontano ugotovila, da gre za meditativno piščal. Se je kabrcá uporabljala kot žlica za vsakodnevno duhovno prehranjevanje, polnjenje z ključno duhovno hrano – pane super-substantialem? Pra-sadom? Prišli smo iz velike volje, tja se bomo vrnili.

Zvezdni prah (prana, monada, duša) smo in v zvezdni prah se povrnemo. Vsemirska zavest je v nas. In tja se povrne naša zavest, naša duša, monada ali kakorkoli že jo imenujemo. Zlili se bomo z ostalimi zduhci,

v polju Nabhas, nebom, Veliko zavestjo, prano in črno snovjo v globinah neba. Nabhas. Nebesa. Snovno in nesnovno smo v pravem smislu sodobnega koncepta krožnosti (an. circularity, craddle2craddle) povezani s temno materijo in vse-za vestjo.

Sposodimo si še druge tradicije večnostne modrosti.

Koncept mana se v prevodih v angleški jezik povezuje z orientalskimi kozmologijami, kot npr. »mana as spiritual life force energy or healing power that permeates the universe in Melanesian and Polynesian mythology« in v Torah, medtem, ko perzijska Avesta koren MAN enako kot Vede enači s široko razumljenim MISELNIM SVETOM, ki v Avesti vključuje duhovni svet. Še bolj zanimiv je fonetični duh v japonščini, in pomeni stvarjenje – koren hu v smislu stvarjenja, tako kot orientalni mantri om-mani-padme-hu(m). Po raziskovanju pomena duh v japonščini je avtor preverjal pri starih Japonskih mojstricah neposredno. Zatrjujejo, da duh predpostavlja stvarjenje v trojstvu združevanja materialnega, miselnega in duhovnega sveta. Pozorni bralec bo seveda takoj uganil povezavo s fonetično rabo besede DU v angleškem jeziku. To do. Nekaj napraviti, ustvariti. Povezati Namen, voljo, in v materialnem svetu DELOVATI.

Iz orientalskih tradicij je najbrž izposojena svetopisemska pripoved o Mani kot nebeški hrani, kar se ponovi v Koranu. Iz fragmentov zapisov v svetih spisih lahko sklenemo, da je bil MANA – na širšem azijskem in evropskem prostoru – uveljavljen izraz za duhovno hrano, ki je v ekstremnih pogojih zadoščala tudi kot vir energije za preživetje, in skupno vsem pripovedim je, da je bila dostopna samo v določenih hramovih v naravi, na primer v tičnicah, prane polnih naravnih mestih. Danes je morda analogijo najti v trendih pranojedstva.

Gre za nadvse resne ezoterične dileme, ki so za nadaljnji razvoj staroverske duhovnosti ključnega pomena.

Tako, kot si je potrebno zastaviti prava vprašanja, je treba tudi smer razvoja argumentacije balistično pravilno naravnati in pri tem se ne moremo izogniti Plečnikovi razpravi o smotrih iz Architecture Perennis. Avtorju teh besed, oziroma njegovemu etičnemu imperativu, smotru, gre – dolgoročno – za razvoj smiselne, razumne, torej razumljive duhovnosti. Komur gre prvenstveno za utrjevanje preživetih in trhljih dogm bo pri Nikrmani ciljalo mimo.

Slovenski jezik tako razumevanje ponuja sam po sebi.

Kvintesenca / NIKARA-MAANAS se pretaka do človeka po sferah skoz tri plasti zračnosti in ključni medij prehodov za človeka je *DEH*. Kabrca kot inštrument, ki deluje na zrak, predstavlja emblematsko povezavo diha in kvintesenca.

Zrak, vzduh, v-eter.

Slovenski jezik vse do danes, neprekinjeno, odraža tročansko strukturo zrak(ov), ki so temeljna infrastruktura duhovnosti in se kaže tudi v oblikovanju kabrce kot svečeniške meditativne piščali, ki deluje na *DEH*.

Ponovimo, ZRAK je nižja, zemeljska plast zraka in izhaja iz zemeljskih bitij, (tistih, ki jih kvalificiramo kot 'živa' in tistih, ki jih kvalificiramo kot 'neživa'), ki žarčijo, so zaznavna. Beseda izhaja iz 'žarčiti', medtem, ko Hrvaščina in Srbščina za žarek uporabijo besedo 'zraka', kar nedvoumno pomeni, da je bila nekoč enoznačna zvez med žarčenjem in zrakom, ki vsebuje žarčenje (elektromagnetno, radioaktivno, ionizirano, toplotno idr.), ki ga je danes moč meriti z inštrumenti.

VZDUH je domena zraka med svetom zgoraj in zemeljskim svetom. Iz nje izide beseda vzdušje. VZDUH je povezovalni zrak, zrak komunikacije, srčnosti. Polnijo ga raznotera bitja, med staroverci znana kot 'zduhci' (Medvešček, 2015), ki jih ni moč meriti z inštrumenti konvencionalne znanosti. Hrvaščina in Srbščina za zrak uporabljajo besedo 'vzduh'. To je raven zraka v biosferi, med zemljo in nebom. V slovenščini je sinonim za vzdušje prav 'atmosfera' in pomeni kvaliteto odnosov med čutečimi bitji. Energije povezanosti na eni in odbijanja na drugi.

ETER je domena zraka v visokih plasteh atmosfere, najbliže soncu in vsemirju. To je najvišja plast zraka. V-eter prinaša od tod najvišji zrak. Je domena zraka na ravni osončja in vsemirja. Skrbi za pretok informacij. Vsebuje nebeško 'mano', primarno energijo in primarno informacijo. Slovenščina uporablja eter tudi kot medij prenosa informacij, radijski valovi naj bi bili poslani v-eter.

Členitev zrak-vzduh-eter ustreza Vedski delitvi na ravni Prana, Vya-na in Apana kar so bile tri prvotne plasti zraka (vayu), kar se je kasneje razvilo v pet plasti (samana in udana dodani) kasneje pa tudi v delitev do 10 plasti.

Dr. Gulab Kothari⁵³ je v svojem opusu o Vedski literaturi objavil tudi serijo petih del poznanih pod skupnim naslovom Maanas, v katerih opisuje funkcije ravni zračnosti (vayu) podrobno in analogno z ravni zrakov kot jih inkarnira slovenski jezik.

Koncept zračnosti, ki predstavlja strukturo diha in celovit komunikacijski sistem ter s tem osnovno »infrastrukturo« duhovnosti, koncept povezanosti vsega z vsem, je v slovenskem jeziku predstavljen v trojstvu, tročanu, kar ustreza povezanosti elementov zemlje, zraka in ognja. Gradnik, ki ga indijske Vede opisujejo kot prisotnega v vseh ravneh zraka in kot temeljni gradnik v vsem kar obstaja, je Prajapati, prvobitni in enoviti princip ustvarjanja po načelu »yatha pinde, tatha paramande«. To načelo predpostavlja, da je tako kot zgoraj, tudi spodaj, tako kot v vsemirju, tudi na Zemlji in v našem telesu, tako kot v mikro tudi v makro. Iz tega načela so jogijske discipline razvile introspektivno metodo zaznave in proučevanja zakonov stvarstva.

Zanimiva je tudi analogija glagola dihat in duhati. DUH-ati kot glagol se je v slovenščini ohranil vsaj tako izvirno globoko kot v sanskrtu kjer se »duhati« prevaja kot »izvlečenje bistvenih učinkovin (soma, prana, mleko neposredno iz dojk) kar ustreza zamisli o nebeški hrani, mani, ki jo uživamo z neba neposredno z dihom (tudi dihanje skozi kožo). Tako sanskrt kot slovenščina kažeta v isto smer.

Koncept *DeH* in trojna struktura zraka determinirata prehajanje med trdo in mehko strukturo vitalnosti ter trojno strukturo (matrico) komunikacije (inteligence) kar predstavlja osnovo infrastrukture duhovnosti, *DeH* zajema iz celotnega stvarstva in je torej medij omnipresence, je karakteriziran skoz paradigmo tukaj-in-zdaj na ta način pa je medij povezanosti vsega z vsem (odprti prostorčas). *DeH* omogoča širjenje zavesti obenem pa je omogočevalnik življenja. *DeH* je obenem medij transcendence, saj je povezovalnik med ravnimi zavesti.

53/ Kothari, 2011. Dr. Gulab Kothari, urednik Rajahstan Patrika, ki služi kot osrednja založba pri publiciranju raziskovalnih del na Indijskih vedah, je sam kot velik poznavalec doktrine ved, napisal serijo knjig z naslovom MAANAS. V svojih knjigah podrobneje razlaga vlogo zrakov (vayu) pri transformacijah materije/pojavnega (Vaak), vloga prane (vitalna sila) pri transformacijah in MAANAS kot motivatorja (zavest kot motivator) za transformacije energij iz plasti ozračij. Dr. Gulab Kothari, MAANAS, Patrika Publicaton, Rajastan, India, 2011.

Razumevanje Nikrmane na podlagi kozmološkega koncepta zgrajenega na *DeH* in obstoja MANE je logično, smiselno, podprto z bogatim izročilom virov tradicionalnih predkrščanskih kozmologij na eni in sodobnim pranojedstvom na drugi strani. Enačenje Nikrmane s kultom Marije pa je evidentna poenostavitev sicer kompleksne kozmologije.

Pihati, piskati, dihati kabrcu je nemara treba razumeti v zgoraj orisanim kontekstu.

Ne potrebujemo (novih) dogm. Potrebujemo razum-(evanje).

Ali če parafriziramo naslov knjižne novosti o staroverstvu: ne potrebujemo več religije, potrebujemo več znanosti.

V tej smeri je na večkrat citiranem simpoziju v Goriškem muzeju leta 2017 zgovorno in v – za zanj značilnim nasmehom – nastopil Tomaž Rauch, en prvih glasbenikov, ki so kabrcu po Medveščkovem odkritju ponovno zaigrali v javnosti. Njegov prispevek je bil pomenljivo naslovljen »Kabrcu, najdena in skrita«. V svojem dolgem nastopu je – skladno z naslovom predavanja – o kabrci povedal malo, skoraj nič, kot je samoreflektirano dejal ob koncu predavanja sam. Postavljal je vprašanja in vabil k odprti radovednosti – nejeverni Tomaž.

V tej točki pa se kaže tudi odgovor na vprašanje, ki je kot demoklejev meč viselo nad vzduhom četrtega simpozija v Kobaridu oktobra 2022, posebej, ko so spregovorili posoški staroverci in problematizirali silovitost vstopa profesionalnih raziskovalcev na območje tankočutne duhovnosti. Če so nekateri avtorji v svojih predstavitvah izpostavljali značaj in pomen skrivnostnosti, s katero je stara vera lahko preživela do danes, in če je v razpravah z Medveščkom in ob njegovih objavah tudi med samimi viri, prenašalci staroverskih tradicij, neprestano tlelo vprašanje, ali je prav da staroverske skrivnosti pridejo na plano ali ne, in, ali je Medvešček sploh pravi medij, potem je prav, da se temu vprašanju posvetimo tudi ob zaključku zbornika.

Bolj kot vprašanje skrivnostnosti se danes kaže v ospredju vprašanje verodostojnosti. Obe vprašanji peljeta k istemu viru, torej, k pravim pomenom besednih kod, vraž, izrekov, svetih predmetov, simbolov, prostorov. Bodimo v oceni stanja stvari kratki in jedrnat: če je stare modrosti stoletja varovala skrivnostnost in vijugave poti do verodostojnih virov (do bližine dehnarja), potem je v resnici danes podobno. V preobilici javno dostopnih informacij in interpretacij bo naloga iskrenega iskalca v resnici na las podobna kot nekoč. Truditi se bo moral/a, da med poplavo

informacij in dogodkov izbrska smiselne, prvinske, izvirne, zavrnuti bo moral/a potrošniške prijeme in manipulacije, zavedajoč se, da inštrumenti za dostop do nik@r@m@ne niso več samo v rokah dehnarjev, temveč so splošno ljudsko dobro in da bo s tega v javnost poleg izbrušenih, iskrenih in plemenitih produktov prišla tudi obilica (tudi nenamernih in seveda nezlonamernih) napak, površnosti, in tudi namernih manipulacij, nenazadnje, tudi namernih obveščevalnih strateških medijskih bomb. Če bi veljalo postaviti taka vprašanja (pa ni, kot smo argumentirali v dialogu z dr. Toplakovo) bi postavili vprašanje: *kako bi Nikrmana danes zaščitila svoje skrivnosti?*, in bi bil odgovor preprost: *i, kako, tako, da bi staroverstvo prepustila potrošništvu, blagovnim centrom, komercializaciji!*.

In natanko to se dogaja – nova generacija zaščite skrivnosti skoz hiperpotrošništvo.

V času objave zbornika pa nad nami – nemara prav zaradi potrošništva – vprašanje: je že čas, da do konca razkrijemo skrivnosti kabrcce?

To vprašanje sem zastavil kabrci sami. Kot vedno pred oddajo knjige v tisk, sem odšel na izbrano – meni ljubo – mesto v divjini. Tokrat s kabrcjo, ob reko. Ob meandrih moje ljube reke sva se s kabrcjo potopila v skrivnost zastavljenega vprašanja. V tem poglobljanju sem odkril indice za skrivnost o morda pravi uglašenosti, harmonijah, resonancah kabrcce. Vznenmirjen sem nato hitel proti domu, da bi hipoteze preveril na kitarskih strunah, klavirju, in ostalih pihalih v moji zbirki ... Preveč sem hitel. Cena je bila strašna. Moja najboljša in najljubša Glinena kabrcja, seveda delo Alenke Gololičič, mi je padla iz rok in se razbila na drobne kose. Hipoteze sem sicer takoj preveril na dveh drugih kabrcjah v zbirki inštrumentov, a moja ljuba razbita kabrcja mi ni dala miru ... Kako naj vse to povem Alenki?!?!?!? Odgovor je bil kmalu in silovito na dlani. Treščilo je z neba naravnost v moj *razim*: *razbite delce je treba ponovno sestaviti in, če bo kabrcja ponovno zazvenela v tonih, ki bodo podprli hipotezo pridobljeno ob meandrih ljube reke, ko je kabrcja pela nazadnje, potem lahko tole objavimo in delo raziskovanja nadaljujemo v začrtani smeri*.

Kabrcjo sem skrbno zlepil, mozaik razbitih delcev se je sestavil ... nihče si ne more predstavljati občutkov, predno sem na zlepljeno kabrcjo prvič ponovno poskusil zapiskati ... In zazvenela je še lepše kot je zvenela prej. Uglašeno v kvinti na D in A. Se je morda kabrcja sama pre-uglasila s tem ko mi je ušla iz rok? Ne le, da mi je kabrcja postavila usodna vprašanja, poskrbela je za odgovore.

Kakorkoli že je ... imam odgovore. In kabrcu, ki na prvi pogled izgleda kot da je preživela vojno.

In jo res je!

Kako le lahko kljub vsemu kar je preživela igra z isto mehko vsemirskega zvoka?

Se sprašujem kot bi se najbrž vprašal nejeverni Tomaž.

Ko mojo kabrcu držim v roki danes jo čutim bistveno močnejšo kot prej. Kot da so ji izkustva podeseterila moči.

POGLAVJE V

Gregor (za) vedno z nami**Dr. Gregor Lesjak z nami ob najpomembnejših dogodkih**

Sprejem predstavnikov staroverskih starešin pri predsedniku ob zimskem sončnem obratu 2015.

Dr. Lesjak stoji prvi levo od predsednika Pahorja. Ob tej priloiki je Pavlo Medvešček predsedniku podaril pravkar izšlo knjigo *Iz nevidne strani neba*, ki jo vidimo na mizici in na drugi sliki.

Sprejem ministrice za kulturo za verske skupnosti na dan človekovih pravic

10. december 2015. Kulturni program je na predlog dr. Gregorja Lesjaka pripravila Skupnost UPASANA (ob tradicionalnih srečanjih verskih skupnosti na dan človekovih pravic, so se za pripravo kulturnega programa na predlog Urada za verske skupnosti, ki ga je tačas vodil dr. Lesjak, izmenično zvrstile registrirane verske skupnosti. Staroverci so se tako prvič protokolarno predstavili drugim verskim skupnostim. V kulturnem programu smo predstavili knjigo Pavla Medveščka *Iz nevidne strani neba*, za glasbeni program pa je poskrbel ansambel Veduna pod vodstvom Mire Omersel Mirit.

Žal nimamo fotografije na kateri bi Pavlo Medvešček na tem dogodku predstavil knjigo *Iz nevidne strani neba* – posnetek na levi kaže avtorjevo najavo predstavitve, posnetek na desni pa Pavla (tretji z desne) med predstavniki registriranih verskih skupnosti ob nagovoru ministrice Julijane Bizjak Mlakar.

Dr. Lesjak je odigral ključno vlogo tudi ob posvetu o verski svobodi v Državnem svetu v kontekstu predsedovanja in 30. obletnice slovenske samostojnosti, pa na posvetu, ki ga je organiziral o sovražnem govoru sam na Ministrstvu za kulturo. In še in še bi lahko naštevali.

Pogovor z Gregorjem, julij 2023

Dragi Gregor

Leto dni je naokoli, kar si še imel tuzemne moči in sva delila radosti pogovorov v živo. Zadnja pisma in zadnji telefonski pogovori so se vrteli okrog usodnega vprašanja, kako bo potekalo tvoje zdravljenje, ali boš zmoget dokončati besedila, ki si jih načrtoval in če boš zmoget udeležbo na simpoziju o staroverstvu v Kobaridu. Zelo si želel voditi okroglo mizo v Kobaridu oktobra 2022 in dogovarjala sva se, da boš prevzel sklop o avtohtoni staroverski kulturni dediščini v celotnem obdobju EPK 2023–2025. V zadnjem telefonskem pogovoru si ponovil svojo veliko željo – *da bi v Sloveniji nastala močna raziskovana skupnost vseh, ki se ukvarjamo s proučevanjem staroverstva in da bi uspeli o Pavlu Medveščku zbrati in metodološko obdelati vse razpoložljivo gradivo*. Skrbno si namreč preposlušal vse zvočne zapise njegovih predavanj, in ker si malteno na pamet poznal Iz nevidne strani neba, si vedel, koliko novega se je Pavlo spomnil in povedal ob svojih spontano izvedenih javnih nastopih. Ob pogovorih s tabo mi je bilo vedno žal, da ob desetinah urah, ki sva jih s Pavlom preživela v avtu ob turneji po Sloveniji (v letih 2015–2017) nisem pogovorov nikoli snemal ... tudi pogovorov s tabo nisem snemal, in tako mi preostane samo spomin zapisan nekje med prostori kjer bivaš zdaj in kjer si bival do pred letom dni – v prostoru, ki mu upasanci rečemo tudi VSEZAVEST, VELIKA ZAVEST, KOZMIČNA ZAVEST, ki jo v indoevropski predvedemo skoz sanskrt v NIKARA-MAANAS kar nam morda Medvešček ponuja skoz Nikrmano.

Medtem je minilo tudi deset let, kar si podpisal odločbo o ustanovitvi skupnosti UPASANA po zakonu o verski svobodi. Komplimenta, kot si mi ga zapisal, ko si prebral ustanovni tekst za registracijo UPASANA si nisem mogel želei od nikogar drugega bolj kot od tebe; se spomniš – takole si zapisal: *»Eh, Marko, tako pristnega underground besedila že leta nisem bral, zares hvala. Pa kaj za vruga sploh delajo mlajše generacije?«* In potem sva nadaljevala razpravo o vodi. Se mi zdi, da zato, ker si v vlogi za registracijo UPASANE postal pozoren na naziv svečenika, ki UPASANO ustanavlja: *»NVVZ«* ki stoji za Njena Vodéna in Vódèna Zasanjanost. Vódèna se pri tem nanaša prav na Veliko Voljo ki usmerja Veliko Zavest. NIKR – MANA po staroversko. NVVZ je zavezan njej,

Veliki Volji., Veliki Zavesti. Je njena zasanjanost. Tako sem ti razložil takrat. Da je inkarnacija Vodéna je itak jasno vsakomur.

Bil si človek vode, v dopisovanju si mi med drugim razkril:

»Ideja mojega doma vključuje neprestano šumenje. Sočo slišim na verandi in Boka bobni, kadar je dovolj vodnata. Jesen je najlepša. Moji sovaščani približno takrat izginejo do pomladi. Pravijo, da se poglabljajo vase. V pogovornem jeziku to pomeni spanje, na bivanjski ravni pa je eno samo soočanje z vodo. Povsod je in neprestano, tudi po cesti dere, ker ni odvodnjavanja in čez klet mi teče hudournik, če se Soča dvigne. Kadar ne pada vodoravno, po kovinskih strehah poje dež.

Sanje se takrat razlijejo v svet.«

Vedel si, da hodimo po robu navzkrižij interesov in zato si mi ob registraciji UPASANE zapisal, da skrbno pretehtavate vsak vidik naše vloge in ste se na uradu še prav posebej potrudili, da pri registraciji ne bi ostala kaka dvoumnost ali šibkosti in ste zahtevali dopolnitve.

Bil si vedno in v prvi vrsti strokoven in profesionalen.

S teboj sem užival vsak trenutek razprave, kjer se visoka profesionalnost ob skrbi za navzkrižja interesov zlije z osebnimi afinitetami, osebno filozofijo, osebnimi prepričanji in interesi. Oba sva bila na relativno visokih uradniških mestih – pogosto sem te omenjal kot enega najboljših slovenskih uradnikov.

Šele, ko je bila UPASANA kot verska skupnost registrirana, si se vanjo kot privatna oseba tudi včlanil. Tvojo pristopno izjavo imamo tako pod številko 12 – prvih 11 je ustanoviteljev.

O navzkrižju interesov sva se veliko pogovarjala. In sva jih tudi znala menedžerirati. Tvoj odnos do vseh skupnosti je bil enak: odprto, vključujoč, odziven. Udeleževal si se vseh obredij kamor si bil povabljen. In to s prvinskim iskrenim zanimanjem. Kot član številnih skupnosti si dokazal, da imaš širok interes za verstva. Presodila sva, da tvoje članstvo v UPASANA ne takrat ne kdaj v prihodnje ne bi moglo biti problematično. Še posebej ne ob dejstvu prepredenosti državne uprave s člani monopolnih in tujerodnih verskih skupnosti. Ocenila sva, da članstvo v registriranih ali neregistriranih verskih skupnostih ne more biti problematično pri pogoju, da se posamezne aktivnost skrbno menedžerirajo z vidika navzkrižij interesov.

Fotografija Soče, Gregor Lesjak, družinski arhiv.

Nasploh si bil boter pri vseh velikih zgodovinskih dogodkih uveljavljanja staroverstva – izberiva za potrebe zbornika, ki ti je posvečen, samo tri:

- Že leta 2014 si na Ministrstvu za kulturo odprl Dosje odprtih vprašanj med staroverci in državo, in se ob tem udeležil obreda pri svetih drevesih Lipi in Tisi ob Slovenskem etnografskem muzeju vizavi sedeža ministrstva.
- Bil si z nami pri predsedniku države na zimski sončni obrat 2015 na zgodovinskem srečanju staroverske duhovne postave starešin z najvišjim predstavnikom posvetne oblasti.
- Ministrici Juliani Bizjak Mlakar si kot direktor urada organiziral sprejem starovercev na dan človekovih pravic 10. decembra 2015, ko smo se prvič predstavili drugim svečenikom registriranih verskih skupnosti v Sloveniji; tam si stal nasmejan ko smo nastopili s Pavlom Medveščkom, Miro Omersel Mirit in ansamblom Vedun. ... Vsako leto je kulturni program za tradicionalno srečanje Ministrstva za kulturo z registriranimi verskimi skupnostmi na dan človekovih pravic, 10. decembra, pripravila druga skupnost. UPASANI si dal priliko praktično

takoj po ustanovitvi. Ne bova pozabila obrazov predstavnikov abrahamovskih verskih skupnosti ob predstavitvi knjige Pavla Medveščka in ob celotnem kulturnem programu posvečenem staroverstvu, takrat, v Vili pod Rožnikom.

Menjavali so se ti predsedniki vlad in ministri za kulturo in šefi Urada za verske skupnosti, in od Drnovška in Guliča dalje, ko si sodeloval pri postavitvi ustavnih temeljev za svobodo verstev in pluralizacijo normativnega okolja duhovnosti ... je šlo vedno na slabše. Kakšni so bili pritiski nate ob desnih vladah, posebej ob Simonitiju, si lahko samo mislimo ... a tudi pod »levimi« vladami ni bilo nič bolje. Prav slednje te je posebej prizadelo.

Tone Peršak mi je že kot državni sekretar pri Juliani Bizjak Mlakar pri najboljših namerah dejal, da državni sekretar nima nobenih moči. Spomnimo, Peršak je prevzel vlogo ministra v Cerarjevi vladi, potem ko je Juliana Bizjak Mlakar septembra 2016 po dveh letih vodenja odstopila. Takrat smo bili v konici prizadevanj za muzej v Proštiji. Kasneje je Peršak kot minister snedel vse svoje prijazne besede in ostal ujetnik lobijev – ob pogovorih je bil tako nebogljenege videza, da se mi je smilil v dno duše. Kasnejši minister Poznič pa je bil scela šokiran nad uklenjenosti levice v rimskokatoliški primež. Notranji primež in ne primež iz Vatikana ali nadškofije, kot mi je dejal.

Ti si v tem primežu stal v samem epicentru in do zadnjega nisi po-
kleknil.

Dragi Gregor. V tvojem življenju, je že v omejenem delu, kot sem ga lahko poznal sam, zvrhana kupa simbolike. Si si namenoma izbral prehod v času praznovanja obletnice padca Bastille in dokončnega razmaha evropske kulture razsvetljenstva? Delila sva si vero v ustavo kot simbol vere v pravno državo, vladavino prava, človekove pravice. Največ sva se pogovarjala ob Lipi ali v kavarni SEM na Metelkovi v Ljubljani. Tam sva imela neke vrste dom – v neposredni bližini sva imela pisarne, in Metelkova nama je bila pisana v duha. Spomniva se – Franc Serafin Metelko je bil rojen prav na dan padca Bastille, 14. julija 1789.

Dragi Gregor. V tvojem današnjem domu gotovo dobro doživljaš tisto tvojo idejo o domu z neprestanim šumenjem – šumi raznoterih valovanj in pretakanj najfinejših tokov, katerim nikoli ne jenjamo prisluškovati, ko še živimo. Kvintesenca. NIK@R@M@N@. Ja, prav si imel – v vsakem

svojem domu se mora človek potopiti v poslušanje tokov in kapljic, če želiš pomagati, da se bodo »sanje razlile v svet«. Naše sanje, da vrnemo v Evropsko kulturo pristen duhovni stik s svetom, se razlivajo bolj kot sva si lahko želela. V tem mogočnem razlivanju si ostal kot slap, kaskada, hudournik in globok, umirjen, skrivnosten tolmun. Ko si odhajal, te je morda nebo prav zato posprenilo z neurjem, ki je mejil na tornado, kar smo popisali v tej publikaciji v poglavju, ki ti je posvečeno. Groza in škratovska bleščečnost v enem. Tema, strah, upanje, vizija, hlad, gorečnost.

Mavrica življenja. To je bilo tvoje življenje, kot si nam ga zapustil v spominih.

V najinih korespondencah sem te nazival *škrat* – naj zaključim kot v starih časih.

Pogrešam te, dragi škrat. In to publikacijo objavljam tebi v spomin.

Urednik
Med 13. in 15. julijem 2023

V POKLON IN ZAHVALO

Dr. Gregorju Lesjaku (1965–julij 2022).

Gradivo predstavlja kamenček v mozaiku uresničevanja ene od Lesjakovih zadnjih velikih želja:

»da bi v Sloveniji nastala močna raziskovalna skupnost na področju staroverstva«

Slava Gregorju!

